

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás

A kutatásra Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt.

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala

SZITI Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda

Ifjúsági Kerekasztal Székesfehérvárért, Diákműhely

Árpád Szakképző Iskola és Kollégium; Bugát Pál Egészségügyi Szakközépiskola és Gimnázium; Ciszterci Szent István Gimnázium; Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola; Hunyadi Mátyás Közgazdasági Szakközépiskola; I. István Kereskedelmi és Közgazdasági Szakközépiskola; Jáky József Műszaki Szakközépiskola; Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola; Szent István Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakképző Iskola; Teleki Blanka Gimnázium; Tóparti Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola; Váci Mihály Ipari Szakképző Iskola és Kollégium; Vasvári Pál Gimnázium; Vörösmarty Mihály Ipari Szakképző Iskola és Kollégium; Ybl Miklós Középiskola

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu   info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Ifjúságkutatás 2000	4. o.
1.2 Alkalmazott kutatási módszerek	4. o.
1.3 Iskolai kérdőíves adatfelvétel	5. o.
1.4 Adatfeldolgozás	7. o.
2. Alapvető ifjúságstatisztikai adatok	9. o.
3. A középiskolás tanulók demográfiai helyzete	15. o.
4. Családi háttér	24. o.
5. Egészségmegőrzés	30. o.
5.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása	30. o.
5.2 Egészségmegőrzés	44. o.
6. Szabadidő	48. o.
7. Médiafogyasztás	54. o.
8. Ifjúsági közélet	62. o.
9. A fiatalok Székesfehérvárhoz való viszonya	70. o.
10. A diákok pszichés állapota	74. o.
11. Az Y-generáció jövőképe	81. o.
12. Környezettudat	98. o.
13. Fogyasztási szokások	104. o.
14. Szakértői és képviselői vélemények	109. o.
14.1 Az ifjúsági ügyek helye a városi problémák sorában	109. o.
14.2 Az ifjúsági problémák	111. o.
14.3 Önkormányzati szerepvállalás	115. o.
15. Fókuszcsoportos problémafeltárás	117. o.
15.1 A csoportos problémafeltárás módszere	117. o.
15.2 Problémakategóriák	119. o.
15.3 A problémák rangsora	124. o.
16. Zárszó	128. o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyaikat, az iskolával kapcsolatos elvárásaikat, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

A városi ifjúságkutatásnak különös aktualitást ad a készülő ifjúsági cselekvési program. Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény - 1994 óta¹ - felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Az ifjúsági feladatterv készítése sem nélkülözheti tehát a minél szélesebb körű empirikus adatok számbevételeit.

1.1 Ifjúságkutatás 2000

Az ECHO Oktatáskutató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutatási és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutatási programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl.

---

¹ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

mentálhigiéné, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitúd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutatás 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Székesfehérvár városa is csatlakozott.

Azzal, hogy a székesfehérvári ifjúságkutatás más városokkal is egyeztetett tematika alapján, részben megegyező kérdések alkalmazásával összehangoltan került lebonyolításra, lehetőség teremtődik az összehasonlításra. A programban résztvevő városok adatainak összehasonlító elemzését egy külön beszámoló tartalmazza majd.

1.2 Alkalmazott kutatási módszerek

Székesfehérváron a korábbi években több, speciális problémára, célcsoportra fókuszáló kutatás zajlott le, ugyanakkor nem készült olyan általános helyzetkép, mely a fiatalok életének egészét átfogná és olyan hiteles információkat adna, melyek ismeretében célzottan lehetne meghatározni a jövőbeni ifjúsági projektek, intervenciós programok irányultságát.

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is elsősorban rájuk fókuszáltuk.

Az ifjúságkutatás során többféle empirikus adatgyűjtési módszert is alkalmaztunk. A kutatási program első lépéseként 1999 novemberében a polgármesteri hivatalban meglévő - fiatalokat is érintő - statisztikákat tekintettük át, majd az ifjúsági ügyekben leginkább érintett önkormányzati képviselők, bizottsági szakértők és diákönkormányzati vezetők véleményét gyűjtöttük be egy önkitöltős kérdőív segítségével.

A program második szakaszában 2000 tavaszán került lebonyolításra a nagytömegű reprezentatív tanulói kérdőíves vizsgálat a középiskolás korosztály problémáiról, véleményéről. Az adatfelvétel során többek közt a diákok mentálhigiéné helyzetéről, szabadidős preferenciájáról, közéleti aktivitásáról, jövőképéről, fogyasztási szokásairól valamint a településhez való viszonyáról kaptunk képet. A kutatási beszámoló legtöbb fejezete ezen adatfelvétel empirikus elemzését tartalmazza.

A harmadik fázisban fókuszcsoportos interjú keretében az ifjúsággal foglalkozó szakemberek véleménye alapján kerültek feltárásra az ifjúsági problémák.

1.3 Iskolai kérdőíves adatfelvétel

A tanulói vizsgálat empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével 2000. áprilisában és májusában került sor. A középiskolás diákok a 8 oldalas, 200 kérdést tartalmazó kérdőíveket tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes középiskolás tanuló²) 8 százalékát teszik ki, az 9910 tanulóból 786 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézménytípus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. A vizsgálat a város 15 középfokú oktatási intézményére terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

---

² A vizsgálat nem terjedt ki a városban működő magániskolákra és zeneművészeti középiskolákra, ellenben bevontuk a kutatásba az egyházi középiskolát.

	középiskolai tanulók megoszlása (%)	kérdezett osztályok száma	tervezett minta (fő)
Árpád Szakképző Iskola	7,60	4	116
Bugát Pál Eü. Szakközépiskola és Gimn.	11,72	2	44
Ciszterci Szent István Gimnázium	10,26	2	54
Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközép.	5,60	3	101
Hunyadi Mátyás Közgazdasági SZKI	5,68	2	55
I. István Kereskedelmi és Közgazdasági SZKI	6,16	2	65
Jáky József Műszaki Szakközépiskola	8,75	3	74
Kereskedelmi és Vend. SZKI és Szakm.	3,63	2	60
Szent István Mg-i és Élip. Szakképző	7,36	3	72
Teleki Blanka Gimnázium	4,49	1	36
Tóparti Gimnázium és Művészeti SZKI	5,14	2	69
Váci Mihály Ipari Szakképző Iskola	5,31	3	85
Vasvári Pál Gimnázium	5,27	2	56
Vörösmarty Mihály Ipari Szakképző Iskola	4,38	3	75
Ybl Miklós Középiskola	8,65	1	38
Összesen	100	35	1000

Az alapmegoszlás és a nyers minta súlyozás előtti százalékos összetételét a következő táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a székesfehérvári középiskolás diákokat.

Alapmegoszlás				Súlyozás előtti nyers minta			
	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző	
9. évf.	5,9	10,8	8,0	3,1	12,5	10,4	9. évf.
10. évf.	6,6	9,9	5,9	8,1	13,9	6,0	10. évf.
11. évf.	6,6	10,9	7,6	7,5	12,6	7,5	11. évf.
12. évf.	6,0	9,3		2,5	9,9		12. évf.
13- évf.		7,2	5,3		4,2	1,8	13- évf.

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden középiskolás diákot megkérdeznénk a városban.

1.4 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez faktorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám,

akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).

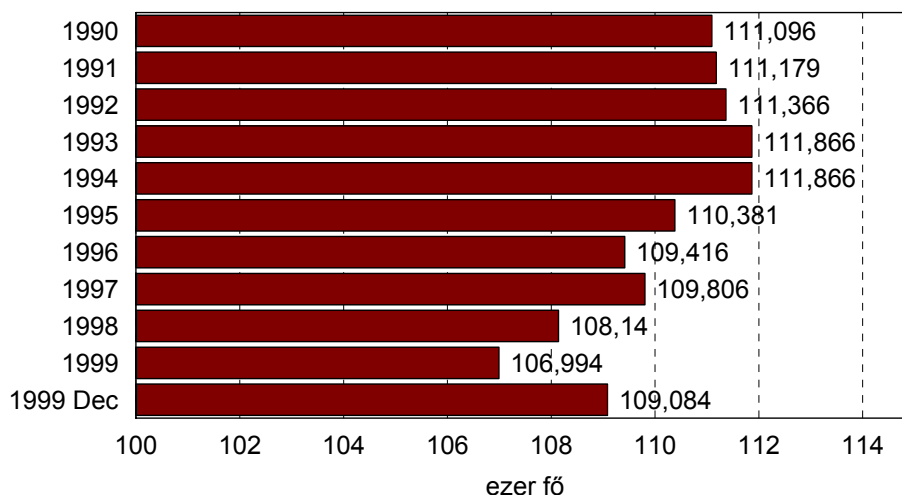
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat (klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

2. ALAPVETŐ IFJÚSÁGSTATISZTIKAI ADATOK

Az alapvető demográfiai mutatók közé számos adattípus tartozik a KSH iránymutatása alapján. Ide sorolják többek közt a település lélekszámát, korösszetételét, a házasságkötések és válások számának alakulását, az élve születések számának alakulását, lakóhelyváltozásokat, az eltartók és eltartottak számának és arányának alakulását.

A település lakóinak száma - kisebb ingadozásokkal - 1990-1995 között állandónak tekinthető. 1993 és 1994 január elsején a város népessége 111.866 fő volt, mely 1990-hez képest 770 fős növekedést jelent. 1995 és 1999 között azonban csökkent a város népessége, öt év alatt közel 5000 fővel. Az 1999-es év során ismét növekedett a településen élő lakónépesség száma, a legfrissebb adatok alapján (1999. december 2.) Székesfehérváron a lakosság létszáma az állandó és az ideiglenes lakosokkal együtt 109.084 fő volt.

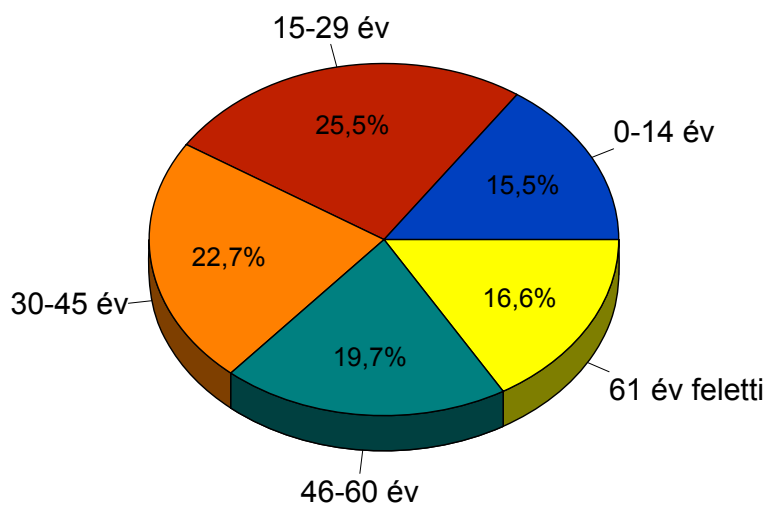
A székesfehérvári lakosok számának alakulása

Tavaly év végén az állandó lakosok közül 16.880 fő volt jogi értelemben gyermek, 6.327 fő fiatalkorú, s 85.877-en töltötték már be a 18. életévüket. Ha másféle bontás alapján tekintjük át a település kor megoszlását nagyjából kiegyensúlyozott korstruktúrát kapunk. A gyerekek (0-14 év) aránya 16 százalék, a fiataloké (15-29 év) 26 százalék. A gazdaságilag legaktívabb korcsoportba tartozik a település lakosságának közel fele, s a 60 év feletti aránya 17 százalék. Fontos kiemelni, hogy 1999-ben Székesfehérváron a 60 év feletti aránya már meghaladta a 15 éven aluliak arányát, s ez a település előregedésének egyik jele.

A lakosság korösszetétele

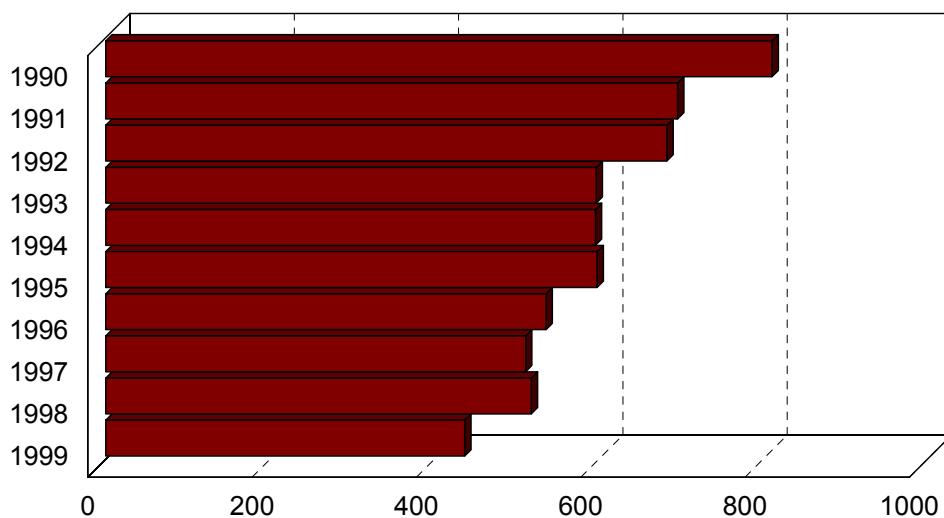
(1999.december)

A házasságkötések számának alakulásáról sem lehet pozitív képet festeni. A diagramból kiolvasható, hogy az utóbbi tíz évben csökkent a székesfehérvári lakosok, fiatalok házasodási kedve. Az 1990-es "csúcsevben" 811 házasságkötés volt a városban, 1993-ban már 600 alá csökkent ez a szám, 1999 decemberéig az adott évben kötött házasságok száma alig haladta meg a négyszázat. A csökkenés folyamatos.

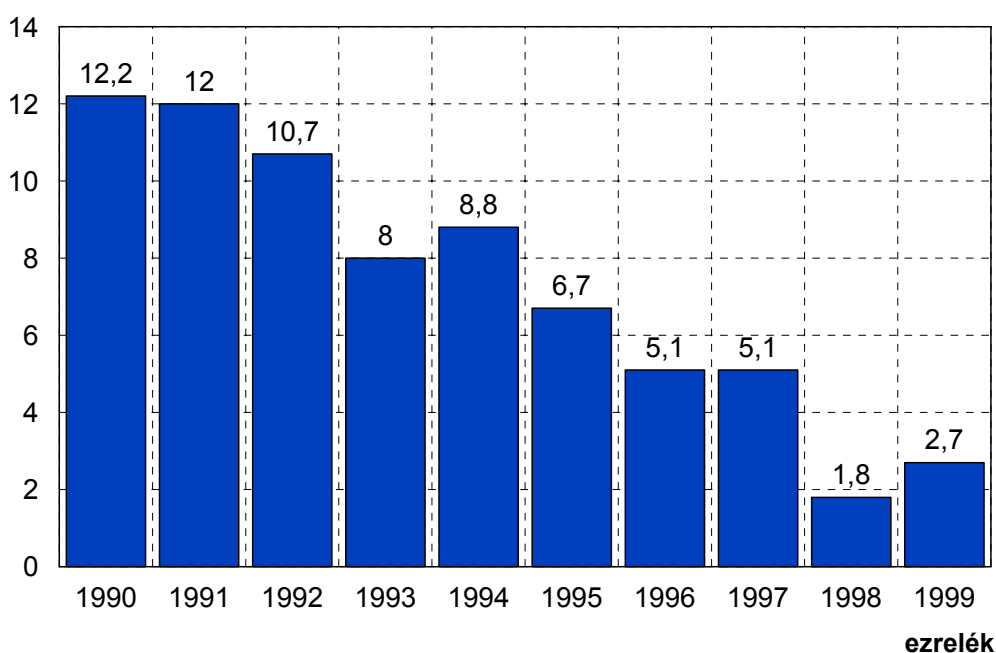
A házasságkötések számának alakulása

(1990-99)

A területi fejlődés lehetőségeit, irányait alapvetően meghatározó tényező a korösszetétel mellett a természetes szaporodás. Székesfehérvár ebből a szempontból egyelőre kedvező helyzetben van, az elmúlt tíz évben mindig pozitív irányú volt a természetes szaporodás. Ugyanakkor nem lehet nem észre venni, hogy míg 1990-ben és 1991-ben 12 ezrelékes volt a természetes szaporodás aránya, addig 1996-1997-ben már csak 5,1, 1999-ben pedig mindössze 2,7 ezrelék, s látva a tendenciát várható, hogy a természetes szaporodás megáll, s egy-két éven belül már természetes fogyásról lehet beszámolni.

Természetes szaporodás a városban (1990-1999)

Az ifjúságstatisztikák legfontosabb forrása az oktatásügyi adatok. Az oktatási rendszer alapvető struktúrájában, intézményeiben a rendszerváltás óta jelentős változások történtek országszerte, az oktatási struktúra liberalizálódott, új szereplőkkel, új képzési formákkal, alternatív módszertani elemekkel bővült a rendszer. Ez a folyamat különösen jól megfigyelhető a nagyobb városokban, ahol az utóbbi években a képzést nyújtó intézmények fenntartói között megjelentek a nonprofit szervezetek, a piaci szereplők és az egyház. Az egyes intézmények bővítették profiljukat, a városokban elérhetők a hagyományos és kibővített gimnáziumi képzések, egyházi jellegű oktatás, normál és intenzív szakközépiskolai képzés, szakmunkásképzés, érettségít követő szakképzés, valamint a művészeti képzés. Bizonyos képzések - elsősorban az érettségít adó képzés - elérhetők levelező tagozaton is. A sokszínűvé vált struktúrában azonban a tanulók túlnyomó része a hagyományos iskolai

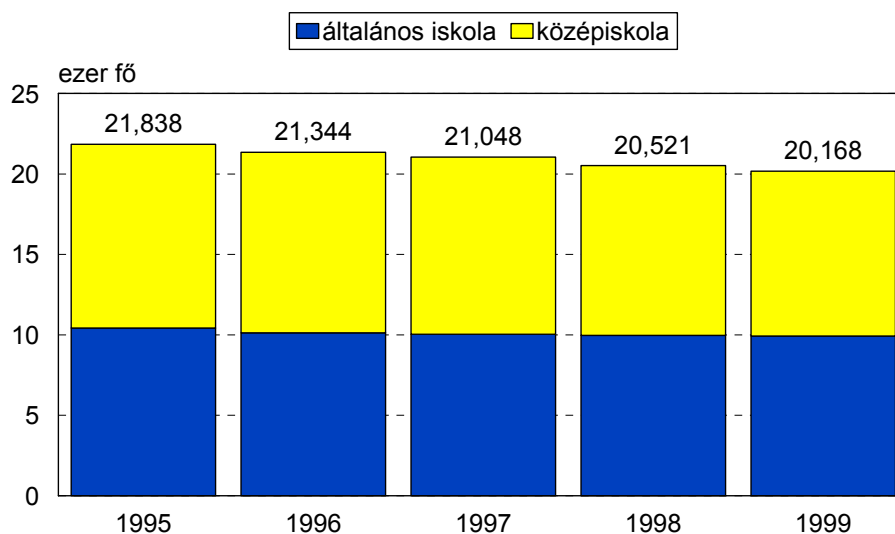
rendszerben tanul Székesfehérváron is.

A város által fenntartott oktatási/nevelés intézményeket alapvetően az általános iskolák, zeneiskola, az óvodák (bölcsődék) illetve a középiskolák, kollégiumok jelentik. Az utóbbi négy évben a fenntartott intézmények száma nem nagyon változott. Az általános és középiskolába járók száma évről évre csökken, míg 1995-ben 10.430 általános iskolás és 11.408 középiskolás járt a Fehérváron iskolában addig 1999-ben már csak 9.925 tanuló volt az alapfokú és 10.243 tanuló a középfokú oktatásban.

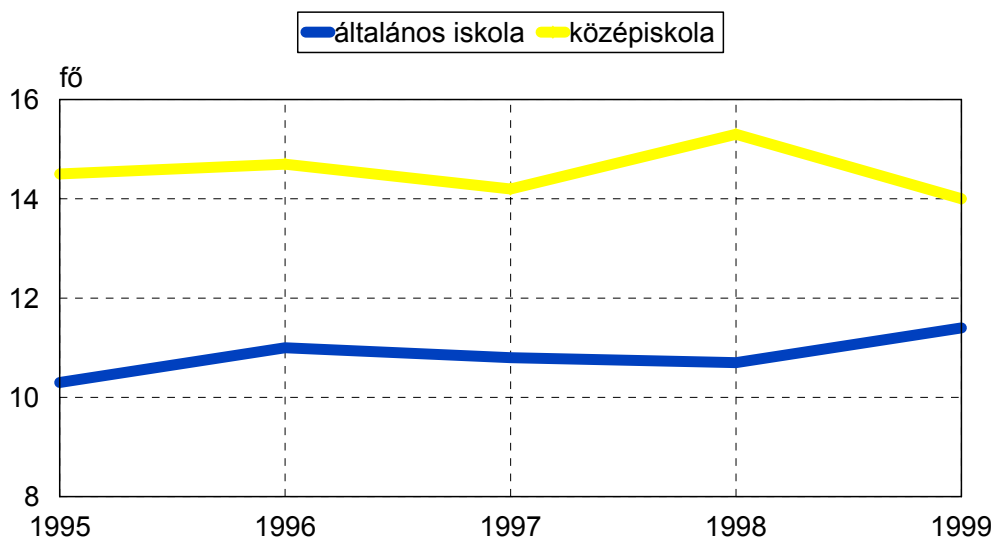
Az iskolások számának csökkenését követte az iskolákban tanító pedagógusok számának alakulása, így az egy pedagógusra jutó tanulók száma nem változott lényegesen az utóbbi öt évben (az általános iskolákban átlagosan 10-11, a középiskolákban 14-15 diák jut egy pedagógusra). A város középiskoláiban 1999-ben 730, az általános iskoláiban 870 pedagógus tanított.

Az utóbbi években (1995 óta) a tanteremek száma az általános iskolákban 12 százalékkal csökkent (-58 db), a középiskolákban csak 3 százalékkal (-11 db). A középiskolákban a 3 százalékos tanterem csökkenés idején 10 százalékos gyereklétszám csökkenés volt tapasztalható, így csökkent a zsúfoltság. Az általános iskolákban alacsonyabb volt a létszám csökkenés aránya mint a tanteremé, így ezekben az intézményekben nőtt a zsúfoltság.

A tanulói létszám alakulása (1995-99)

Egy pedagógusra jutó tanulók száma (1995-1999)

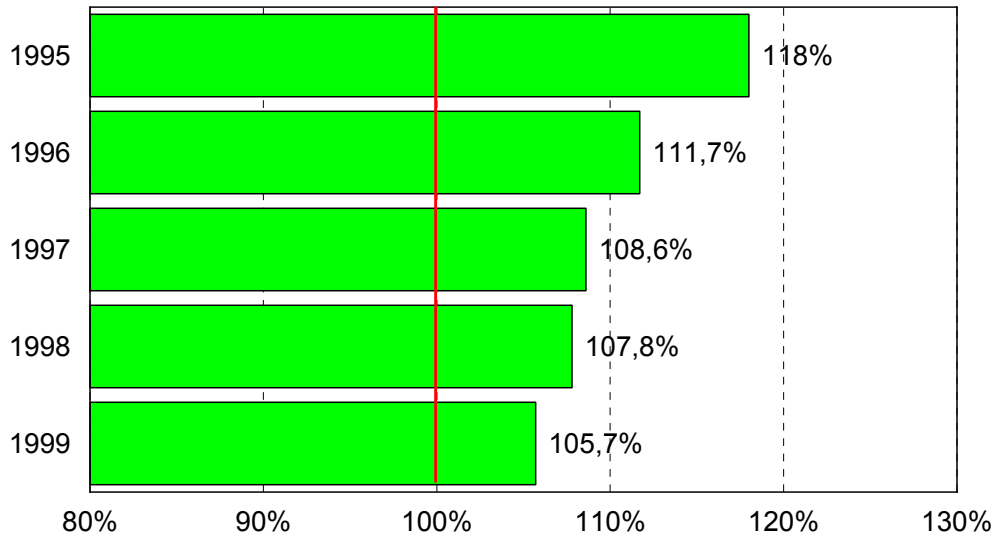
A tanárok, tanulók és tantermek csökkenési aránya (1995-1999)

	általános iskola	középiskola
tanulók számának alakulása	-4.8 %	-10.2 %
tanárok számának alakulása	-14.0 %	-7.1 %
tantermek számának alakulása	-11.8 %	-3.3 %

Az óvodába járó gyerekek száma is minden évben csökkent az utóbbi időben. 1995-ben 4282 gyereket, 1997-ben 3928 gyereket, 1999-ben pedig 3518 gyereket vettek fel a városi óvodákba. Csökkent az óvodai nevelők száma is. Az intézményvezetők mellett jelenleg 294 főállású óvodapedagógus dolgozik. Az egy nevelőre jutó óvodások száma folyamatosan csökken, míg 1995-ben 12.6, addig 1999-ben 11.9 volt ez az szám.

Az óvodai férőhelyek száma - az 1995 óta minden évben - alacsonyabb mint a jelentkező igény, ennek megfelelően a kihasználtsága az utóbbi években mindig 100 százalék fölötti volt. A gyereklétszám csökkenésével a kihasználtsági ráta folyamatosan csökken, míg 1995-ben 118 százalékos volt, 1999-ben már "csak" 105.7 százalék az óvoda kihasználtsága.

Az óvodai férőhelyek kihasználtsága (1995-1999)

Az iskolai, óvodai lehetőségek biztosítása mellett a leginkább kézzelfogható, ifjúságot érintő önkormányzati feladat a gyermekvédelmi és gyámhatósági munkához kötődik. E kérdésben az 1998-as évre vonatkozóan állnak rendelkezésünkre adatok. Rendszeres gyermekvédelmi támogatásban 4106 gyermek részesült. Rendkívüli gyermekvédelmi támogatást 5144 fő kapott (5128 fő pénzbeli támogatást), a támogatások összege 2000-6850 forint között alakult.

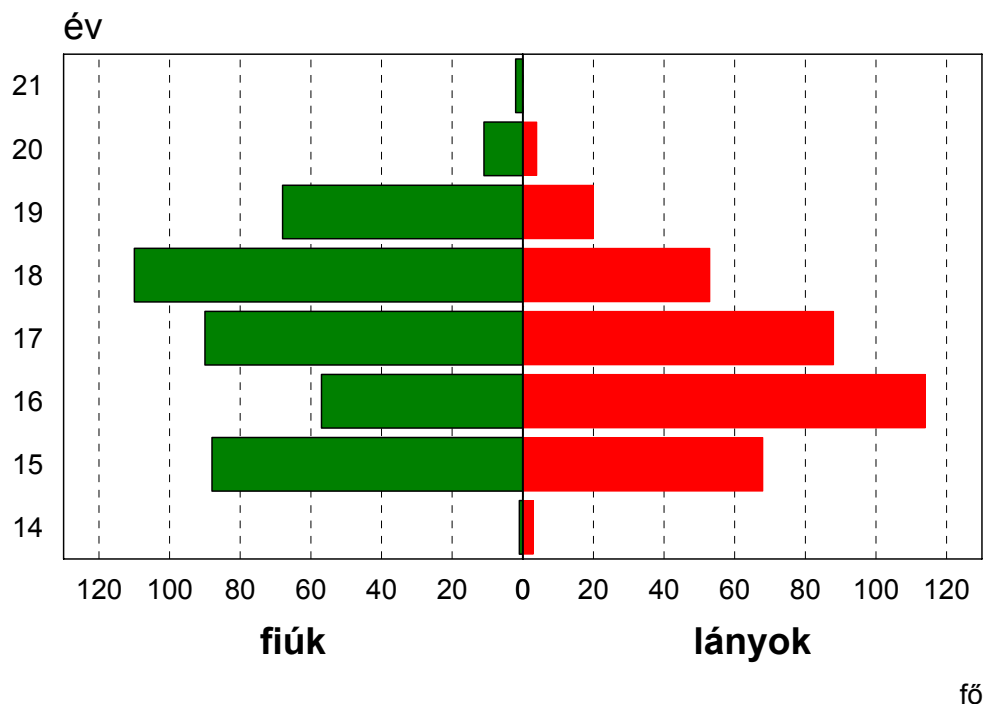
Az 1997 óta működő gyermekvédelmi szolgálat 1998-ban 1649 fő forgalmat bonyolított le, s ez 1219 esetet jelentett. A gyámhatóságnál 672 veszélyeztetett kiskorú volt nyilvántartva (168 környezeti, 135 magatartási, 275 anyagi, 94 egészségi okból lett veszélyeztetettnek minősítve). Ebből alkoholizmus miatt 202, lakáskörülmények miatt 330 kiskorú veszélyeztetett. A nyilvántartott veszélyeztetett kiskorúak 40 százaléka az adott tárgyévben lett nyilvántartásba véve, s ugyanebben az évben 14 százalékuk került ki a nyilvántartásból. Gyámság alatt 422 kiskorú állt, az intézeti és állami neveltek száma 260 fő volt az év végén (232 átmeneti, 28 tartós).

3. A KÖZÉPISKOLÁS TANULÓK DEMOGRÁFIAI HELYZETE

Mielőtt belekezdenénk a tanulói kérdőíves kutatás részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

A társadalomtudományi vizsgálódások alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált tanulói korosztályban (középfiskolások) a tanulók 65 százaléka fiatalkorú (tehát jogi értelemben korlátozottan cselekvőképes), 1 százalék teljesen cselekvőképtelen, s a maradék 34 százalék jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életévet. A mintában a 16-17 évesek aránya 45 százalék. Az ennél fiatalabbak (14-15 évesek) aránya 21 százalék. A kérdezett tanulók átlagéletkora 16.9 év, mely iskolatípusonként egy kicsit eltérő. A gimnáziumokban az átlagos életkor 16.6 év, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 16.9, a szakközépfiskolákban pedig 17.0 év.

A vizsgált tanulók korfája

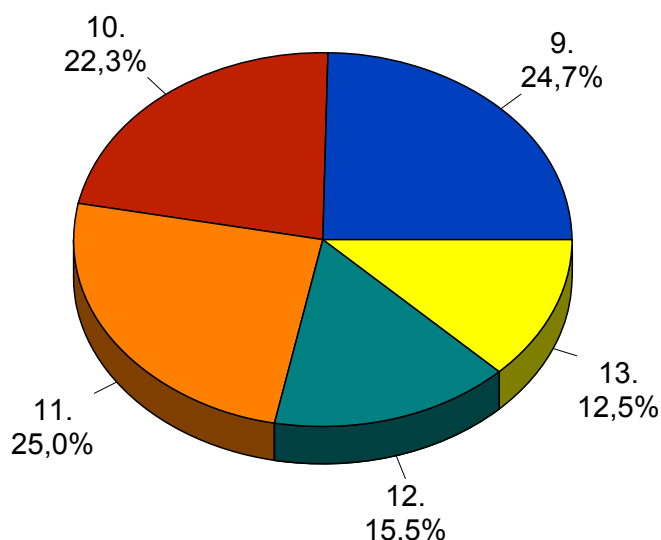

A székesfehérvári középfiskolákban a kilencedik és tizenegyedik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak a tanulók (25-25 százalék), a tizedikesek valamivel

kevesebben vannak (22 százalék). Az érettségizők (12 százalék) és a magasabb osztályokban (13 évfolyam) tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeztek, az érettségi utáni szakképzésben pedig csak néhányan maradnak az ilyen képzést adó középiskolákban. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

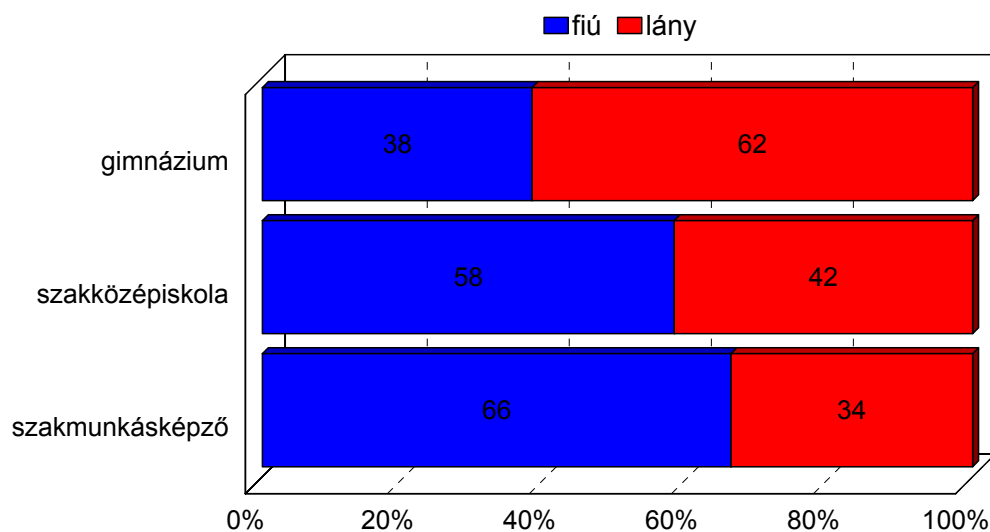
Betöltött életkor	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.+	Túlkorosok százalékos aránya
9. osztály	3	75	18	4				22
10. osztály		8	73	17	1	1		19
11. osztály			5	62	28	3	2	33
12. osztály				16	73	11		11
13. osztály					18	69	13	13

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor - hiszen szűk, mindössze hét évet fog át kategóriánk - az évvesztéseket is

túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a középiskola első és harmadik (a szakiskolákban utolsó) éves tanulói között fordulnak elő évvesszések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők, a tanulók 22-33 százaléka “késve” érkezett.

A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a fiúk és a lányok aránya nagyjából kiegyenlített, a középiskolások 54.9 százaléka lány. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - komolyabb eltérés tapasztalható. Míg a gimnáziumi képzésben résztvevő középiskolások többsége, 62 százaléka lány, addig a szakközépiskolában már többen vannak a fiúk, s a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben pedig határozott és egyértelmű fiú dominancia érvényesül. Összességében a fiúk alacsonyabb arányban vesznek részt érettségit adó képzésben, míg a lányok 80 százaléka jár ilyen iskolába, addig a fiúknak csak 68 százaléka.

A tanulók nemek szerinti megoszlása

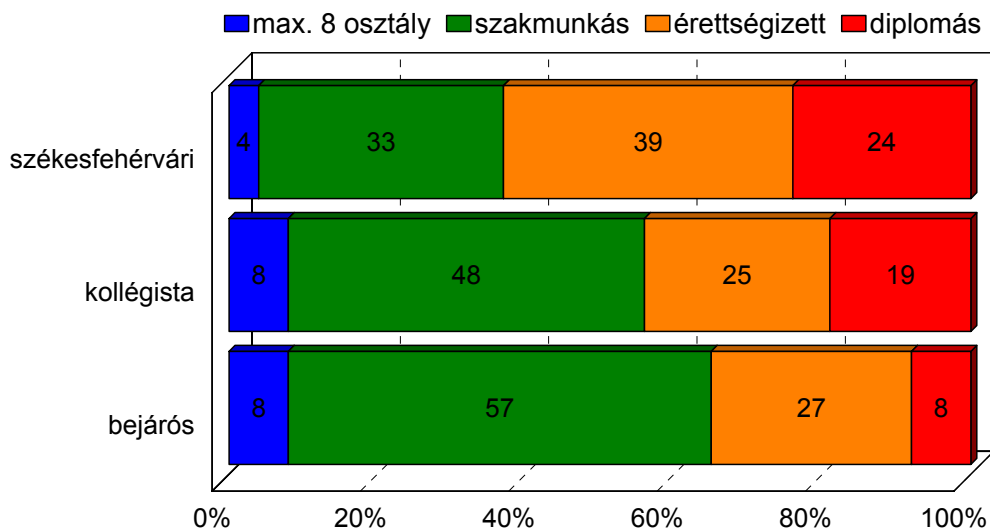

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Székesfehérváron tanuló középiskolás diákok 5 százalékanak édesapja csak általános iskolát végzett (1 százaléka azt sem), 45 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 32 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 17 százalék. Összevetve a városban helyben lakó

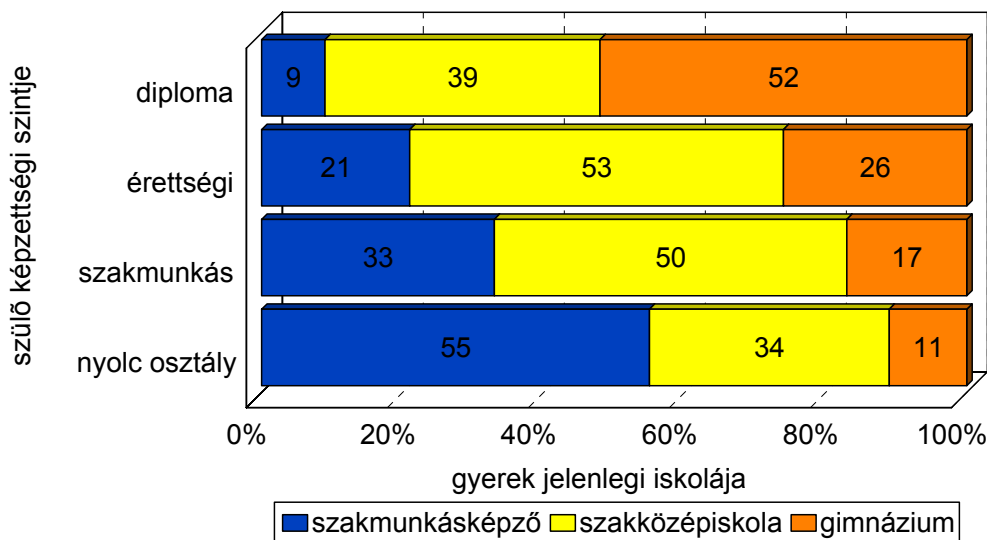
illetve a bejárós tanulók szüleinek képzettségi szintjét kiderül, hogy a nagyváros kulturális tőkében gazdagabb, mint a környező kistelepülések, mert míg a Székesfehérváron lakó fehérvári középiskolások szüleinek 24 százaléka diplomás, s 39 százalékuk érettségizett, addig a kollégisták szüleinek 18, az alacsonyabb iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről naponta bejáró tanulók szüleinek pedig csak 8 százaléka diplomás.

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke $r=0.32$. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzettebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 34 százaléka diplomás, további 34 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 47, a szakmunkások 56 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

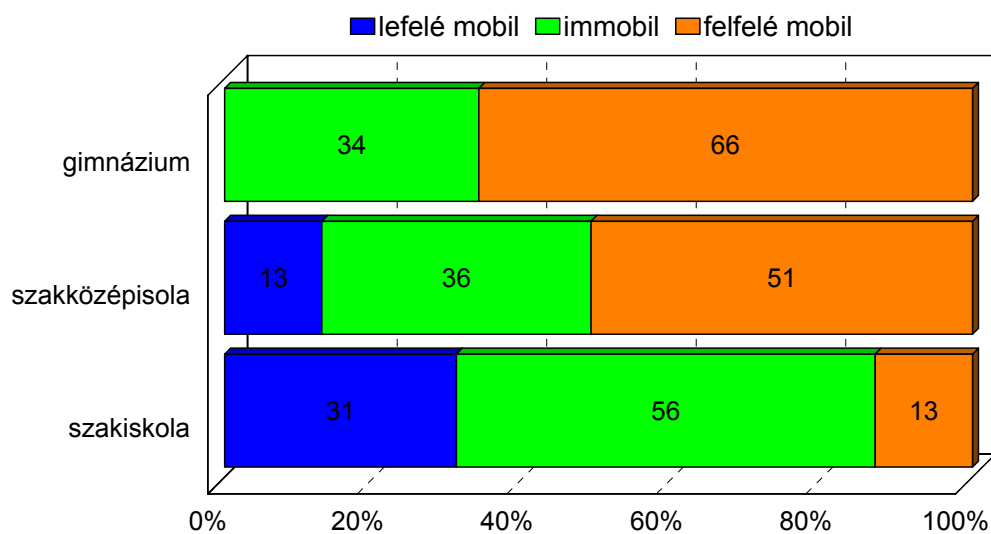
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

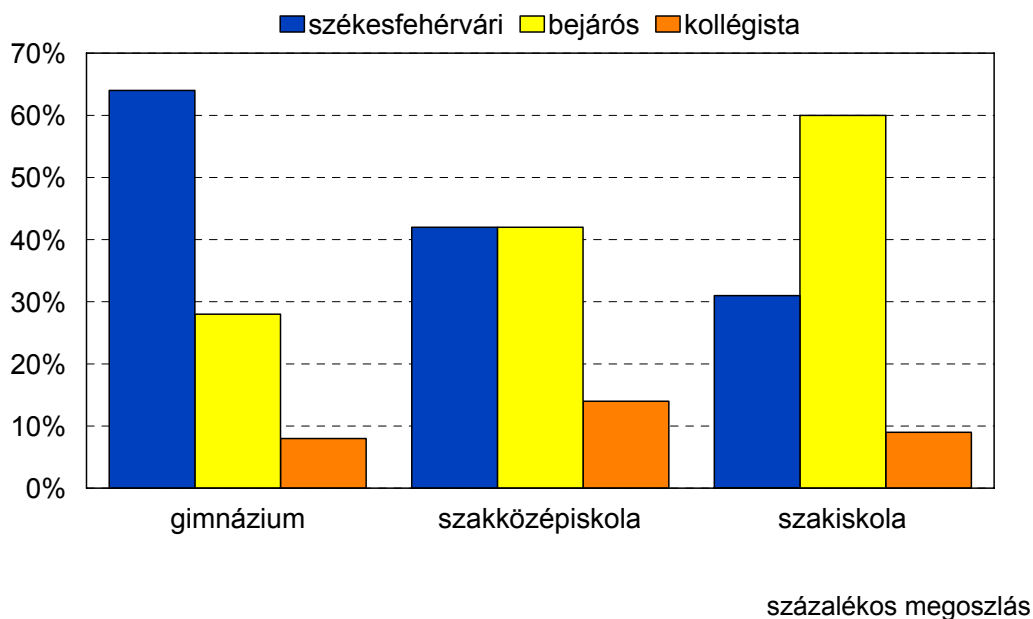
Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A középiskolás tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 40 százalék immobil, 15 százalék lefelé mobil, 45 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok kétötöde ugyanolyan, 15 százaléka alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szüleik, s 45 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyenlőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de erős a hatása.

Az egyes iskolatípusokban tanuló diákok körében eltérőek a mobilitási irányok. A gimnazisták között a legmagasabb a felfelé irányuló intergenerációs mobilitás, 66 százalékuk szülei nem diplomások. A szakközépiskolákban tanuló diákok több mint egytizede lefelé mobil (alacsonyabb képzettségi szinten várható mint a szülők), s 51 százalékuk felfelé mobil. A legalacsonyabb mobilitási ráta a szakiskolásoknál, szakmunkástanulóknál mérhető, 56 százalékuk immobil, s több mint kétszer annyi a lefelé mobil, mint a felfelé irányuló tanuló.

Mobilitási irányok az egyes iskolatípusokban

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

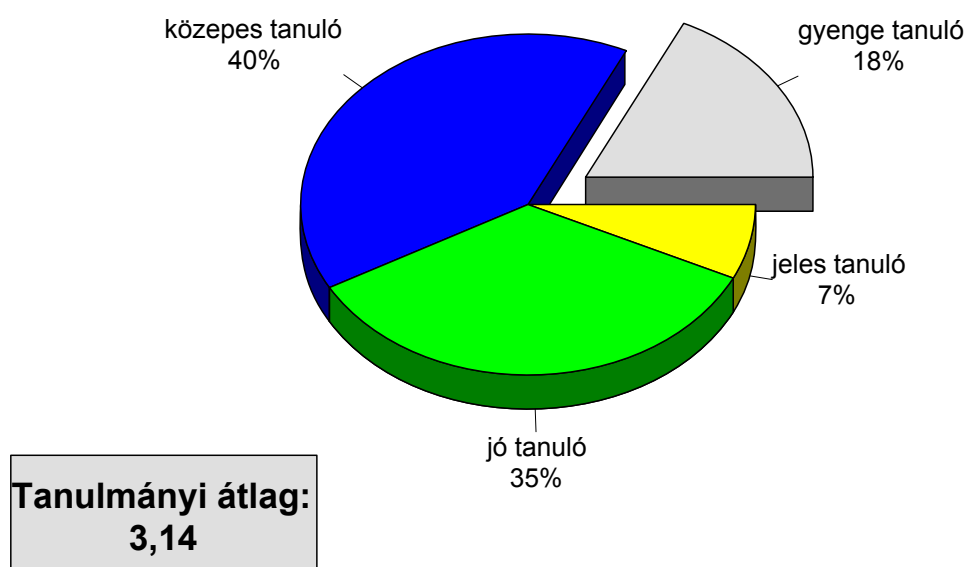
A székesfehérvári középiskolákban tanuló diákok fele, 55 százaléka nem helyi lakos, 43 százalékuk naponta jár be a környező kisebb településekről, 12 százalékuk pedig kollégiumban lakik. Iskolatípusonként vizsgálva a kérdést elmondható, hogy a legnagyobb arányban a gimnáziumokban vannak a helyi diákok (64 százalékban). A szakközépiskolákban

a helyi és a nem helyi diákok aránya kiegyenlített, a szakmunkás képesítést adó középfokú oktatási intézményekben pedig a bejárósok aránya a legmagasabb.

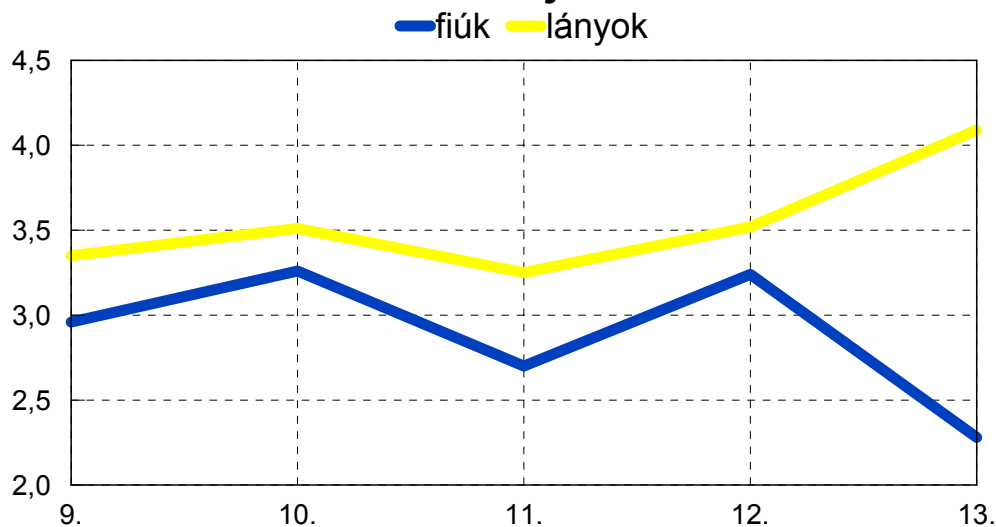
A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3,14.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 18 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 40 százaléuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók 42 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el 7 százaléuk. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (3,79), a szakközépiskolások átlaga 3,12. A szakmunkásképzőkben közepes alatti átlag született 2,58.

A tanulók tanulmányi eredménye

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

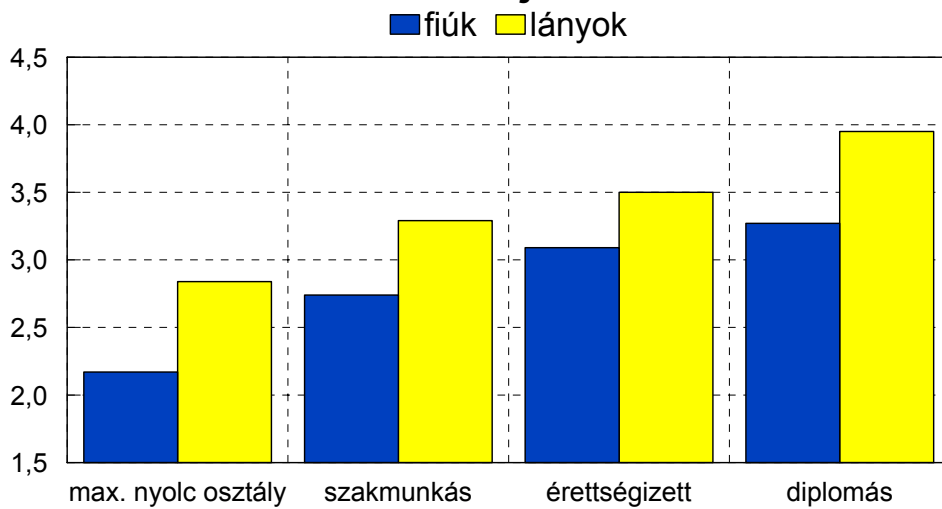

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük, két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, több mint egy egész jegy az eltérés a 13. évfolyamon. A másik jellemző az, hogy a diákok az első év nehézségeit leküzdve másodikra erősítenek, majd harmadikban produkálják a legrosszabb átlagot a fiúk is és a lányok is, s az érettségi évére ismét erősítenek. A 13. évfolyamon a lányok tovább javítanak, míg a fiúk teljesen kiengednek.

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére.

Míg a diplomás szülők gyermekeinek 67 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 46, a szakmunkásoknál pedig csak 33 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 27 százaléka közepes, további 45 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a fehérvári/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

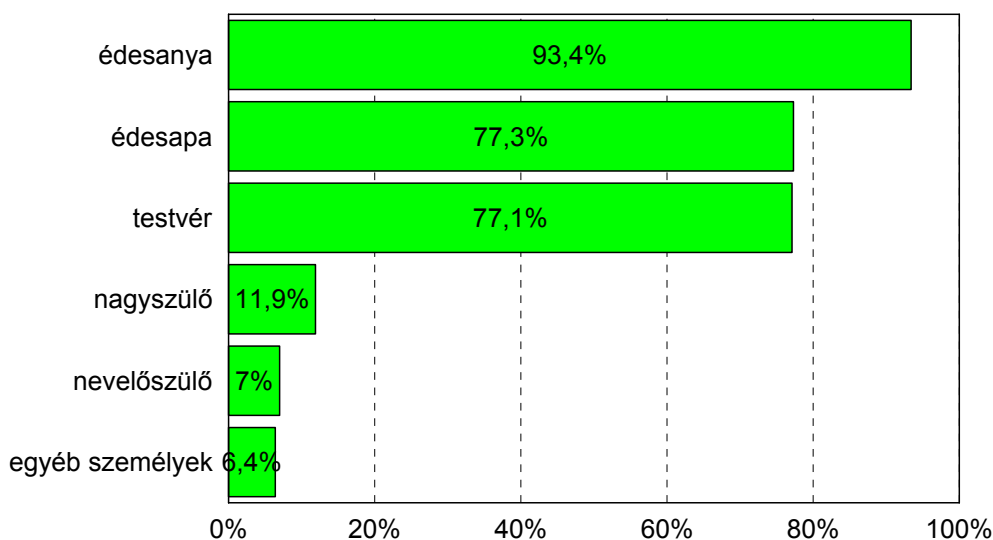

4. CSALÁDI HÁTTÉR

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek gyökere a családban, a családi mintában van. Nemcsak a neveltség és az erkölcsi szint alakulásának legfontosabb színtere, hanem követendő mintákat, életmódbeli mintázatokat, kulturális tőkét ad át a felnövekvő generációknak, továbbörökíti az adott mikroközösségre jellemző viselkedés íratlan szabályait.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulóknak édesanyjukkal van, az összes tizedikes tanuló 93 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 77 százaléka adott ilyen választ. A székesfehérvári középiskolás diákok 77 százalékaival egy háztartásban testvér is van.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési aránya

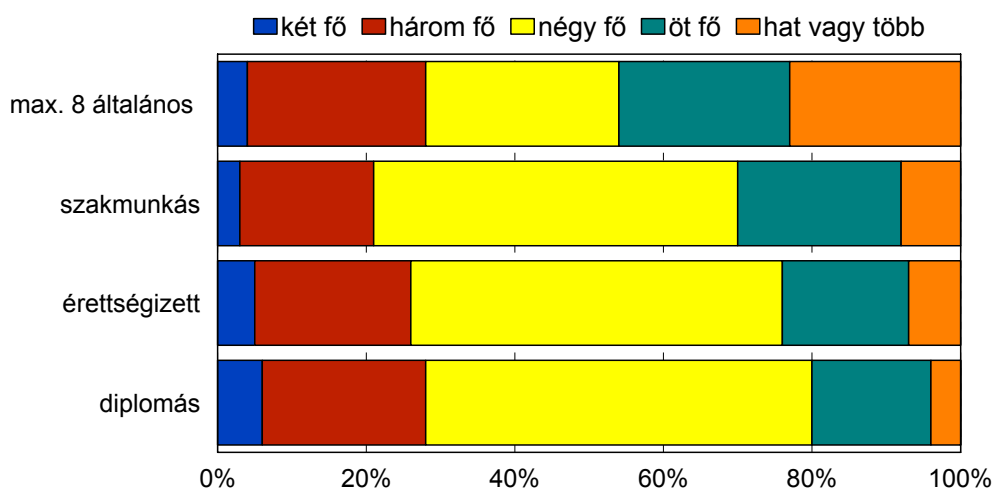

Természetesen a testvéreken és az édes szülőkön kívül más személyek is előfordulhatnak a családokban. Gyakran fordul elő, hogy két generációnál több él közös háztartásban, a tanulók 12 százaléka említette, hogy a nagyszülő is náluk lakik. A válasz után újraraházasodott szülővel mostohaszülő érkezhetsz a tanuló családjába, ez történt a tanulók 7 százalékaival.

A családok szerkezetét tekintve a Fehérváron tanuló diákok közül 54 százalék él mindkét szülőjével és testvérével, míg 12 százalék mindkét szülővel, de egyedüli gyermekként. Ehhez jön még hét százalék, ahol a szűk családba a nagyszülők is beletartoznak. Mindent összevetve a vizsgált tanulók háromnegyedére (75 százalékára) lehet mondani, hogy nem csonka családban él (szándékosan nem a „rendezett” kifejezést használtuk, mivel rendezett családi életet csonka családban is lehet élni, míg a teljes család nem feltétlenül garancia erre).

A csonka, sérült családban, vagy nem a két édes szülővel együtt lakó tanulók aránya valamivel átlag feletti a Székesfehérváron helyben lakó középiskolások között, (29 százalék), a lányoknál (27 százalék), és szakiskolákban (29 százalék).

A háztartások nagysága az apa iskolai végzettségének dimenziójában

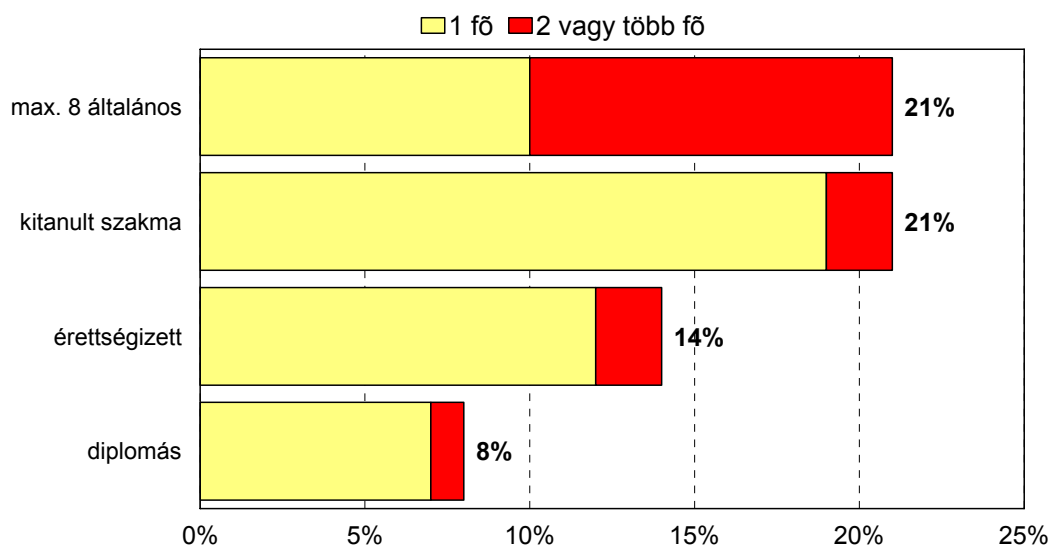

A diákok családjának 68 százalékában négy vagy öt fő él közös háztartásban, s további 8 százalékukban ötnél többen. A három fős családok aránya 21 százalék. A háztartások nagysága változik az apa iskolai végzettségének dimenziójában. Jól mérhető, hogy a szülő iskolai végzettségének növekedésével csökken a közös háztartásban élők átlagos száma. Míg a maximum nyolc osztályt végzett szülők által fenntartott családok 46 százaléka nagycsalád (5 vagy több fő él együtt), addig az érettségizett szülők családjának 24 százalékban, a diplomás szülőknek pedig 20 százalékban kell ekkora családról gondoskodni. Az is megfigyelhető, hogy a kisebb településekről bejáró tanulóknál magasabb a közös

háztartásban együtt élők átlagos száma (4,3 fő), mint a Fehérváron élő tanulóknál (3,8 fő).

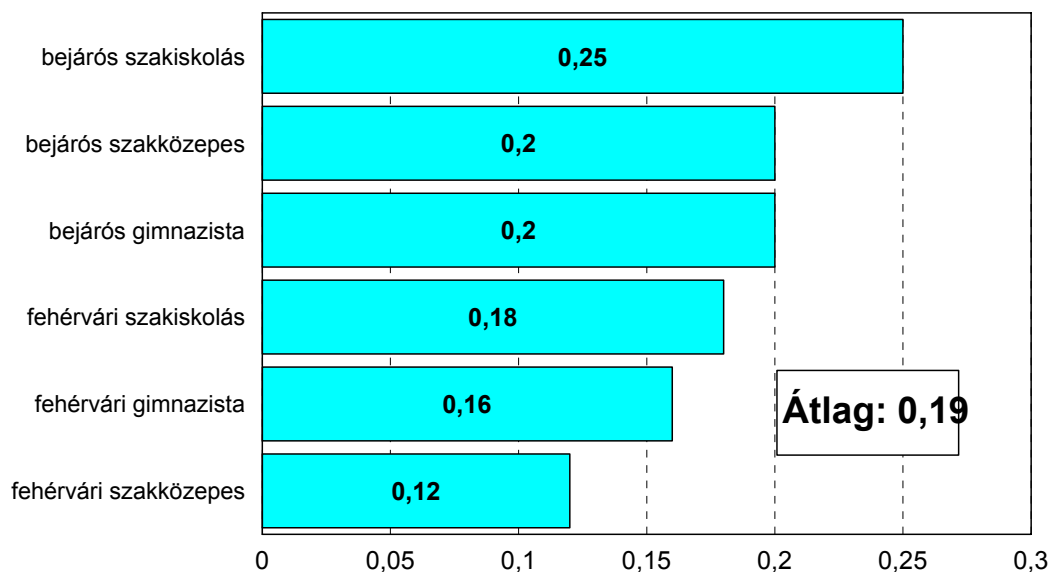
A család összetétele, kulturális tőkájének szintje mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyenlőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 14 százalékának családjában egy, míg 2 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés, értékrendi problémák veszélye sem elhanyagolható.

Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a fenti ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 11 százalékos valószínűséggel találunk két munkanélkülit is.

A családi munkanélküliség vélelmezett indexe az egyes alcsoportokban

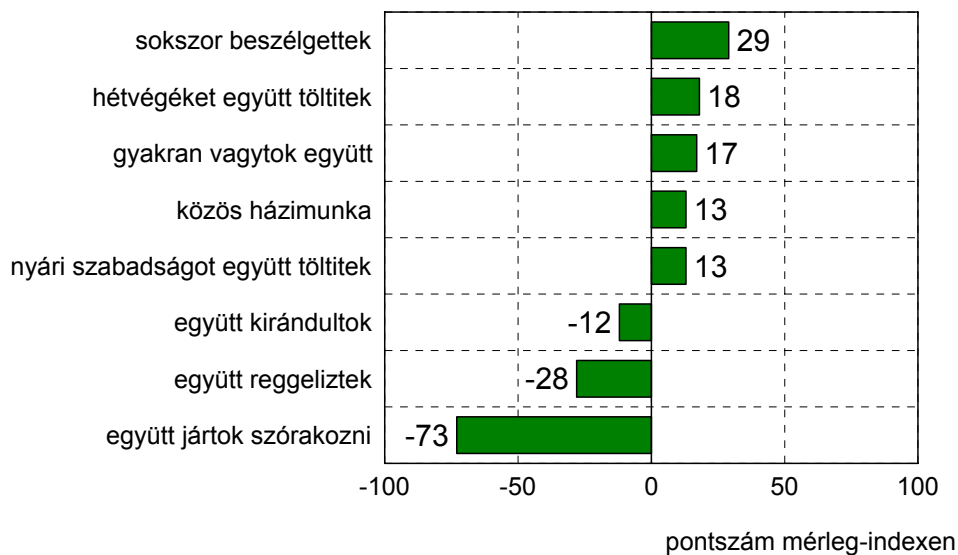
A munkanélküliséggel sújtott családok aránya alacsonyabb a fehérvári lakosú gimnazisták és szakközépiskolások körében, míg a kettő vagy több munkanélküli a bejárós szakiskolások, szakmunkástanulók családjában fordul elő a legmagasabb arányban. Az iskolatípus és a település dimenzióját együtt szemlélve kirajzolódik, hogy melyek azok az tanulói alcsoportok, ahol a munkanélküliség gyakrabban megélt problémának tekinthető. Ezt az ábrán a magasabb indexszámok jelzik.

A családi élet legfontosabb színterei a hétköznapiak látszó események, közös programok, amikor a család élete a közösségben zajlik. A családi kapcsolat minőségét az interperszonális interakciók száma alapján próbáltuk meghatározni. Megkérdeztük a diákokat, mennyire jellemző családjukra, hogy különböző alkalmakkor együtt vannak, beszélgetnek-e egymással.

Nyolc családi tevékenységről kérdeztük meg, hogy mennyire jellemző a válaszadó családjára. A kapott adatokat mérleg indexre vetítettük. A legjellemzőbb, hogy a sokszor beszélgetnek egymással, 18 százalékuk teljesen, 54 százalékuk inkább jellemzőnek vélte családjára ezt. A gyakori együttléti élményét a tanulók túlnyomó többsége szintén átéli, 11 százalékuk családjára teljesen, minden második diák családjára inkább jellemző. A közös kirándulás csak a tanulók kétötödének jut osztályrészesül, s nekik is inkább ritkábban, mint gyakran. A filmekben gyakran látott közös reggelik, és még inkább a közös szórakozás (moziba járás) már egyértelműen a negatív tartományba esett, ezek nem jellemző

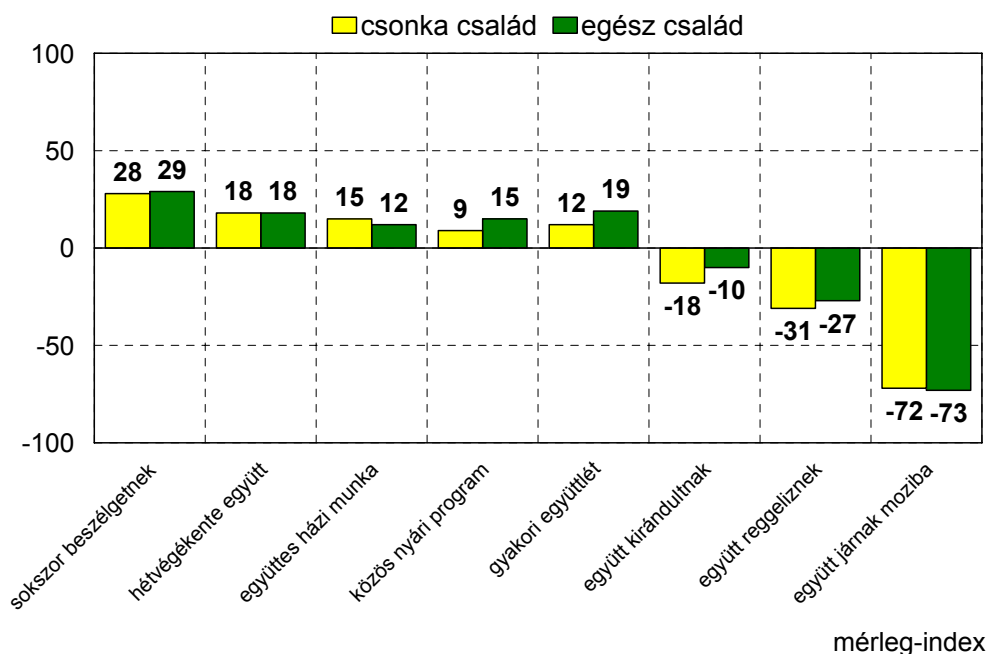
tevékenységek a megkérdezett tanulók családjára, csakúgy, mint a közös kirándulások.

Mennyire jellemző a családotra ...

Érdekes megvizsgálni, hogy hogyan alakulnak a családon belüli kapcsolatok az egész és a csonka vagy sérült családokban. A következő ábra e felosztás szerint mutatja hogy az egyes családi programok mennyire jellemzőek az kérdezettek családjára.

A közös családi események gyakorisága

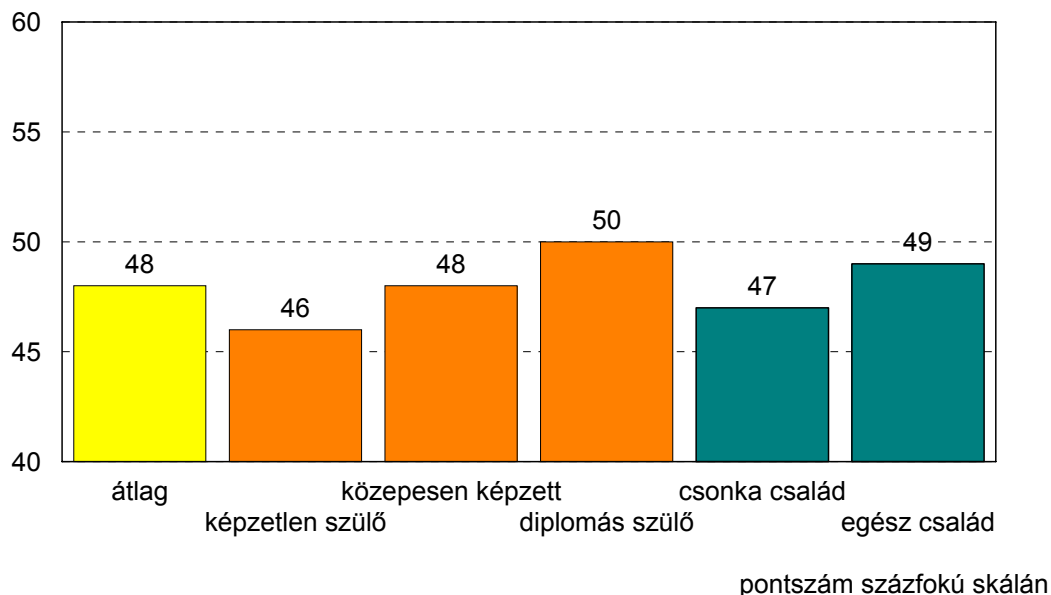

Az ábrán jól látszik, hogy csonka családi státusz több item előfordulási gyakoriságát szignifikánsan befolyásolja. A közös nyári program, a gyakori együttlét, a kirándulások, és a közös reggelik esetében a csonka családban élő fiatalok sokkal kevésbé számíthatnak a családi háttérre. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a közösen végzett házimunka tekintetében éppen a csonka családokban mérhető átlag feletti aktivitás.

Mindent összevetve a vizsgált tizedikes tanulók családjának több mint egytizedére (14 százalék) jellemző, hogy még a hétvégéket sem töltik együtt, nem beszélgetnek egymással s gyakorlatilag egymás mellett élnek, a családi kapcsolataik csak formálisak.

A jobb érthetőség végett a válaszok alapján szerkesztettünk egy összetett mutatót, mely a családi kapcsolatok erősségét próbálja meghatározni. Ez az érték a városban tanuló diákok családját tekintve százfokú skálán kifejezve 48 pont, tehát összesítve a kritikus 50 pontos határ alatt van, jócskán elmaradva az 75 pontosnak tekinthető ideális állapottól.

A családi kapcsolat erőssége a szülő gazdasági képzettsége és a családi szerkezet függvényében

A kapcsolat erőssége a tanulók életkorának emelkedésével jelentősen csökken, természetesen lazulnak a családi kötelékek. A mutató értéke a 15 évesek körében 53 pont, a 17 éveseknél 47, az ennél idősebb középiskolásoknál pedig csak 45 pont.

5. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a fehérvári diákok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek között szó lesz a legális és illegális pszichoaktív szerek fogyasztásáról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról és mindezek családi mintázatáról.

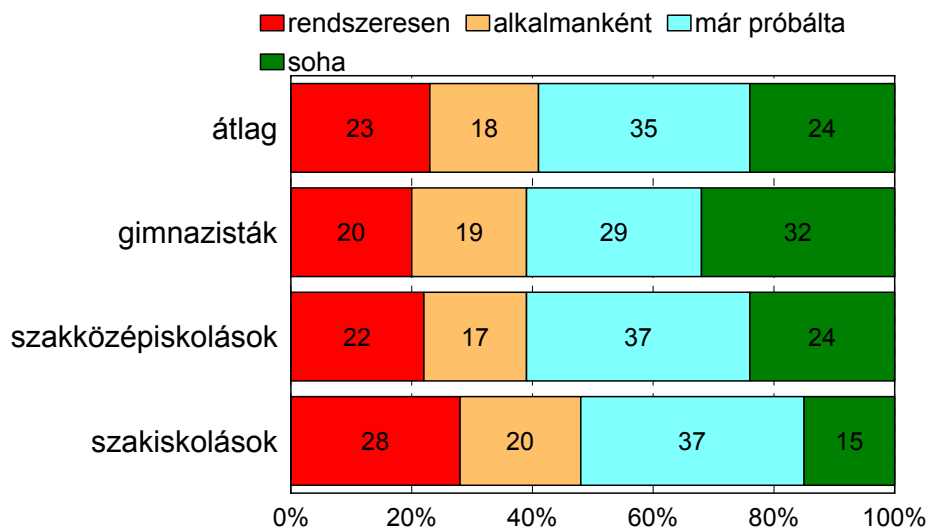
A tudatot és lelkiállapotot egyaránt módosító pszichoaktív szerek egyik része a modern társadalmakban élvezeti cikként szervesült, fogyasztásuk legális, kereskedelmi forgalomban hozzájuk lehet jutni. Hagyományosan ilyen anyagok az alkohol, a dohány, a kávé, a tea, bizonyos növényekből kivont vagy szintetikus úton előállított gyógyszerek illetve ide sorolhatók az utóbbi időben a különböző energia italok is. A pszichoaktív szerek másik része az európai kultúrkörben kevésbé szervesült, számos országban tiltott, illegális anyagok, drogok, kábítószer (depresszánsok, stimulációs anyagok, hallucinogének, szerves oldószer).

5.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása

Az Amerikai Egyesült Államok több tagállamában diákmegmozduláson vettek részt a középiskolások, mert olyan helyi törvényeket alkottak, mely szerint a dohányzó fiatalok, illetve szüleik komoly szankciókra számíthatnak. A gyermek és fiatalkori dohányzás nemcsak Amerikában, hanem Európában is komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Egy tavalyi, felnőtt lakosságot reprezentáló felmérés során kiderült, hogy közép-dunántúli régióban a lakosok 31 százaléka rendszeresen, további 10 százaléka pedig alkalmanként dohányzik. Minden tizedik válaszoló (12 százalék) tartozik abba a csoportba, akik valamikor dohányoztak, de már leszoktak róla. A naponta elszívott cigaretta átlagos száma 14.

A székesfehérvári ifjúságkutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok alacsonyabb dohányzási intenzitásról vallanak, de ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak.

A dohányzó tanulók aránya iskolánkénti bontásban

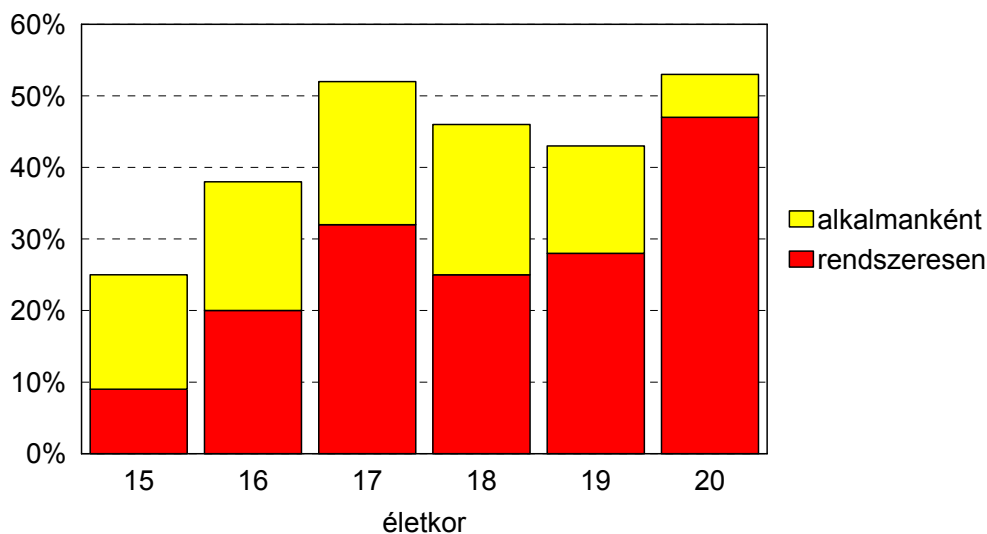
A vizsgált tanulók 23 százaléka rendszeresen dohányzik, további 18 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 35 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 24 százalék.

Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében 20 százaléknyi rendszeres, illetve 19 százaléknyi alkalmankénti dohányos található, s ennél jóval többen dohányoznak a szakiskolákban. Míg a gimisek 32 százaléka soha nem is próbálta ki a dohányzást, addig a szakközépiskolásoknál ez az arány csak 24, a szakiskolásoknál pedig 15 százalék.

Jól látható tendencia, hogy az életkor növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és alkalmanként dohányzók aránya. A 15 évesek között már 9 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, mire elérik a 16. éves kor ez az arány megduplázódik, a nagykorúság évére pedig megháromszorozódik, 25 százalékra nő. Az is jellemző, hogy a tendencia lépcsőzetesen, megtorpanva növekszik. Az első szakasz 15-17 év, ekkor a dohányzók aránya intenzíven növekszik, s a 17 éveseknek már egyharmada rendszeres dohányos. A második szakasz az érettségi időszaka (18-19 év), ekkorra eldőli, hogy kiből válik rendszeres dohányos, s ki marad meg az alkalmankénti rágyújtásnál. A harmadik szakaszban ismét emelkedő tendenciát láthatunk (ugyanakkor tudni kell, hogy középiskolában lévő 20 évesek nagy része túlkoros).

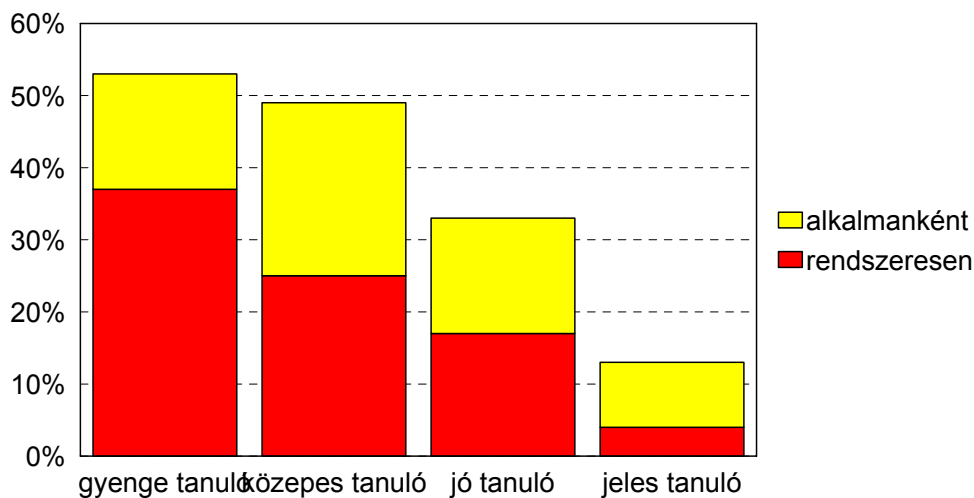
A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

százalékos megoszlás

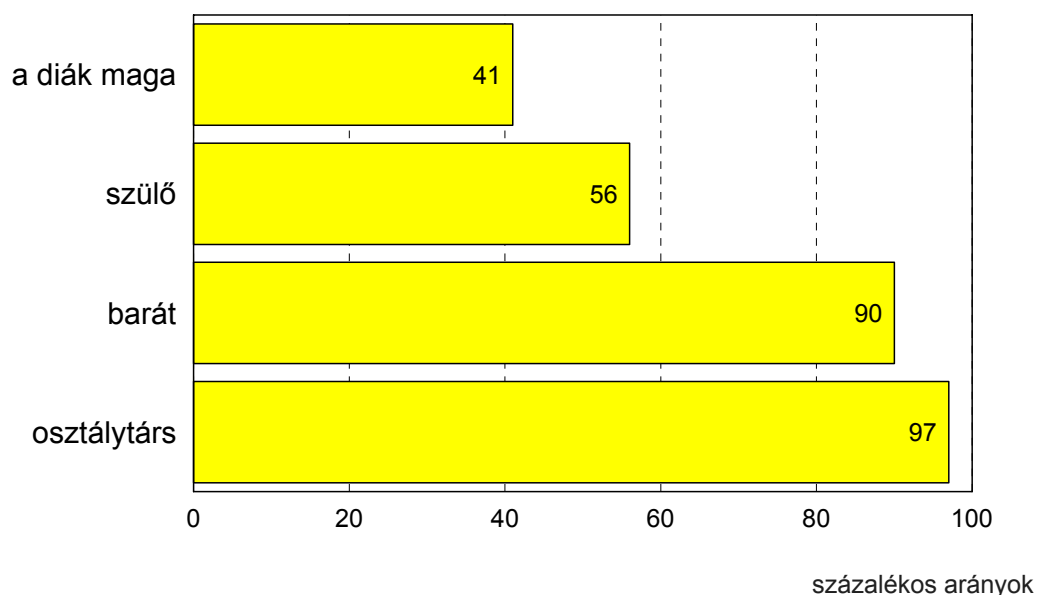
Az életkor mellett a tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok 53 százaléka dohányzik, addig a jó tanulóknak 32 százaléka, a 4.5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 14 százaléka (mindössze 4 százalékuk rendszeresen).

A dohányzó fiatalok aránya a tanulmányi eredmény dimenziójában

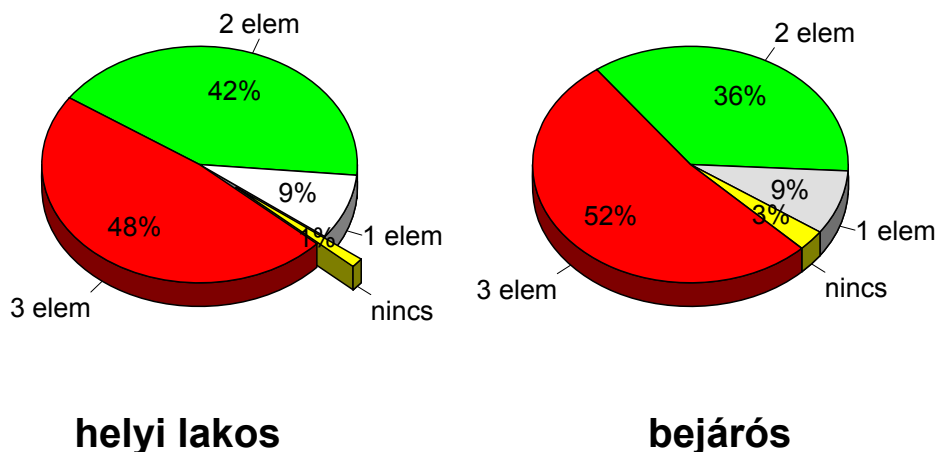
Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A fehérvári tanulók családjának több mint felében a szülők között van rendszeres dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 90 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermekek 36 százaléka dohányzik, míg a dohányos családban 46 százaléka. A kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében “csak” 74 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

Ki dohányzik a diák környezetében?

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a “kísértésnek”. Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok környezetében hányféle dohányos ágens található.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Nagyon kevés (2 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s 50 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 61 százaléka „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, magas arányban (60 százalék) maradnak nem dohányosok. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a bejárósok, a képzetlenebb családi háttérrel rendelkezők és szakmai középiskolás tanulók.

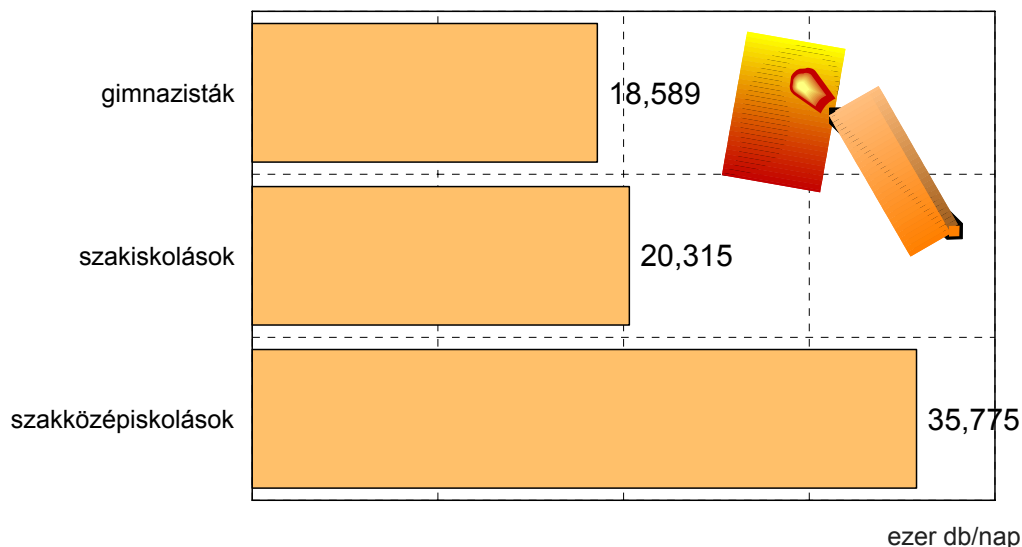
A dohányos tanulók naponta átlagosan 8.3 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzónak vallók 11-et, az alkalmanként dohányzók 3.3-at.) A fiúk és a bejárósok az átlagnál többet szívnak, de erősebb dohányosokat találtunk a képzetlenebb szülők gyengébben tanuló gyermeki között is.

A dohányos tanulók által naponta elszívott cigaretta mennyisége a különböző alcsoportokban

	elszívott szál
férfi	9.0
nő	7.2
helyi lakos	7.9
naponta bejárós, ingázó	8.8
kollégisták	7.8
képzetlen szülők gyermeke	9.4
szakmunkások gyermeke	8.5
érettségizettek gyermeke	8.2
diplomásak gyermeke	7.6
gimnazisták	7.6
szakközépiskolások	8.5
szakiskolások	8.3
gyenge tanulók	9.5
közepes tanulók	7.8
jó tanulók	8.3
jeles tanulók	2.8
ÁTLAG napi szál	8.3

A korosztályi dohányzási arány és a dohányosok által elszívott napi cigaretta mennyiségének ismeretében meghatározható, hogy a székesfehérvári tanulók naponta kb. hány szál cigarettát szívnak el mindösszesen. Az gimnáziumok tanulói kb. 18.500 szál cigarettát szívnak el egy átlagos napon, a szakközépiskolások körében naponta 35.700 szál cigaretta megy el, a szakiskolások pedig 20.300 szálat szívnak el naponta. Ha mindent összeadunk a fehérvári 9-13 évfolyamos tanulók - durva becsléssel - naponta több mint 70.000 szál cigit szívnak el. Ez heti átlagban több mint 500 ezer, s éves szinten pedig 27,2 millió szál elfüstölését jelenti.

A korosztály által elszívott napi cigaretta mennyisége

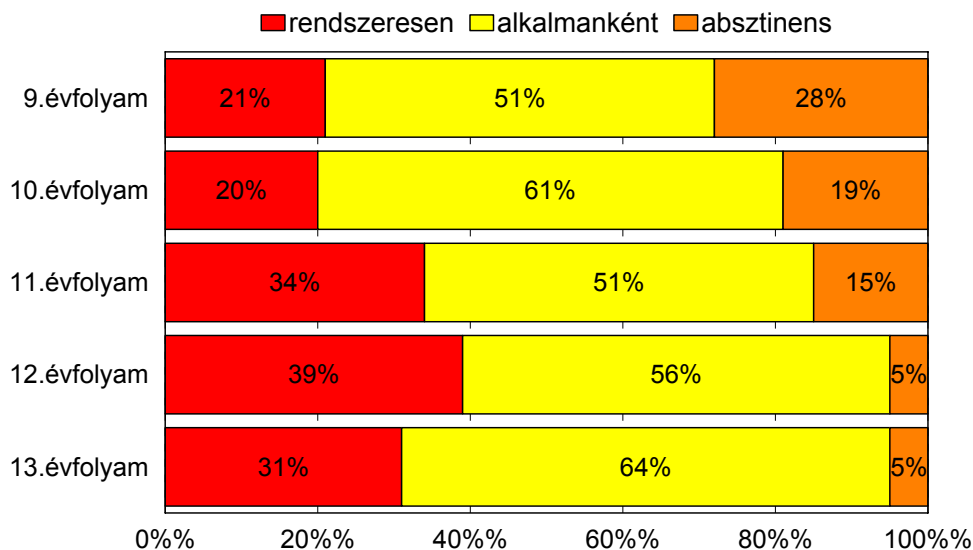

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer, “drog” az alkohol. Ez érezhető a székesfehérvári mintában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 17 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A gimnazistáknál a rendszeres alkoholfogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 26, az absztinenseké 20 százalék, a szakmai középiskolásoknál a rendszeresen ivók 32, az absztinensek pedig 17 százalékban vannak jelen³.

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók többsége férfi, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg az középiskolák elsőseinek és másodikosainak “csak” 20 százaléka iszik rendszeresen, addig a harmadikosainak már 34, a végzősöknek pedig 39 százaléka rendszeres ivó. A legintenzívebb alkoholfogyasztás a kollégiumban lakó tanulóakra jellemző, a mintában lévő kollégisták közel fele, 41 százaléka iszik rendszeresen, ugyanakkor az absztinensek aránya is a kollégiumban lakók körében a legmagasabb.

³ Rendszeres ivónak azt minősítettük aki sört, bort, töményt vagy likőrt naponta vagy hetente fogyaszt. Absztinens az, aki soha nem iszik sem sört, sem bort, sem töményt, sem pedig likőrt.

Alkoholfogyasztás az évfolyam mentén

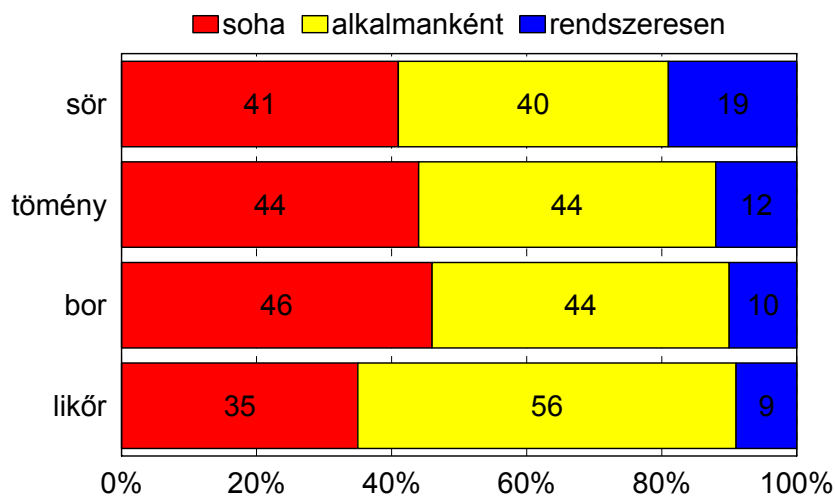

Az alkoholfogyasztás gyenge kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 39 százaléka iszik rendszeresen, addig a közepes és jó tanulóknak 20-30, a jeles tanulóknak pedig csak 14 százaléka. Jellemző, hogy az életkor emelkedésével nő az alkoholt fogyasztók aránya, de a szülő iskolai végzettségétől mindez teljesen független.

A különbözőféle alkoholtermékek fogyasztása nem egyenletesen oszlik meg. A tanulók körében a hagyományos kategóriák közül a legelterjedtebb a likőrök fogyasztása, melyet tipikusan alkalmankénti (havonta vagy ritkábban) fogyasztás jellemez. Egy kicsit rendszeresebben isznak bort és töményt a tanulók (bár ők kevesebben vannak mint a likőrt ivók), a naponta vagy hetente fogyasztók aránya 10-12 százalék. Ettől jelentősen eltér a sör fogyasztási szokása, melyet abszolút értékben ugyanakkora, ám gyakoriságban magasabb arányszám jellemez.

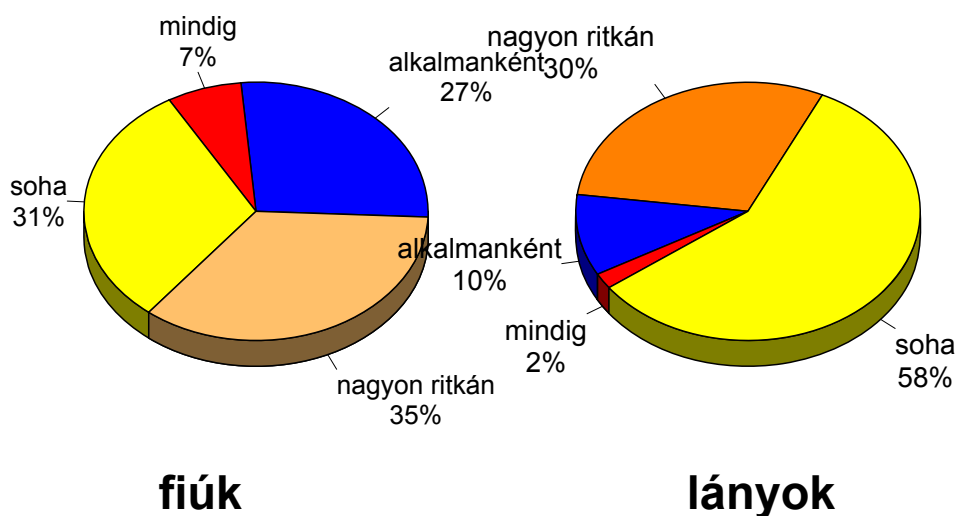
A fenti számok háttérét vizsgálva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Sört a lányok 57 százaléka soha nem iszik, a fiúk 42 százaléka alkalmankénti, 31 százaléka rendszeres fogyasztója (a lányoknak csak 5 százaléka iszik sört legalább hetente). A töményt is inkább a fiúk szeretik. Ellenben a likőröket a fiúk 37 százaléka utasítja el, míg a lányoknak 70 százaléka fogyasztója (61 százalékuk alkalmankénti).

A különböző alkoholtípusok fogyasztásának gyakorisága a tanulóknál

A gyakoriság mellett az elfogyasztott alkohol mennyisége is nagyon fontos összetevő. A megkérdezett tanulók mindössze 44 százaléka nem rúg be soha, 32 százalékánál előfordul, de csak nagyon ritkán. 19 százalékuknál már gyakrabban fordul elő és 5 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy mindig (!) berúg, amikor iszik. A fiúk, a Fehérváron helyben lakók, a diplomás családból kikerült tanulók, a 17-18 évesek és a szakközépiskolások átlagnál gyakrabban részegednek le, rúgnak be.

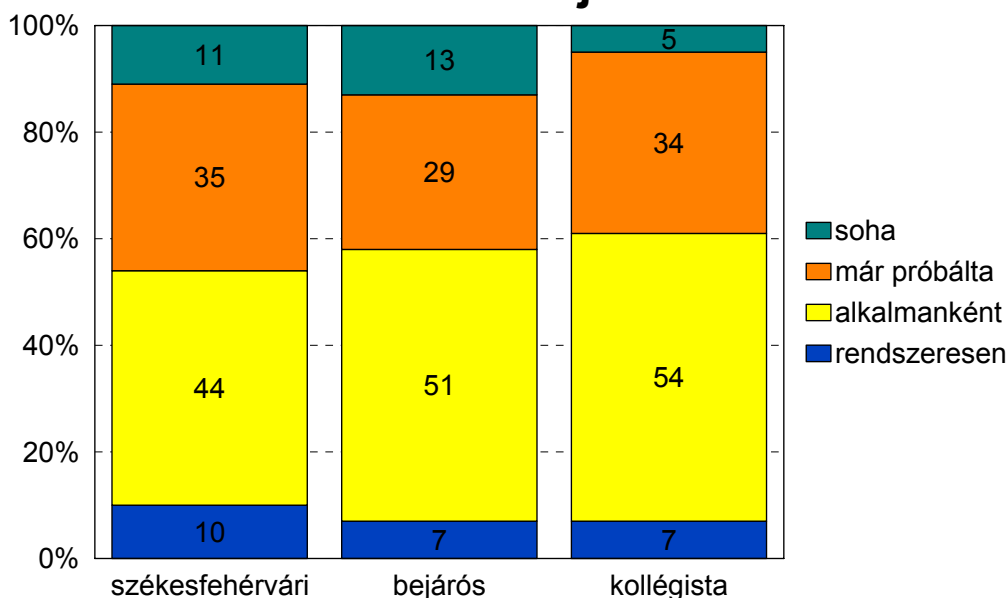
Milyen gyakran rúgysz be?

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett középiskolások 8 százaléka rendszeresen, 48 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak 32 százalék. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamán 6 százaléknyi a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 46 százalék az alkalmankénti kávézóké, ezzel szemben a végzősöknél 8 százalék a rendszeresen kávézók aránya, s az alkalmankénti fogyasztók köre is bővül 11 százalékkal.

A kávéfogyasztás intenzitása nem független a településtől sem. Érezhető tendencia, hogy a Fehérváron helyben lakó tanulók körében magasabb a rendszeresen kávézók aránya, míg a bejárósok és a kollégisták között az alkalmanként fogyasztók aránya átlag feletti.

A kávé fogyasztása a település dimenziójában

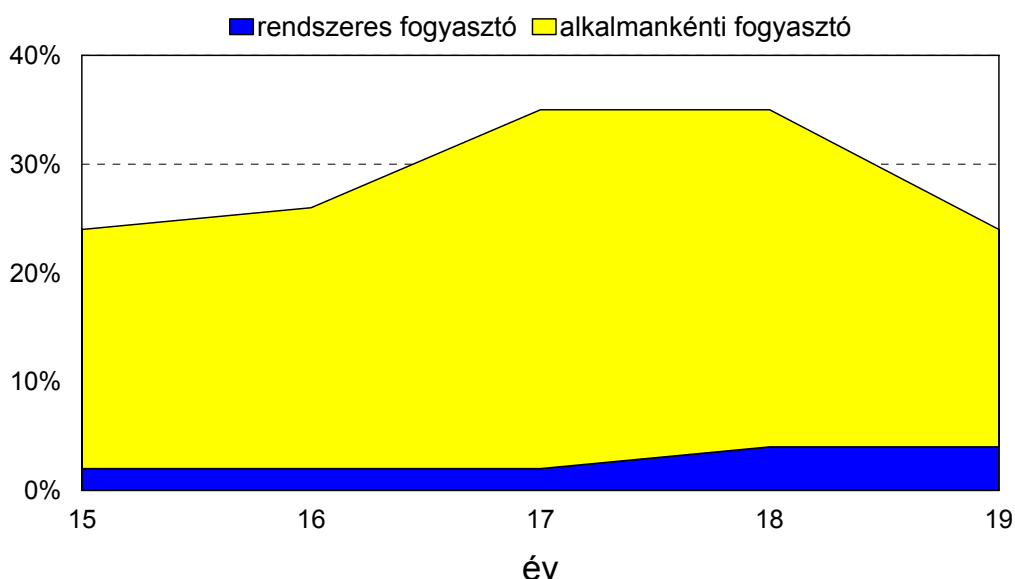

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értégitő, serkentő hatású legális dopping szer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop,

Izostar) a fehérvári középiskolás tanulók 70 százaléka próbálta ki eddig, 3 százaléuk rendszeres, 27 százaléuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat tipikusan a fiúk fogyasztják. Az energia ital alkalmankénti fogyasztása kiugróan magas a mostani 17 éveseknél, míg a rendszeresen fogyasztók a 18 éves korcsoportban vannak a legmagasabb arányban.

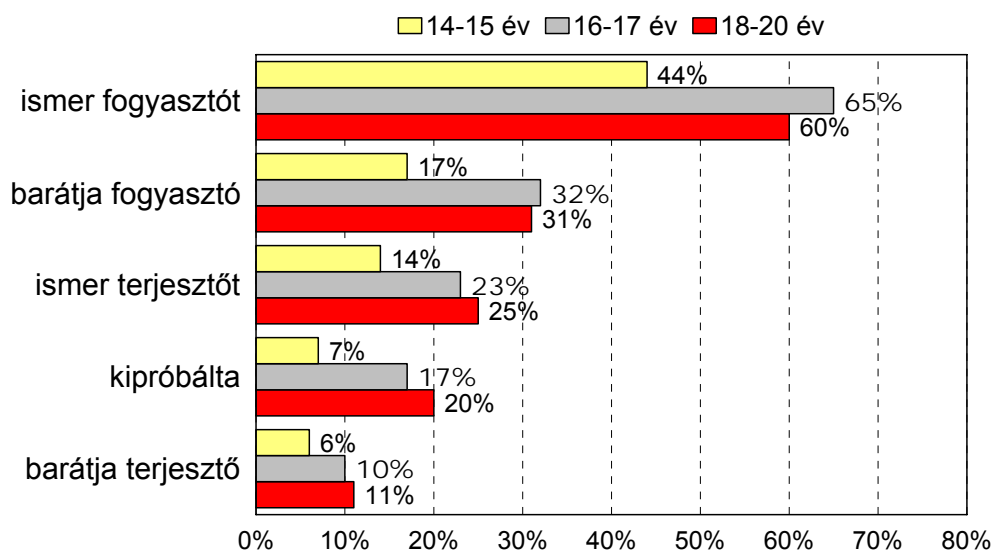
Energia ital fogyasztása az életkor mentén

A legális szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószer fogyasztása. A kérdezett tanulók 74 százaléka egyértelműen elutasítja, még nem próbált ki és nem is akar kipróbálni semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószer, További 10 százaléuk sem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. Megkérdezett tanulók 15 százaléka alkalmi, s 1 százaléka rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 16 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók több mint fele (59 százalék) ismer olyan fiatalt, aki kábítószer fogyaszt, 28 százalékának a barátaiban is van drogos, s 22 százaléuk személyesen ismer olyan fiatalt, aki kábítószer árusít. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó, mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók, a gimnáziumokban és a szakiskolákban 14, a szakközépiskolákban 18 százalék. A legveszélyeztetettebbek a kollégiumban tanulók és a szakközépiskolások a jelenlegi fogyasztást tekintve, a szakmunkástanulók körében pedig a kábítószer kipróbálást tervezők aránya átlag feletti.

A tanulók kábítószerrel való kapcsolata

Érdeemes megnézni, hogyan alakul a székesfehérvári tanulók kábítószerrel való kapcsolata az életkor dimenziójában. Jól látható, hogy mind a fogyasztás, mind pedig a terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat az életkor emelkedésével. A kábítószer kipróbálását tekintve az 7 százaléknál bevallott 14-15 éves fogyasztó a nagykorúság elérésére 20 százalékra nő, azok aránya akik tudnak arról, hogy barátjuk fogyasztó, közel megduplázódik. A leglazább kapcsolat az “ismer fogyasztót” kategória. Azon tanulók aránya, akik ismernek kábítószerrel fogyasztó fiatalot a 14-15 éveseknél még “csak” 44 százalék, a középiskola végzőseinél már 60 (!) százalék.

Megállapítható, hogy a drog szempontjából az átlagnál veszélyeztetettebbek az magasabban kvalifikált családi háttérrel rendelkező de gyengébb tanulmányi eredményt elérő tanulók.

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoport-hatás mutatható ki, mint a

dohányosoknál. A drogozó fiatalok 80 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá 75 százalékban rendelkeznek drogos baráttal, 38 százalékuk drogdíler is ismer. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószerrel, 61 százalékban mondták, hogy nincs kábítószer fogyasztó barátjuk.

A kábítószeresek és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószerrel kipróbálók, illetve a kábítószeresek közül melyek milyen szerekekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású ópiátokat (heroin, metadon) és a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító) említették. Ez utóbbiak az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és igen komoly testi károsodásokat okoznak. Valamivel többen említették a szorongásoldó gyógyszereket. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain 30 említést kaptak (ebből 26 a speed). Ezek a szerekek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószeresek a hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána (95 említés), általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik. Az összes megkérdezett tanuló 18 százaléka nyilatkozott úgy, hogy találkozott már a szerrel vagy ezt próbálná ki alkalomadtán.

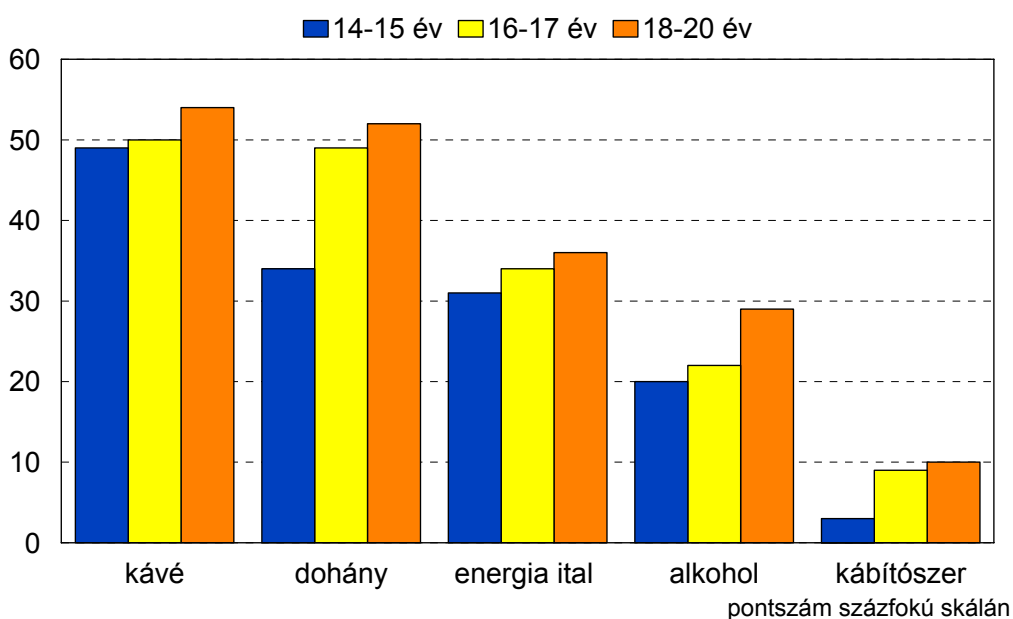
Milyen kábítószereseket próbáltál/próbálnál ki?

	említések száma
hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis)	147
stimulánsok (kokain, speed, amfetamin, chat, crack)	30
szorongás oldó gyógyszerek	4
pszichotrop hatású pótszerek, szerves oldószerek (ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító)	3
depresszáns (heroin, morfium, ópium, metadon)	3

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a

rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes, ezek aránya a mintán belül 27 százalék. Az ilyen veszélynek egyáltalán nem kitett fiatalok a minta 11 százalékát alkotják. (A Fehérváron tanuló gimnazisták 25 százalékának veszélytelen a baráti köre, a szakközépiskolákban 31 százalékuknak.) A legnagyobb arányú veszélyeztetettséget a gyengébb tanulók, a diplomás családok gyermekei és a szakközépiskolások körében mértük.

A pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulása

Az ötféle egészségkárosító tevékenység intenzitását százfokú skálára vetítettük. Az adott szer fogyasztási indexe minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a tanuló szervezete. Az index értéke a kávé fogyasztás esetében a legmagasabb, 51 pont. A dohánytermékek fogyasztási indexe 47, az energia italoké 34, az alkoholé pedig 24 pont százfokú skálán. A fenti diagram az egyes pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulását mutatja az életkor dimenziójában.

A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása az egyes iskolatípusokban eltérő, az alábbiak szerint alakul.

A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása az egyes kisvárosokban

	<i>gimnázium</i>	<i>szakközépiskola</i>	<i>szakiskola</i>
<i>kávé</i>	51	51	51
<i>dohány</i>	42	46	54
<i>energia ital</i>	33	33	38
<i>alkohol</i>	22	26	23
<i>kábítószer</i>	7	9	7
<i>összesített átlag</i>	27	33	36

pontszám százfokú skálán

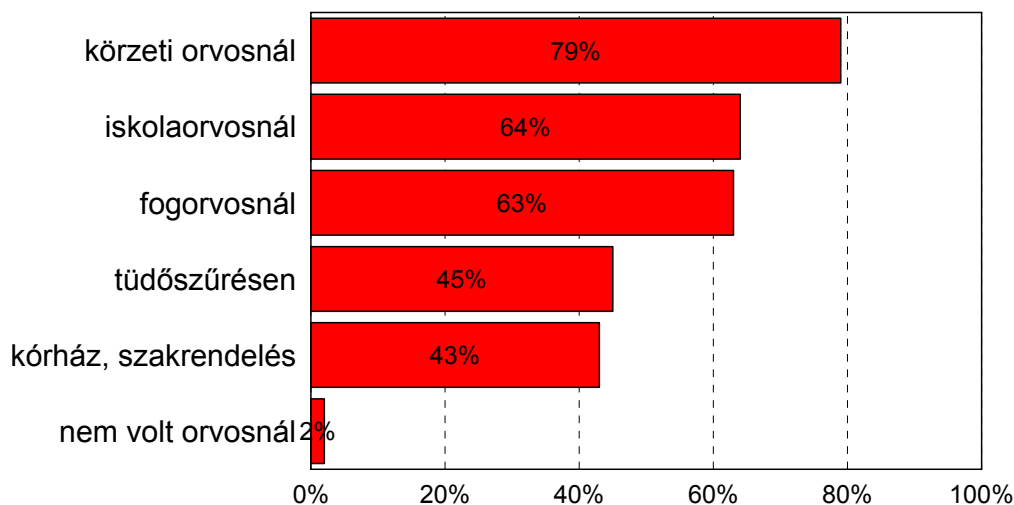
A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,34$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció erős ($r=0,42$), s kimutatható az összefüggés a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti is ($r=0,36$).

5.2 Egészségmegőrzés

Adatfelvételünk során többféle szempont szerint is közelítettük a fiatalok egészségügyi helyzetét. Elsőként a orvosnál, fogorvosnál, tüdőszűrésen, illetve kórházban, szakrendelésen való megjelenés gyakorisága alapján vizsgáltuk a kérdéskört.

A legmagasabb arányban- érthetően - a körzeti orvost említették a tanulók, 79 százalékuk megfordult háziiorvosa rendelőjében az elmúlt egy évben. Ennél egy kicsit kevesebben keresték fel problémával az iskolaorvost, a tanulók 64 százaléka adott ilyen választ. A rendszeres fogászati ellenőrzésen (évenként legalább egy alkalom) szintén 60 százalék feletti arányban vettek részt a tanulók, bár a kívánatos itt a 100 százalék lenne.

Az utóbbi egy évben orvosnál voltak aránya

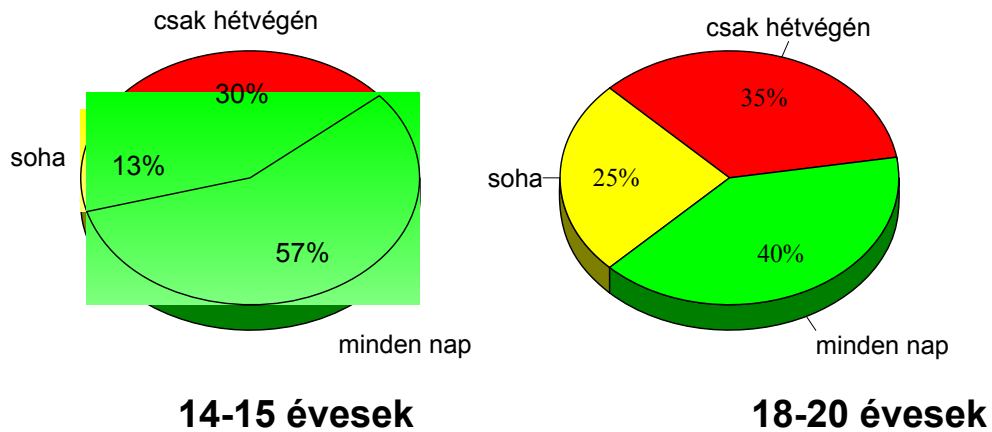

Kórházban és más szakrendelésen a tanulók kétötöde járt, tüdőszűrésen 43 százaléku volt. Fontos megjegyezni, hogy az alkalmanként dohányzó fiatalok 43, a rendszeresen dohányzó fiatalok 52 százaléka nem volt tüdőszűrő vizsgálaton ez elmúlt évben, ami fokozza az kóros egészségkárosodás esélyét.

Nemek tekintetében jelentős eltérés, hogy míg a fiúk 56 százaléka volt tüdőszűrő vizsgálaton, addig a lányoknak csak egyharmada jutott el, ellenben a lányok körében 9 százalékkal magasabb a kórházban, szakrendelésen illetve a fogorvosnál megjelentek aránya.

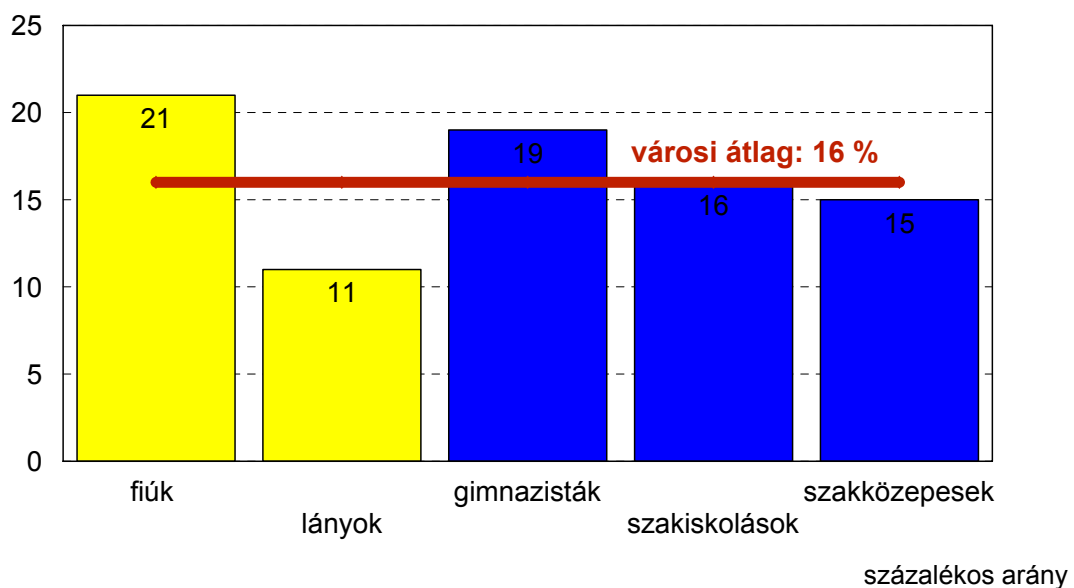
A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A diákok kevesebb mint fele (42 százalék) minden nap, 37 százaléku csak hétfévente szokott otthon, elindulás előtt reggelizni, egyötödük pedig soha sem reggelizik. Az életkor emelkedésével jelentősen csökken a naponta otthon reggelizők aránya, ellenben a szülő iskolai végzettségnek emelkedése pozitívan befolyásolták a válaszokat. Míg a képzetlen családok gyermekeinek 38 százaléka reggelizik mindennap, addig a diplomás családoknál ez az arány 45 százalék.

Szoktál otthon reggelizni?

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai és a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyénileg végzett mozgás, ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. A megkérdezett tanulók 16 százaléka sportol napi rendszerességgel az iskolai tanórán kívül, további 30 százalék hetente többször mozog. Heti rendszerességről 17 százalék nyilatkozott. A székesfehérvári diákok 13 százaléka soha nem sportol saját bevallása szerint.

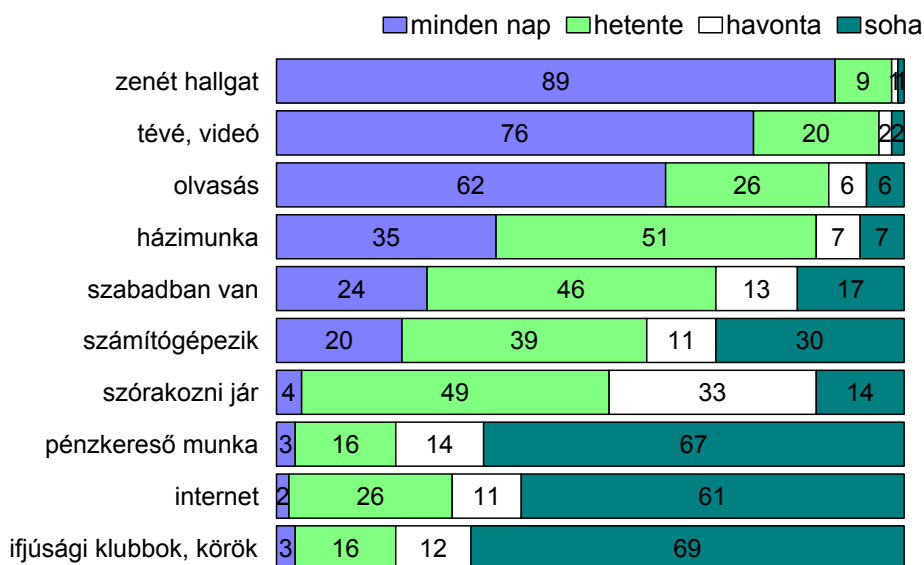
Jellemző, hogy a fiúk, az alacsonyabb évfolyamon tanulók és a gimnazisták az átlagnál sportosabbak, rendszeresebben mozognak. A település szerint is mérhető különbség, míg a fehérvári lakosú tanulók 19 százaléka sportol valamit naponta, addig a bejárósoknak csak 14 százaléka, ők - feltehetően időhiány miatt - inkább a heti rendszerességet preferálják a tanulók. A kollégiumban lakó tanulók körében csak a 12 százalék a naponta sportolók aránya, s náluk a legmagasabb azok köre, akik soha, semmilyen formában nem sportolnak.

6. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak tíz szabadidős tevékenységet kellett értékelniük, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága, a felnőttek is ezt jelölték meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek egy 1995 és 1998 közötti vizsgálat sorozatban. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő, a fiatalok 89 százalékának otthonában minden nap szól a zene.

A könyvek és magazinok olvasása napi rendszerességgel a tanulók 62 százalékát jellemzi, további 30 százalékuk hetente vesz kezébe újságot vagy könyvet. A házimunka magas - heti - említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Némileg meglepő viszont a szórakozni járás

viszonylag alacsony említési aránya (46 százalék havonta, ritkábban vagy soha sem jár). A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 20, hetente további 39 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy közel kétharmaduk rendszeresen hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben a történetik hagyományos formák rovására. (pl. könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a közösségi klubokba járást annál inkább).

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be). Jellemző, hogy a fiúk, bejárós tanulók és a szakmai képzést adó iskolákba járók (különösen a szakmunkások) körében gyakrabban említett tevékenység.

Az ifjúsági közösségi élményt adó klubok, szabadidős körök említési aránya elenyésző, mindössze 3 százalékuknak jelent napi, és további 16 százalékuknak heti elfoglaltságot, a nagy többség elutasítja. Jellemző, hogy az internetes közösséggel aktívabb kapcsolatuk van a tanulóknak, mint a városban működő ifjúsági klubokkal.

A szabadidős tevékenységek alapján, klaszteranalízissel csoportokba soroltuk a fiatalokat. A számítógépes elemzés három csoportot különböztetett meg. A következő táblázat a három csoport szabadidős tevékenységének rangsorát mutatja.

	1. csoport (N=322)	2. csoport (N=157)	3. csoport (N=270)
1.	zenehallgatás	zenehallgatás	zenehallgatás
2.	tévé, videó	tévé, videó	tévé, videó
3.	könyv, újság olvasás	könyv, újság olvasás	könyv, újság olvasás
4.	számítógép	sport	házi munka
5.	házi munka	házi munka	sport
6.	sport	szórakozás	szórakozás
7.	szórakozás	pénzkereső munka	számítógép
8.	internet	számítógép	ifjúsági klub
9.	ifjúsági klub	ifjúsági klub	pénzkereső munka
10.	pénzkereső munka	internet	internet

Mint látható, a klaszteranalízis során is visszatükröződnek az említési arányok. A zenehallgatás, a tévé, videó és a könyv/újság olvasása mindhárom csoportban előre került. Miután a klaszteranalízis a különbségeket próbálja megmutatni, kijelenthetjük, hogy a zenehallgatás és a tévézés, videózás bármely csoportnak, fiatalnak a leggyakoribb szabadidős tevékenysége.

Az első csoportban a számítógépezés, az internet átlagosan gyakoribb tevékenység, ellenben a sport és a pénzkereső munka említési aránya átlag alatti. Ők vannak a legtöbben a mintában. A második csoportban a sportosabb tanulók vannak, neki sokkal fontosabb a mozgás, mint a számítógépezés, a házi munka vagy a szórakozás. A harmadik a "konform" csoport, ők gyakrabban végzik a házi munkát, mint a sportolást vagy a számítógépezést s átlag feletti arányban járnak ifjúsági klubokba, körökbe is.

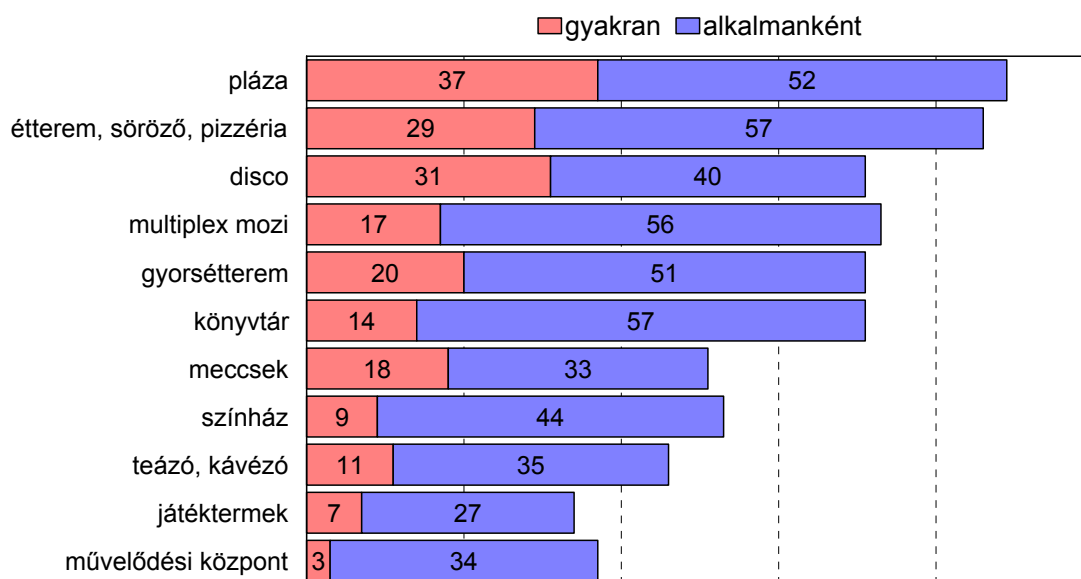
Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. Az elsőben az átlagosnál nagyobb arányban vannak a szakközépiskolások, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező apák gyermekei, a jobb tanulók és a fehérvári lakosok. A másodikban sok a fiúk száma, kevés a gimnazista fiatal és több a közepesen iskolázott apa gyermeke. A harmadik csoportban az átlagosnál nagyobb arányban vannak a lányok és a gimnazisták.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint. Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, helye nem meglepő. A fiatalok leggyakrabban látogatott intézmény az Alba Pláza, 37 százaléka gyakran, további 52 százaléka alkalmanként megfordul benne, de a különböző diszkók, illetve a város éttermei, sörözői, pizzériái is kedvelt találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a székesfehérvári középiskolásoknak. A plázában lévő multiplex mozit 17 százalékuk látogatja gyakran, 56 százalékuk néha teszi ezt, a gyorséttermekben (melyek nemcsak étkezési, hanem találkozási célokat is szolgálnak) minden ötödik fehérvári középiskolás kifejezetten gyakran megfordul.

Viszonylag sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Nemek szerint hét esetben találtunk jelentős eltérést. A lányok gyakrabban járnak könyvtárba, színházba, gyorséttermekbe, teázókba, kávézóba és az Alba Plázában is sokkal többször fordulnak meg. Míg a lányok 46 százaléka kifejezetten gyakran jár "plázázni", addig a fiúknál ez az arány csak 29 százalék. Ugyanakkor a fiúk rendszeresebben látogatják a játéktermet és a meccseket.

Látogatsz az alábbi intézményeket, programokat?

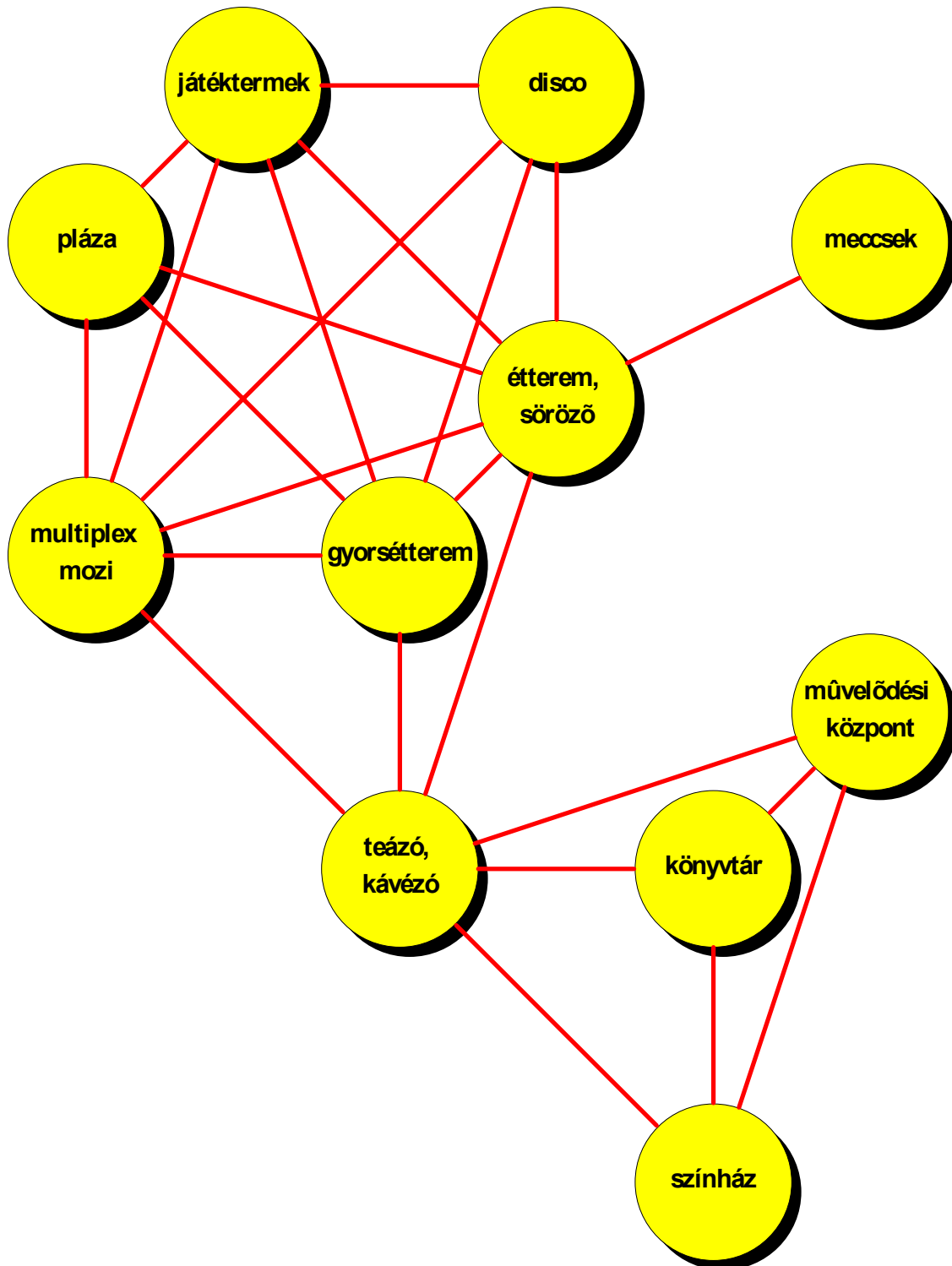
Iskolatípus szerint is jelentősen eltér a szabadidő eltöltésének helyszíne. Az alábbi táblázatból kiolvasható, hogy a gimnazisták sokkal magasabb arányban járnak a plázába, illetve a plázában lévő moziba, a város éttermeibe, sörözőibe, pizzériáiba, de gyakrabban mennek könyvtárba és színházba is. A disco említése aránya a szakközépiskolások és a szakiskolások között átlag feletti, egyharmaduk rendszeresen jár, s szintén jobban preferálják a gyorséttermeket és a meccset is.

Az egyes intézményeket gyakran látogatók aránya az iskolatípus szerint

	gimnazisták	szakközépiskolások	szakiskolások
pláza	45	34	33
éttermek, sörözők, pizzériák	36	30	21
könyvtár	25	16	4
disco	22	34	34
multiplex mozi	21	17	13
teázók, kávézók	17	9	8
színház	17	9	2
gyorséttermek	17	20	21
meccsek	13	16	26
játéktermek	6	7	7
művelődési központ	5	3	2

említési százalék

A szabadidő eltöltésének helyszínei nem függetlenek egymástól. A diákok által preferált helyszínek, intézmények korreláció hálózata az alábbi rajzolatot mutatja. (Csak a az $r > 0.2$ pozitív korrelációkat tüntettük fel.)

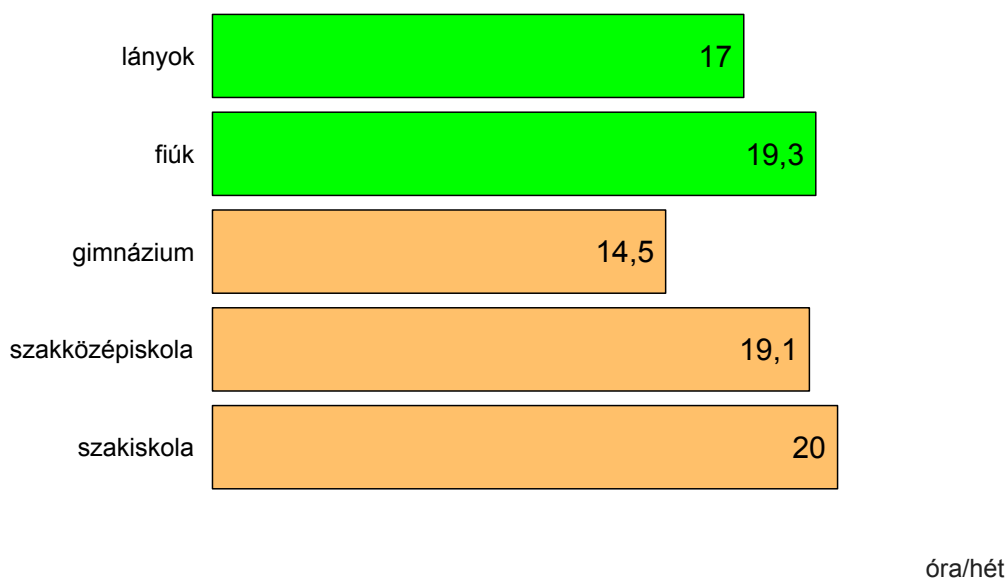

Jól látszik az ábrán három csoport elkülönülése. Az első körbe alapvetően kilencvenes évek új típusú szabadidő eltöltési helyszínei tartoznak, szorosan korrelál egymással a pláza, a multiplex mozi, a gyorsétterem, a játékterem, a disco és az étterem, söröző iteme. Különálló egységként - a sörözőkön, éttermeken keresztül kapcsolódva - található a meccsek említése. A harmadik szabadidős kör a klasszikus művelődés elemeit tartalmazza (színház, könyvtár, művelődési központ). Ez utóbbi kör a teázók, kávézók intézmény keresztül kapcsolódik a modern helyszínekhez.

7. MÉDIAFOGYASZTÁS

Korábban utaltunk rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a videó, a számítógép és az utóbbi években az internet az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik legnagyobb elektronikus médiafogyasztók. A székesfehérvári középiskolás tanulók egy átlagos hétköznap 136 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig több mint 11 órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 211 percet, majdnem négy órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 18.2 órát, azaz a hét 168 órájának 11 százalékát tölti tévé nézéssel.

Tévé nézésre fordított átlagos idő hetente

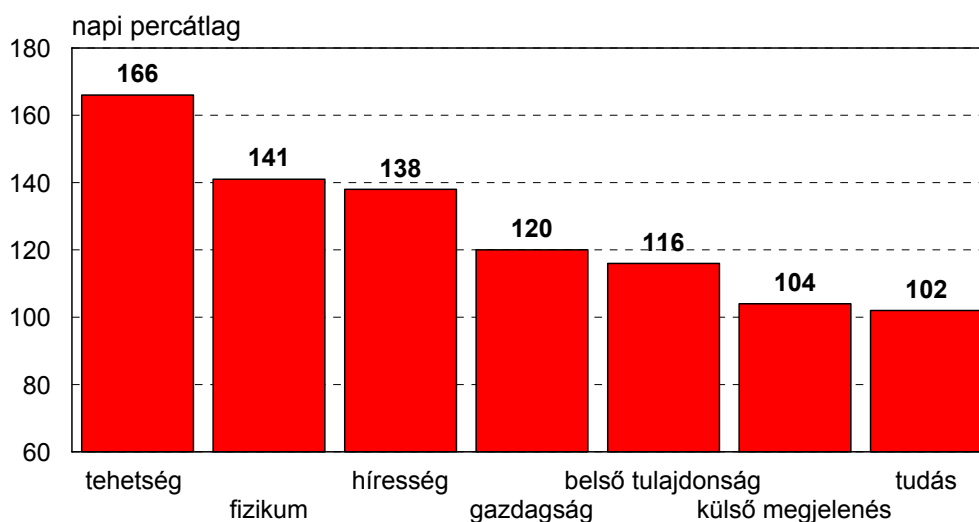

A tévé nézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a fiatalabb diákok, a gyengébb tanulók, a szakmai középiskolába járó és a képzetlen szülők gyermekei az átlagnál többet tévéznek, míg a diplomás szülők gyermekei (15 óra), a jeles tanulók (15), a lányok (17) és a sportosabb tanulók (16 óra) valamivel kevesebbet. A legvédelebbekek a média hatásaitól a kollégisták, ahol a házirend és pontosabb időbeosztás valamint a nehezkesebb hozzáférésnek köszönhetően egy átlagos hétköznap “csupán” 120 percet tévéznek, míg a helyben lakók 138 percet. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy

hétvégén ők ülnek a legtöbbet tévé előtt, több mint 4 órát, 242 percet.

Ha az átlagos napi tévézési időt a választott személyes példaképük legfontosabb tulajdonságának dimenziójában nézzük, kimutathatóvá válik a médiafogyasztás és a személyiség közötti kapcsolat. Azok tévéznek a legtöbbet, akiknek a tehetség adottsága, a fizikum és a híresség a legfőbb motiváció a példakép kiválasztásában, átlagosan napi 3.8 órát. Akik a tehetségre és a belső tulajdonságokra helyezik a hangsúlyt már kevesebbet tévéznek (2.7-2.3 óra/nap), míg a legkevesebbet azok, akik a példaképüket az észbeli képességük alapján választották (naponta 1.7 óra).

A tévézés a példakép választást motiváló tulajdonság dimenziójában

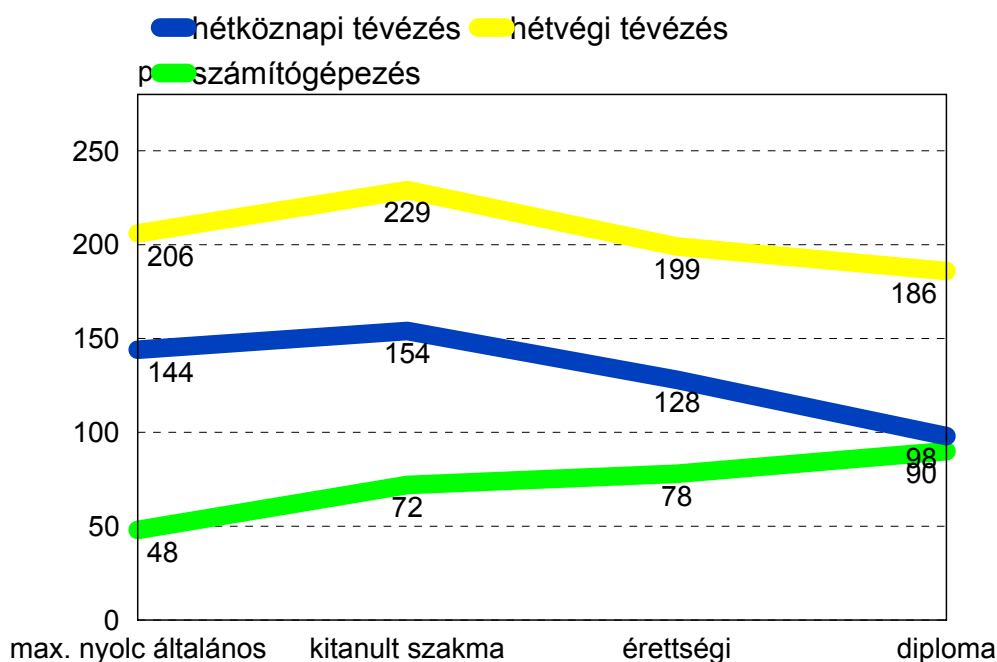
A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban és információ szerzési stratégiájukban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 40 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt iskolán kívül, a többiek viszont napi 77 percet ülnek a gép előtt. Hozzá kell venni, hogy a diákok 44 százalékának otthonában van saját vagy testvérével közösen használt számítógép, ugyanakkor nem mindenki használja rendszeresen. Van egy 12 százalékos réteg, akiknek ugyan otthon nincs gépe, de máshol talál (átlagban napi félórányi) számítógépezési lehetőséget valahol. Akinek egyébként van saját számítógépe, az napi 124 percet is eltölt mellette.

A számítógép egyenlőre inkább fiús elfoglaltság, a lányok egyharmaddal kevesebb időt töltenek előtte. Intenzívebb fogyasztás jellemzi a helyi lakosú tanulókat, a magasabban kvalifikált családok gyermekeit és a fiatalabb (14-15 éves) középiskolásokat.

Utóbbi dimenzió meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a hétköznapi és a hétvégi tévénézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken (leszámítva a legalacsonyabb kategóriát), addig a számítógép-használat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek, folyamatosan nő, és a diplomás apák gyermekeinél már megközelíti a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

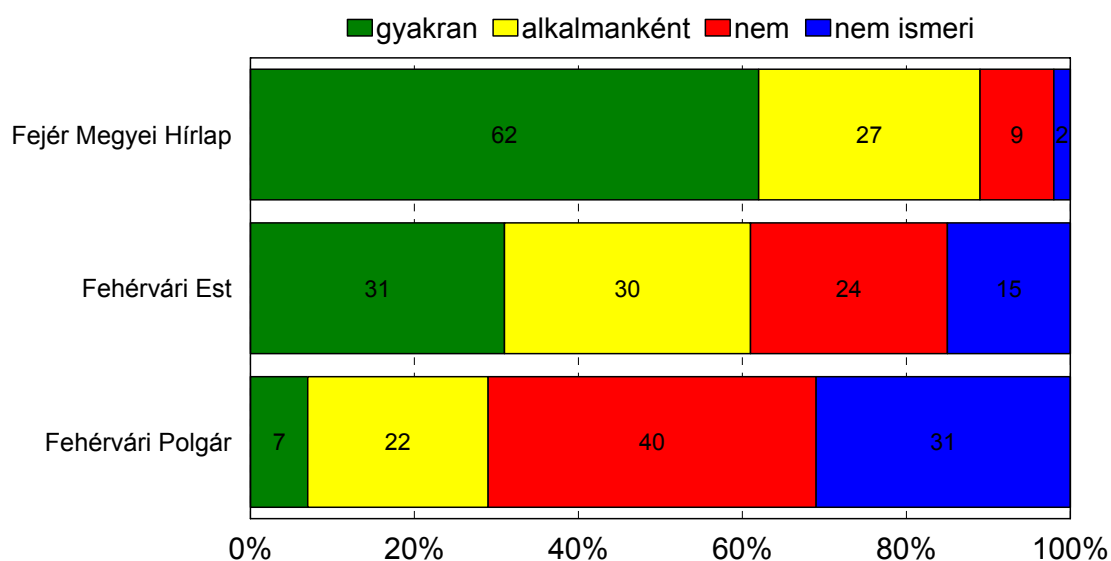

A fiatalok a felsorolt helyi sajtótermékek közül leggyakrabban a megyei napilapot, a Fejér Megyei Hírlapot forgatják, és ez egyben a legismertebb helyi újság körükben, 62 százalékuk rendszeresen hozzájut, és belenéz. A városi önkormányzat ingyenes havilapját a Fehérvári Polgárt a középiskolások 7 százaléka olvassa. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes középiskolai populációra vetítjük, hanem csak a Székesfehérváron lakó középiskolásokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó diákok 14 százaléka rendszeresen, további 43 százaléka alkalmanként olvassa a lapot (csupán

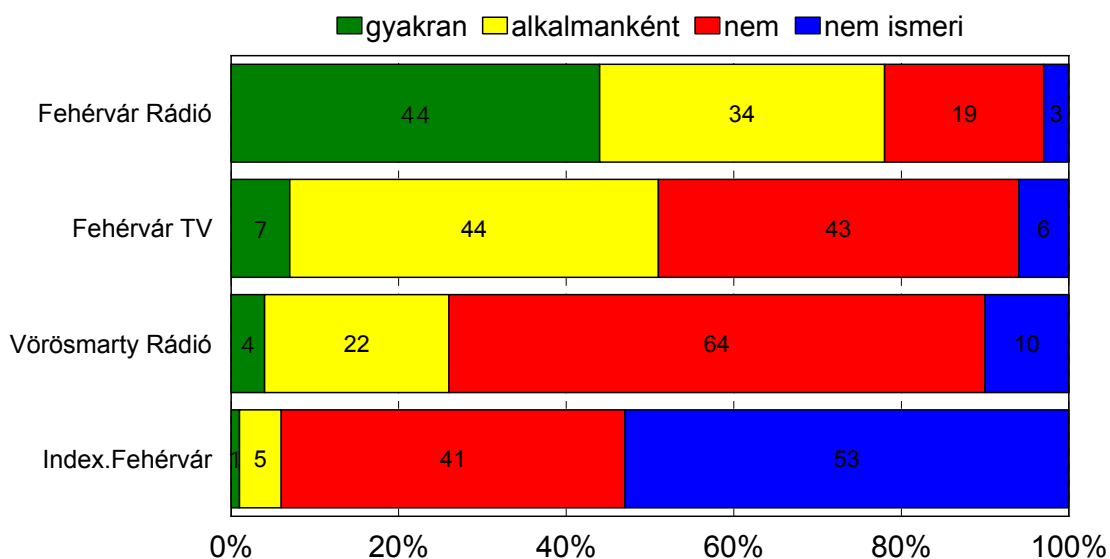
4 százaléka nem ismeri). A város legismertebb kulturális és programajánlója a Fehérvári Est. Ezt a kiadványt a tanulók 31 százaléka gyakran, további 30 százaléka alkalmanként forgatja. Ha ezt az iskolatípusok szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy az helyi nyomtatott újságok olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt.

A városban nemcsak írott, hanem elektronikus médiából is informálódhatnak, a tanulók. Ezek ismertsége - az internetes Index.Fehérvárt leszámítva - nagyjából megegyező, ugyanakkor a fiatalok igencsak eltérő arányban fogyasztják őket. A városi tévét a tanulók 43 százaléka soha sem, 44 százaléka csak alkalmanként nézi. Ennél is népszerűtlenebb a Vörösmarty Rádió, melyet a tanulók 90 százaléka ismer ugyan, de csak minden negyedik diák hallgatja, s ők is csak alkalmanként. Ezzel szemben a másik helyi rádióadó, a Fehérvár Rádiót a középiskolások 44 százaléka rendszeresen, 34 százaléka alkalmanként hallgatja.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai a nyomtatott sajtóból

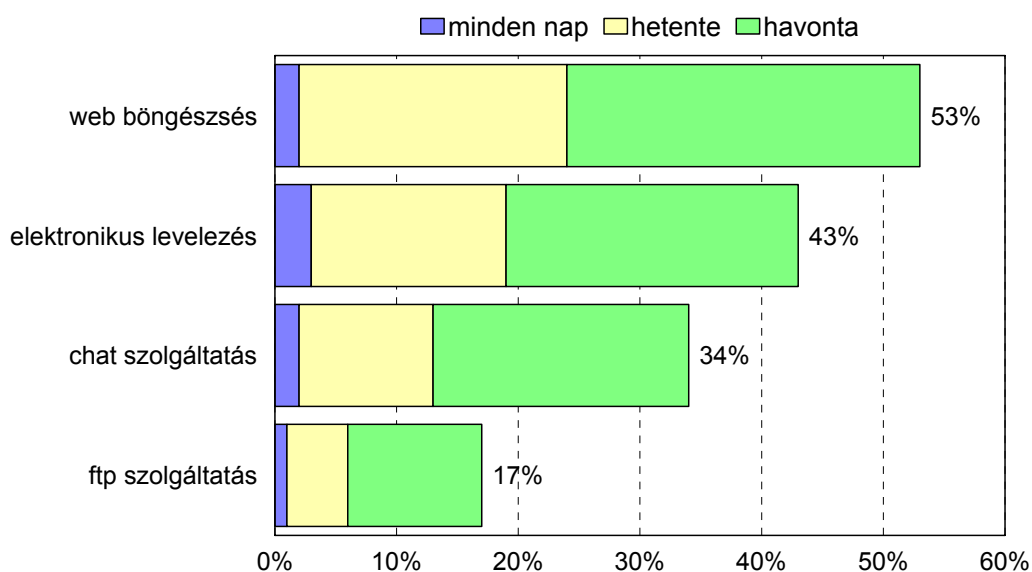
A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai az elektronikus sajtóból

Az internetes újságot, az Index.Fehérvárt a tanulók fele ismeri, ám csupán 6 százalékuk olvassa néha az oldalakat. Az alacsony olvasottsági arány jelentősen nő, ha csak azokat nézzük meg, akik fizikailag is olvashatják a lapot, mert interneteznek. Azok a fehérvári diákok, akik rendszeresen (naponta) böngésznek a hálózaton 16 százalékban olvassák az internetes magazint.

A médiafogyasztási szokások vizsgálatakor kiemelt figyelmet szenteltünk az internetnek, az internet adat lehetőségek használatának. Bár az iskolában térítésmentesen juthatnak hozzá a tanulók, a diákok 53 százaléka vallja, hogy Magyarországon az internet még mindig nagyon drága szolgáltatás, s a többség számára ezért nem megfizethető. (19 százalékuk bizonytalan, 28 százalékuk úgy gondolja, hogy akit érdekel, az meg tudja fizetni)

Internet használat gyakorisága

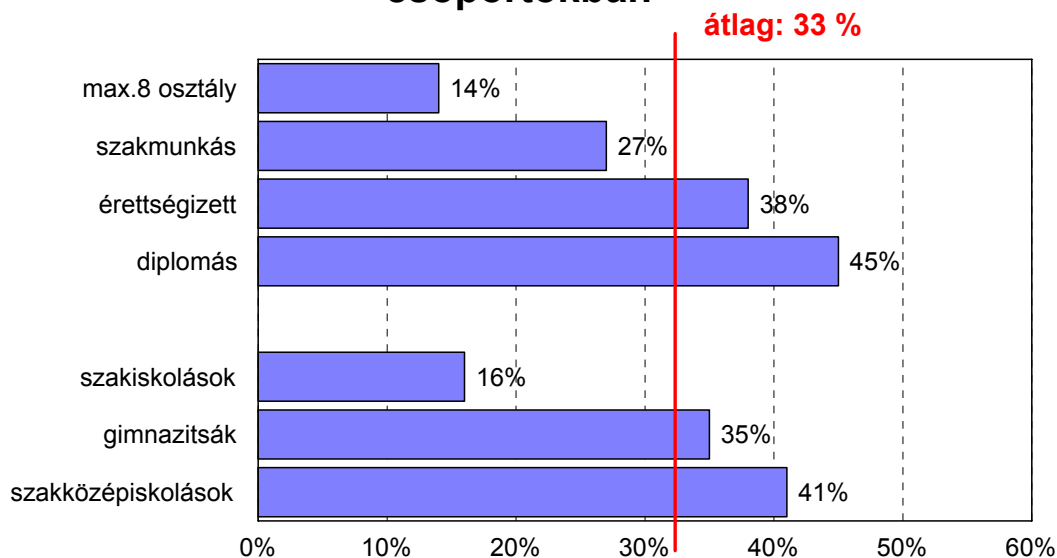

Egyenlőre nem jellemző, hogy az internet a tanulók napi használati eszköze lenne, mindössze 2-3 százalékuk internetezik napi rendszerességgel. Böngészni hetente 22, ennél ritkábban 29 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 3 százalékuk naponta, 16 százalékuk hetente, 24 százalékuk pedig ennél ritkábban ír, vagy fogad. A chat szolgáltatást mindösszesen 34, az ftp szolgáltatásokat pedig 17százalékuk veszi igénybe, elsősorban havi rendszerességgel.

Mindent összevetve a legnépszerűbb internetes szolgáltatás a webes böngészés, a székesfehérvári középiskolások több mint fele használta már, ugyanakkor rendszeres internet használónak⁴ csupán egyharmaduk minősíthető. A rendszeres internet használók a diplomás családok gyermekei és a szakközépiskolások között található meg, arányuk meghaladja a 40 százalékot is. A diákok többsége egyenlőre csak az iskolában használja az internetet, azok akik otthonról is rájelentkezhetnek a hálózatra az összes internet használó egytizedét jelentik.

⁴Azt minősítettük rendszeres internet használónak, aki legalább heti rendszerességgel használja az internet valamely szolgáltatását.

A rendszeres internet használók aránya az egyes csoportokban

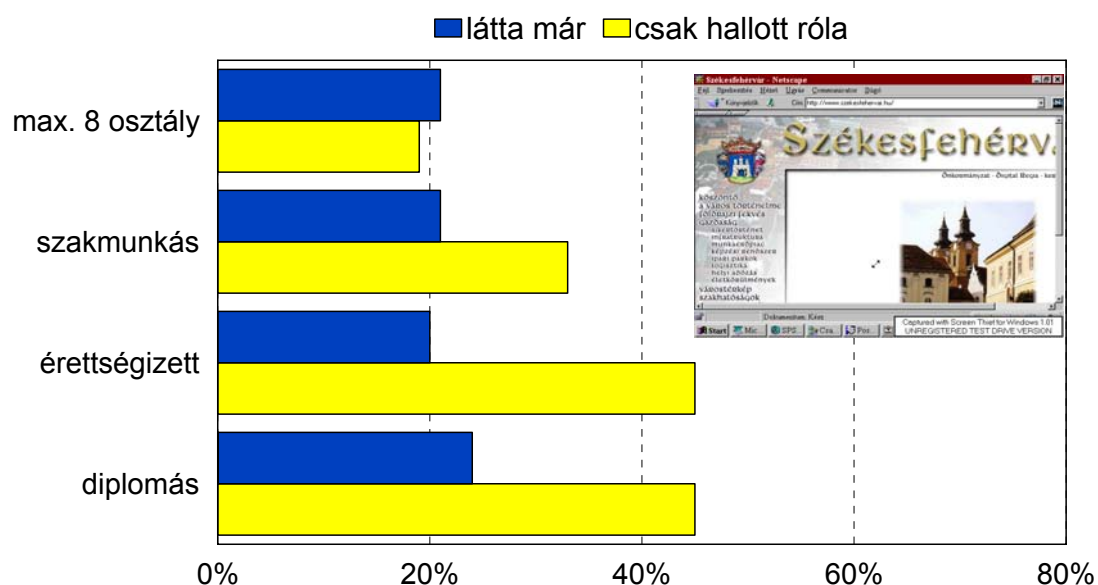
Szerinted ki mire használja az internetet elsősorban?

	elsősorban szórakozásra	elsősorban tanulásra	elsősorban munkára
középiskolások	81	18	1
főiskolások, egyetemisták	20	74	6
aki már főállásban dolgozik	12	5	83

százalékos megoszlás

A kutatás során arról is megkérdeztük a tanulókat, hogy szerintük kik mire használják elsősorban az internet adta lehetőségeket. A tanulók egyöntetű véleménye szerint a középiskolások elsősorban szórakozásra, a főiskolások, egyetemisták inkább tanulásra, míg a főállásban dolgozó felnőttek mindenek előtt munkára használják a hálózatot. Ennek megfelelően, amikor azt kértük, mondják meg, hogy ők maguk mire használják, a túlnyomó többség (87 százalék) a szórakozást jelölte meg. A rendszeresen internetező középiskolásoknak 93 százaléka mondta ezt.

A város honlapjának ismerete a szülő képzettsége mentén

Székesfehérvár Megyei Jogú Városnak a hivatalos honlapját a megkérdezett középiskolás tanulók 21 százaléka már látta, 38 százaléka nem látta ugyan, de tud a létezéséről. Azok aránya akik, már jártak a város internetes oldalán a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő. A gimnazisták körében 22, a szakiskolásoknál 19 százalék ez az arány. Az életkor emelkedése is pozitívan befolyásolja az eredményeket, míg a 14-15 éveseknél csak 15, addig a 16-17 éveseknél 21, a nagykorú tanulóknál pedig 25 százalék azok aránya akik látták már a honlapot. Természetesen a rendszeresen internetező tanulók körében van a legtöbb olyan diák (40 százalék), aki látta már az oldalakat.

8. IFJÚSÁGI KÖZÉLET

Az ifjúsági közélettel, közéleti aktivitással kapcsolatos kérdésblokkban először az iskola világával, belső jogszabályaival kapcsolatban tettünk fel kérdéseket. A legfontosabb szabályzó dokumentum, a házirend ismertsége nem kimagasló, a tanulók 14 százaléka gondolja úgy, hogy teljesen ismeri, további 49 százalékuk csak “inkább igen” választ adott. Jellemző, hogy az házirendet egy kicsit jobban ismerik a lányok, ugyanakkor a szülő iskolai végzettségétől és a diák tanulmányi eredményétől mindez független.

Az iskolai házirend betartásával kapcsolatban érdekes kettősség figyelhető meg, a diákok saját véleménye szerint ők maguk lényegében inkább nem tartják be a házirendet, ennek indexe csak 38 pont százfokú skálán, ami jóval az ötven pontos határ alatt van. Ugyanakkor pozitívan nyilatkoztak a házirend betartásával kapcsolatban a tanárokról, akik a rájuk vonatkozó részeket inkább betartják, mint a diákok (53 pont).

	teljesen (%)	inkább igen (%)	inkább nem (%)	egyáltalán nem (%)	pontszám százszáz skálán
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	23	47	25	5	63
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	14	49	29	8	56
Mennyire tartják be a házirendet a tanárok	11	48	29	12	53
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak?	15	37	40	8	53
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	15	31	40	14	49
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	12	32	36	20	45
Mennyire tartják be a házirendet a diákok?	2	28	52	18	38
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	5	12	31	52	23

A házirend mellett rákérdeztünk két tipikus iskolai fegyelmi problémára is, az igazolatlan hiányzásra és a tanórák menetének zavarására (pl. beszélgetéssel, levelezéssel). Összességében mindkét magatartási gond inkább jellemző az iskolák tanulóira. Levelezéssel, beszélgetéssel a megkérdezettek 70 százaléka szerint osztálytársaik zavarják a tanítás menetét, de az igazolatlan hiányzással kapcsolatos kérdésre is igen választ adott a többség. Az igazolatlan hiányzás indexértéke az ötven pontos határ körül van (53 pont a százfokú skálán),

ebben különösen a fiúk, a szakmunkásképzőbe járók és a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező tanulók “jeleskednek”, utóbbiaknál az index értéke már 58 pont.

Az iskola fegyelmi életére vonatkoznak a diákok sérelmei is. A diákjogok deklarálása óta egyre kevesebb helyen fordul elő, hogy a pedagógusok megsértik a tanulók jogait. Mi három tipikus diáksérelmet soroltunk fel (óratúltartás, megalázó helyzet, levéltitok megsértése) és megkérdeztük, hogy mennyire jellemzőek ezek az iskolára. Mint a fenti táblázatból is látszik, ezek a sérelmek bár általában nem jellemzőek a vizsgált iskolákra, a tanulók harmada, fele beszámolt alkalmankénti előfordulásukról.

A diákok 15 százaléka szerint teljesen, további 31 százaléka szerint inkább jellemző a tanárookra iskolájukban, hogy túltartják az órákat, s hasonló arányban vélik, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák. A legkevésbé jellemző a felsoroltak közül, hogy a tanár elolvassa a diák levelét, ezzel mindösszesen 17 százalékuuk értett egyet. Az egyes diákjogi problémák, kérdések súlyosságát előfordulásuk gyakorisága szerint - a tanulói vélemények alapján - érdemes megnézni a különböző iskolatípusokban.

Az egyes diákjogi problémák súlyossága

	<i>gimnázium</i>	<i>szakközépiskola</i>	<i>szakiskola</i>
iskolai házirend ismertsége	55	56	59
házirend betartása a diákok részéről	43	37	35
házirend betartása a tanárok részéről	47	52	60
igazolatlanul hiányozás	47	53	58
diákok zavarják a tanóra menetét	60	64	64
levéltitok megsértése	24	23	23
diák megalázása	48	45	42
tanórák túltartása	62	49	38

pontszám százfokú skálán

A táblázatból kiolvasható, hogy a házirendet a tanulók leginkább a gimnáziumokban tartják be, míg a tanárokról ez inkább a szakmai középiskolákban mondható el. Ugyanakkor az igazolatlan hiányzás és a tanóra menetének zavarása leginkább a szakiskolákra jellemző. A gimnáziumokban a tanórák rendszeres túltartása fordul el átlag felett - legalábbis a tanulók szerint.

A középiskolásoknak érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai

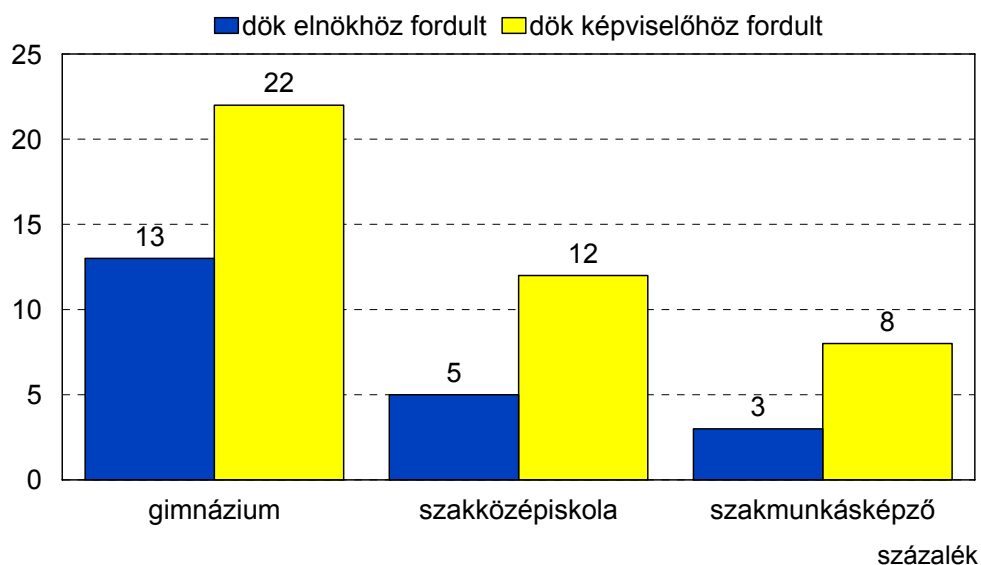

feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni is.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a székesfehérvári tanulók kétharmada, 62 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiataalt, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 6 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselek állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 14 százaléka mondta, hogy felkereste már valamilyen problémával a diákönkormányzati képviselőjét, azaz osztályonként 2-3 fő. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a lányok aktívabban használják az érdekérvényesítés e csatornáját.

Össességében elmondható, hogy a diákképviselletei rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók 8 százaléka fordult már diákképviselőjéhez valamilyen ügyben, a szakközépiskolásoknál ez az arány már 12 százalék, s a legnagyobb aktivitás a gimnazisták között mérhető (22 százalék).

A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

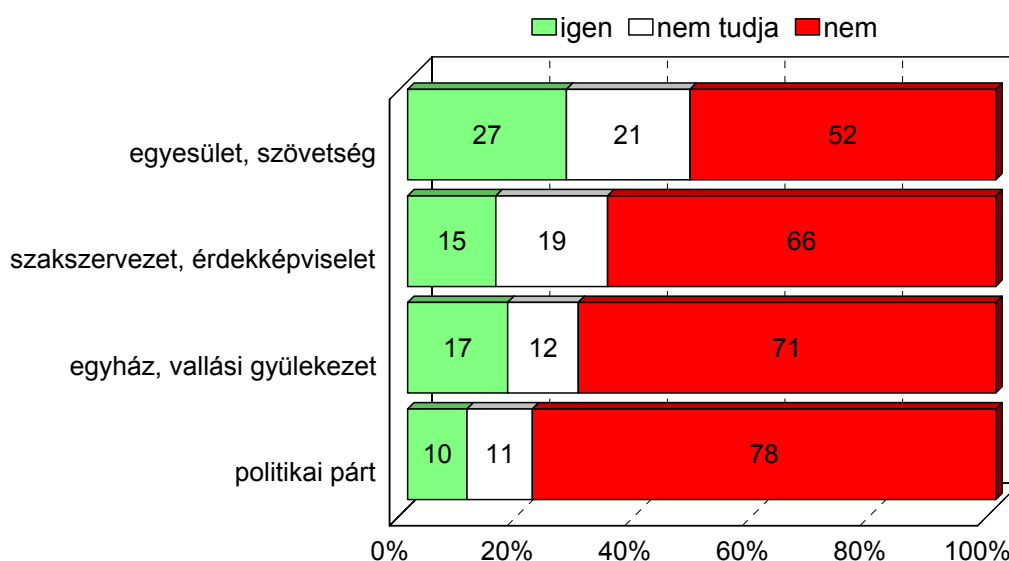
A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselőhöz felkeresése nem független egymástól, a korrelációs együttható mértéke $r=0,20$. Ez azt jelenti, hogy aki felkeresi a diákönkormányzat elnökét, az nem zárkózik el az alacsonyabb szintű fórum használatától sem. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 4 százaléka fordult már mindkét helyre, további 10 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak 84 százalékuk tekinthető.

		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	4 %	10 %
	<i>nem kereste fel</i>	2 %	84 %

A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyháznak vagy politikai pártnak. A megkérdezett középiskolások 7 százaléka tagja valamilyen egyesületnek, ami összevetve az országos adatokkal átlagosnak tekinthető. Egyháznak, vallási csoportnak jelenleg a tanulók 13 százaléka tagja.

Nemcsak jelenbeli tagsági viszonyaikról gyűjtöttünk információkat, hanem azt is megkérdeztük, hogy a jövőben lennének-e tagjai négyféle szervezet valamelyikének. Mint az alábbi ábrán is látható, a fiatalok nem tanúsítottak igazán nagy aktivitást, legtöbben a leglazább szerveződés, valamely egyesület vagy szövetség munkájában vennének részt, a többi szervezetet a tanulók több mint kétharmada egyértelműen elutasítja.

Lennél-e tagja az alábbi szervezeteknek?

Az egyes szervezettípusokban való részvétel nagymértékben összefügg, akik egyáltalán vállalnának valamilyen aktivitást, azok általában több szervezet munkájában is részt vennének. A korrelációs elemzés a szakszervezet és az egyesület tekintetében mutatott kiemelkedően magas korrelációt ($r=0.48$).

A fiatalok közéleti aktivitásának vizsgálata során felsoroltunk tíz különböző mozgalmat és megkértük a diákokat, mondják meg, részt vennének-e valamelyikben. Mint az alábbi táblázatból látható, a legtöbb jelentkezőre a városból az AIDS elleni küzdelem, a szegénység elleni és a világbéke iránti mozgalom számíthat, míg a női és férfi egyenjogúságért való küzdelem egyáltalán nem népszerű a diákok körében, de a többség elutasítja az idegengyűlölet elleni és a diákjogi mozgalomban való részvételt is. A legtöbb bizonytalan ez utóbbi mozgalomhoz való csatlakozásban volt.

Az alábbiak közül melyik mozgalom munkájában vennél részt?

	igen	nem	nem tudom
mozgalom a világbékéért	56	26	18
szegénység elleni mozgalom	53	29	18
AIDS elleni küzdelem	51	31	18
mozgalom az állatkísérletek betiltására	50	31	19
környezetvédelmi mozgalom	48	34	18
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	34	50	16
idegengyűlölet elleni mozgalom	30	51	19
diákjogi mozgalom	28	50	22
férfi és női egyenjogúság mozgalma	25	56	19

százalékos megoszlások

Ha a felsorolt 9 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a különböző mozgalmakkal kapcsolatos attitűdök, részvételi hajlandóság mögött kétféle faktor húzódik meg.

1. faktor: „globális problémák”	faktor súly
AIDS elleni küzdelem	0.77
szegénység elleni mozgalom	0.72
környezetvédelmi mozgalom	0.65
mozgalom az állatkísérletek betiltására	0.67
mozgalom a világbékéért	0.67
2. faktor: „pacifizmus”	faktor súly
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	0.86
mozgalom a világbékéért	0.35
szegénység elleni mozgalom	0.30

Az első csoport a globális problémákkal kapcsolatos mozgalmakat tartalmazza, így ide tartozik az AIDS elleni küzdelem, a környezetvédelmi mozgalom, az állatkísérletek betiltására irányuló akció és a szegénység elleni mozgalom is. A másik faktor a pacifizmus nevet viseli, s a két meghatározó súlyú iteme a kötelező sorkatonai szolgálat elleni és a világbékéért tevékenykedő mozgalom. Fontos megemlíteni, hogy a szegénység elleni mozgalom e faktor kialakításában is benne van, csakúgy mint a világbéke mozgalma a globális problémák faktorban.

Az elemzés során klaszteranalízis segítségével feltérképeztük a diákok által adott válaszok szerinti csoportokat is. A számítógép négy klasztert határozott meg, melyek az

alábbi táblázatban vannak részletezve⁵. A táblázatban vastaggal szedtük a negatív és dőlttel a pozitív irányú eltéréseket. Ezek az eltérések egyben megmutatják a klaszterek főbb jellemzőit is.

	főátlag	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter
diákjogi mozgalom	1,64	<i>1,93</i>	1,84	1,11	1,70
környezetvédelmi mozgalom	1,41	<i>1,89</i>	<i>1,84</i>	1,17	1,00
férfi és női egyenjogúság mozgalma	1,70	<i>1,96</i>	1,89	1,21	1,75
AIDS elleni küzdelem	1,38	<i>1,94</i>	1,28	1,08	1,29
idegengyűlölet elleni mozgalom	1,63	<i>1,93</i>	1,47	1,18	<i>1,98</i>
szegénység elleni mozgalom	1,36	<i>1,92</i>	1,15	1,09	1,29
mozgalom az állatkísérletek betiltására	1,38	<i>1,89</i>	1,20	1,14	1,26
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	1,59	1,75	1,47	1,62	1,51
mozgalom a világbékéért	1,32	<i>1,88</i>	1,06	1,15	1,15
a diákok aránya az egyes klaszterekben		40 %	18 %	19 %	23 %

Az első klaszterbe tartozó diákokat szinte valamennyi mozgalom kevésbé érdekli, egyedül a kötelező sorkatonai szolgálat ellen küzdenének néhányan közülük. Háromnegyedük fiú, s többségük szakiskolás. A második klaszter diákjai nagyobb arányban csatlakoznának a világbékeért és a szegénység ellen küzdő mozgalmakhoz, ugyanakkor teljesen hidegen hagyják őket a jogi és környezetvédelmi mozgalmak. Ők is inkább fiúk és többségükben a szakközépiskolák tanulói. A harmadik csoportba azok tartoznak, akik majdnem mindegyik mozgalomhoz nagyobb arányban csatlakoznának, kivéve a kötelező sorkatonai szolgálat eltörléséért indított mozgalmat. 81 százalékuk lány, s tipikusan az érettségit adó iskolák tanulói. A negyedik klaszter diákjai a globális problémák iránt a legfogékonyabbak, átlagon felül szimpatizálnak a világbéke iránt, az AIDS elleni mozgalommal és mindegyikük részt venne a környezetvédelmi mozgalom munkájában.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit.

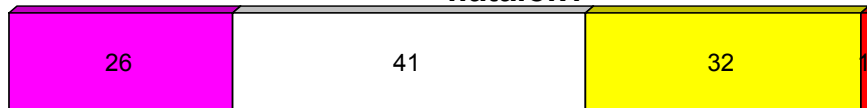
A középiskolás tanulók véleménye alapján egyáltalán nem, vagy csak egy kicsit ismeri az önkormányzat azt, hogy mit szeretnének a városban élő fiatalok, s a teljes korosztály egyharmada vélte úgy, hogy nagyrészt ismerik a képviselők, önkormányzati szakemberek a fiatalok igényeit, szándékait. E kérdésben a tanulók véleménye nem egységes,

⁵ Itt az érték minél magasabb, annál kevésbé venne részt az adott klaszter az egyes mozgalmakban.

a lányok, a képzettebb szülők gyermekei és a gimnazisták kritikusabbak.

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

Mennyire ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének a fiatalok?

És mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben?

egyáltalán nem
  egy kicsit
  nagyrészt
  teljes mértékben

százalékos megoszlás

Mivel többségében vannak, akik szerint inkább nem ismerik a fiatalok szándékait az önkormányzatnál (67 százalék) mint ismerik, nem meglepő, hogy arra a kérdésre, mely szerint mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben a képviselők, szintén negatív ítélet született. Százfokú skálán az egyetértés mértéke csupán 32 pontos átlagot mutat, ami határozott kritikát jelent. A diákok 28 százaléka szerint egyáltalán nem, további 47 százalék szerint inkább nem veszik figyelembe a fiatalok igényeit a város vezetői.

9. A FIATALOK SZÉKESFEHÉRVÁRHOZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

A megkérdezettek 84 százaléka nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél egy kicsit kevesebben (80 százalék) szégyelltek valamit a településen. A büszkeség tárgyai alapvetően a város történelmére és az utóbbi években zajló fejlődésére fókuszálnak, míg a középiskolások leginkább a cigányokat és az utcai koszt, szemetet szégyellik. A két kérdés során keletkezett leggyakoribb válaszkategóriákat a következő táblázatban foglaltuk össze.

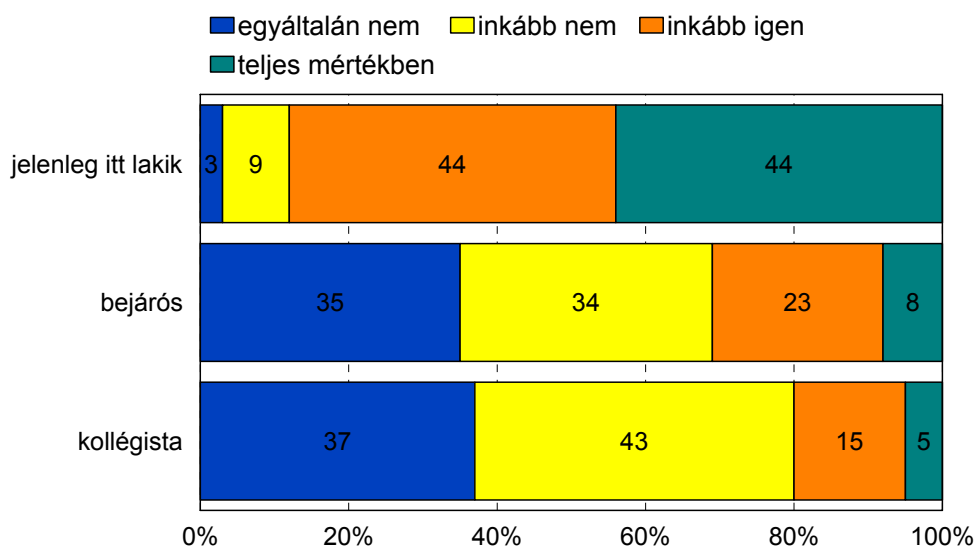
Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
a város történelme	85	cigányok	203
fejlődő város	50	szemét	60
műemlékek	36	a romkert teteje	42
a város sportja	30	buszpályaudvar	28
bevásárlóközpontok	29	piszkos	20
Alba Pláza	24	romos épületek	16
iskolák	18	közbiztonság	15
Országalma	13	Alba Pláza	9
szórakozási lehetőség	10	szennyezett levegő	8
Romkert	9	koldusok	7
színház	7	hajléktalanok	7
parkok	6	lakótelepek	6
szép város	6	nincs kulturált szórakozóhely	6
Media Markt	5	kevés a cukrászda, kávézó	6
lehetőségek	5	Rádiótelep	4
tisztaság	4	a fák kivágása	4
programok	4	csövesek	3
gazdaság, iparosodás	3	iskolabezárás	3
Bory-vár	3	Ikarus Szálló	2
éttermek, kocsmák	2	foci	2
SEMMIRE	62	SEMMIRE	95

A fejlődés és a látványos eredmények ellenére a tanulók megosztottak abban a kérdésben, hogy a jövőben szeretnék-e Székesfehérváron lakni, élni. A kijelentéssel való egyetértés mértéke százfokú skálán 55 pont ami a városban tanuló összes középiskolást nézve

csak egy kicsi támogatottságot jelent. A pontszám az alábbi százalékos megoszlást takarja: egyáltalán nem akar a városba lakni fiatalok 19 százaléka, inkább nem akar 23 százaléka, inkább szeretne itt lakni 33 százaléka, s mindössze 25 százaléknál fiatal ragaszkodik a városhoz. Ezek az arányok jelentősen módosulnak ha a lakóhely szerint vizsgáljuk a kérdést.

A jelenleg is itt lakó fiatalok 88 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem nagyon kíván a települést változtatni, itt élne a jövőben is - legalábbis egy ideig. A bejárós és a kollégista tanulókat ugyanakkor nem sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán minden negyedik kollégista vagy bejárós diák tervezi, hogy a jövőben beköltözne Székesfehérvárra.

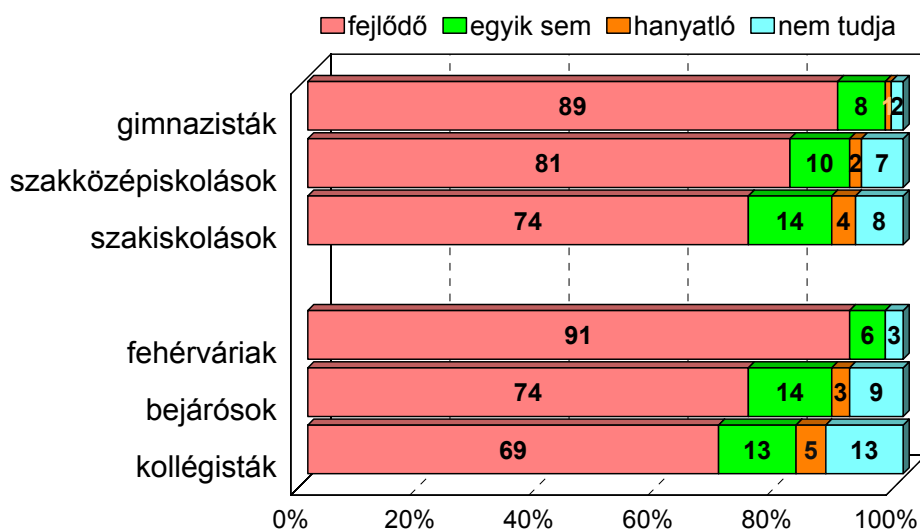
Szeretnél a jövőben Székesfehérváron lakni?

Mindezekkel együtt a megkérdezett fiatalok abszolút többsége, 81 százaléka inkább fejlődőnek látja Székesfehérvárt, mint hanyatlónak, ez utóbbit csak 2 százaléka állította. Egytizedük sem fejlődőnek, sem hanyatlónak nem véli a várost, míg 6 százalék nem tudta ezt eldönteni. Ha ezt a kérdést az iskolatípus illetve a jelenlegi település dimenziójában vizsgáljuk, akkor árnyaltabb képet láthatunk.

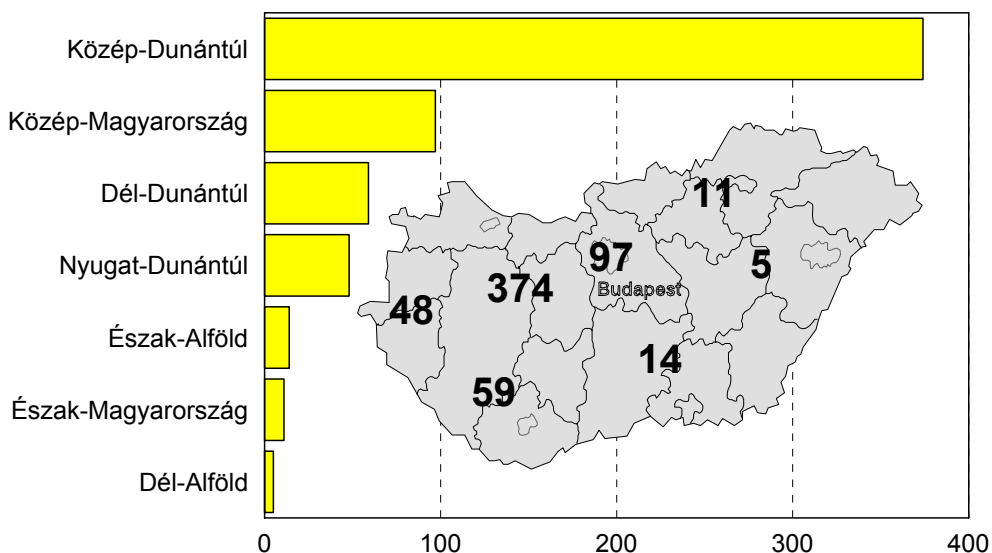
Székesfehérvár fejlődő vagy hanyatló település?

Megkérdeztük azt is, hogy ha lehetőségük lenne rá, melyik magyar településen élnének felnőtt korukban a fiatalok. Erre a fiatalok 90 százaléka válaszolt valamit. A válaszadók 34 százaléka említette Székesfehérvárt, mint felnőttkori letelepedésre választott települést, igaz túlnyomó többségük most is fehérvári. A fővárost a fiatalok 13 százaléka választotta. Ennél sokkal kisebb az elszívó ereje Siófoknak, ide a tanulók 4 százaléka költözne. A következő táblázat azokat a választott településeket mutatja, amelyeket legalább 3 tanuló említett. Itt jól megfigyelhető, hogy összességében milyen sokan említették a környező kisebb településeket.

	Említések száma		Említések száma
Székesfehérvár	242	Seregélyes	4
Budapest	89	Lovászbödönye	4
Siófok	28	Polgárdi	3
Sopron	17	Gyulafirátót	3
Győr	16	Csákvár	3
Pécs	12	Pákozd	3
Veszprém	9	Iszkaszentgyörgy	3
Aba	9	Kőszeg	3
Eger	8	Mór	3
Szeged	7	Sárbogárd	3
Lovasberény	6	Bodajk	3
Kecskemét	5	Csókakő	3
Debrecen	4	Agárd	3
Keszthely	4	Szabadbattyán	3
Szombathely	4	Balatonfüred	3

A választott települések régiónkénti említési száma

Ha a választott települések régiónkénti említési arányát nézzük a közép-dunántúli régió toronymagasan vezet, az összes válaszoló 58 százaléka (374 említés) itt maradna. A közép-magyarországi régió települései (köztük a főváros) említési száma 97 (15 százalék), s ötvennél többen említettek még dél-dunántúli településeket. Jellemző, hogy a székesfehérvári diákok közül csupán 4.5 százalék költözne át valamelyik keleti régióba.

10. A DIÁKOK PSZICHÉS ÁLLAPOTA

A középiskolás tanulók élethelyzetét, élményvilágát, értékrendjét felmérő kutatásunk nem lenne teljes a diákok pszichés állapotának és identitásának vázolója nélkül.

A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó negatív jellemzőket általában nem érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a vizsgált középiskolások harmada kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

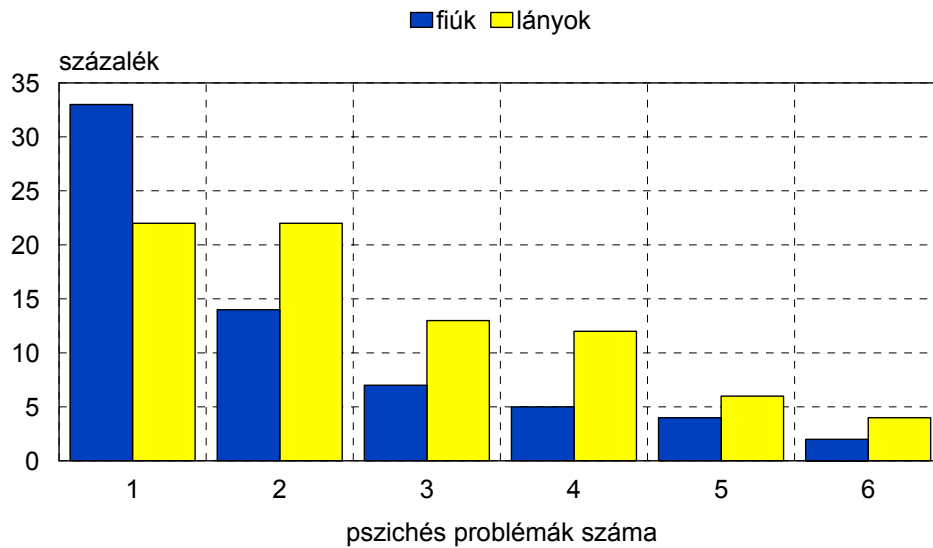
	teljesen %	inkább igen %
Boldog vagyok	25	54
Sikeres életet élek.	7	58
Gyakran idegeskedem.	17	37
Gátlásos vagyok.	5	24
Sokszor magányosnak érzem magam.	6	22
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	5	19
Gyakran fog el félelemérzés.	4	16
Általában rosszul alszom.	2	10
Kerülöm a társaságot.	1	5

A diákok fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik 24 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 29 százalékuk, a magány érzetével 28 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden ötödik tanuló küzd több kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 12 százalékuknál jelentkezik.

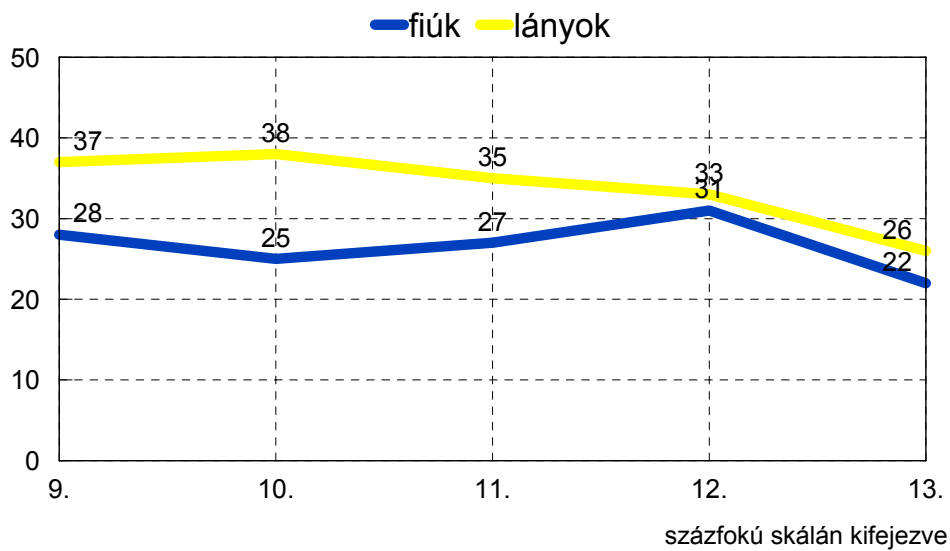
Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség, feleslegesség érzése) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 71 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 43 százalékánál minimum kettőt, s a tanulók negyedénél három vagy több pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. Gyakran fordul elő legalább egy "tünet" a tanulók 22 százalékánál, kettő vagy több 9 százalékuknál. Érdekes összegezni a pszichés problémákat egy közös változóba, mely egy 0-100 közötti szám lesz. Az index városi átlagpontszáma 31.

A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a teljesen képzetlen és a diplomás szülők gyermekei valamint a jeles tanulók.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

A lelki problémákat jelző index alakulása a nem és az évfolyam metszetében

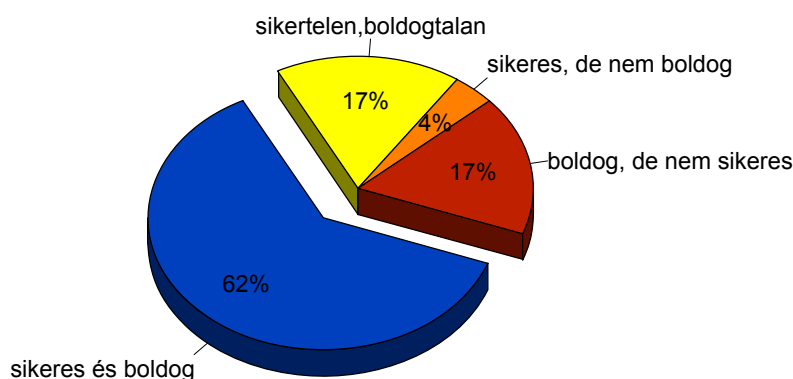
A tanulók lelki állapotát jellemezni lehet azzal is, hogy mennyien vallják magukat boldognak illetve sikeresnek. Azok, akikre teljes mértékben igaz, hogy sikeres életet élnek, a válaszadók 7 százalékát adják, de további 58 százalék is inkább igen választ adott. Az alapvető demográfiai jellemzők szerint tekintve a fiúk között 7 százalékkal magasabb azok aránya, akik úgy vélik sikeresek, s az is jól körvonalazható, hogy a képzettségének, valamint

a tanuló tanulmányi eredményének emelkedésével élesen nő a sikeresek aránya.

Arra a kérdésre, hogy boldog életet élnek-e, a tanulók túlnyomó többségben igent válaszoltak, 25 százalékuk teljes mértékben, 54 százalékuk inkább egyetért. Iskolánként vizsgálva a boldog tanulók arányát megállapítható, hogy a szakmunkásképző iskolákban az átlagnál kevesebb a boldog tanuló, míg a jó és jeles tanulmányi eredményt produkáló tanulók között több vallja magát boldognak. Kimutatható az is, hogy a csonka családban élők az átlagnál alacsonyabb mértékben vallják magukat boldognak vagy sikeresnek.

A sikeres és boldog élet között erős pozitív összefüggés van ($r=+0,54$). A sikeres és boldog életet élő tanulók aránya 62 százalék. A boldog, de nem sikeres tanulóké 17 százalék, a sikeres boldogtalanoké 4, míg a boldogtalan és sikertelen diákok aránya 17 százalék. Ez azt is jelenti, hogy a boldog élet, és a boldog élet jellemző értékei könnyebben élhetők a tanulók számára.

A sikeres és boldog tanulók aránya

Érdeemes megvizsgálni, hogy a pszichés problémákat jelző indexe mennyivel alacsonyabb a boldog, sikeres tanulóknak, mint a boldogtalan, sikertelen diákoknak.

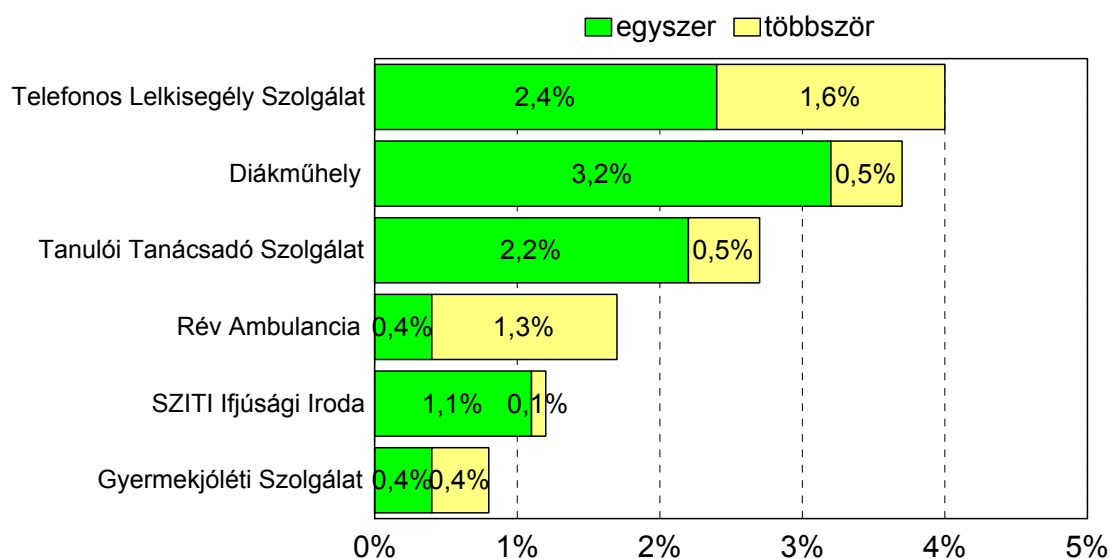
	a pszichés problémák intenzitása a fiúknál	pszichés problémák intenzitása a lányoknál
sikeres és boldog	22	30
boldog de nem sikeres	30	39
sikeres de nem boldog	42	42
sikertelen és boldogtalan	38	51

pontszám százfokú skálán

A sikeres tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 27 pont, míg a magukat sikertelennek vallóknál 40. Még nagyobb az eltérés a boldog/boldogtalan dimenzióban, a boldog diákoknál 28, a boldogtalanoknál ehhez képest 16 ponttal több, 44 a pszichés problémáit mutató index értéke.

A tanulók problémáikkal több segítő intézményhez is fordulhatnak a városban. Ennek ellenére igen alacsony azok aránya, akik igénybe veszik az intézményes segítő hálózat szolgáltatásait. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy mivel a középiskolás korosztály lélekszáma 10 ezer fő, a néhány százalékos említési arány is több száz tanulót jelent a városban. A legtöbb tanuló által megkeresett "intézményt", a Telefonos Lelkiségi Szolgálatot felhívó tanulók aránya 4 százalék. A szolgáltatnak az adatok tanúsága szerint vannak visszatérő hívói, mert a tanulók 1.6 százaléka többször is megkereste már őket. A Diákműhelyen kívül a többi intézmény említési aránya 3 százalék alatti.

Az alábbi intézményekhez fordultál már valamilyen problémával ?

Ha a fiatalok nem nagyon használják a humánszolgáltató intézményeket, joggal tehető fel a kérdés, hogy a felmerülő problémáikat kivel osztják meg, kihez fordulnak segítségért elsősorban. A kérdőívben erre is igyekeztünk választ keresni. Ötféle problémára kérdeztünk rá (tanulmányi, diákjogi, életvezetési, anyagi, szerelmi), megkérve a tanulókat, hogy mondják meg kihez fordulnak elsősorban velük, a barátokhoz, szülőkhöz, tanárokhoz vagy a segítő

szervezetekhez.

Kihez fordulsz elsősorban a problémáiddal?

A probléma jellege	barátokhoz	szülőkhöz	tanárokhoz	segítő szervezetekhez
tanulmányi problémával	35	46	19	-
diákjogi problémával	34	23	36	7
életvezetési problémával	28	69	1	2
anyagi problémával	9	91	-	-
szelmi problémával	85	15	-	-

százalékos megoszlás

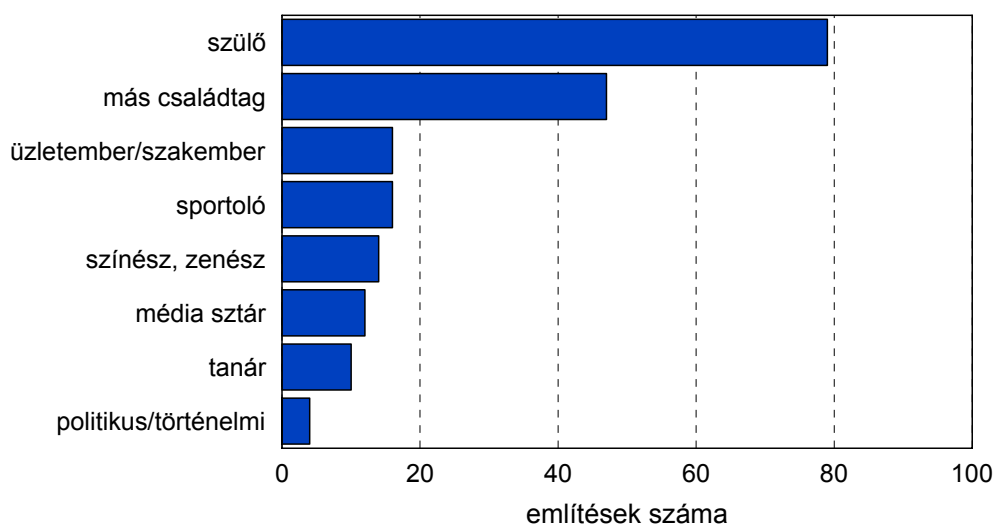
A fenti táblázatból világosan látszik, hogy a középiskolásoknak szerencsére a legfontosabb segítői hátterük a szülei, a legtöbb problémával hozzájuk fordulnának. Anyagi problémával 91, életvezetési gondokkal 69, tanulmányi nehézségekkel 46 százalékuk elsősorban őket keresné meg. Szerelmi problémára elsősorban a baráti körben keresnének válaszokat, 85 százalékuk kortársaival osztja meg e gondjait. A diákjogi problémák tekintetében megosztottabbak, egyharmaduk a barátokhoz, egyharmaduk a tanárhoz. E problémával csupán 23 százalékuk fordulna a szülőkhöz, s ez az a probléma csoport, aminek megoldásában szerepet szánának néhányan a segítő szervezeteknek is.

A fejlődő gyermekben, fiatalokban aktívan él a hasonulás és a valahova tartozás vágya, a saját személyiségének kibontakoztatásának igényével együtt. Az, hogy kihez szeretnének hasonulni felnőtt korukban, fontos információval szolgál értékrendjükéről, különösen akkor, ha ismerjük azokat a tulajdonságokat, amelyek miatt valakit példaképül választanak.

A székesfehérvári tanulók többségének, 69 százalékának nincs határozott példaképe. Akinek van, többségében felnőtt korában a családi mintát követve a szülőket jelölte meg mint olyan valakit, akihez hasonlítani szeretne, a kérdésre válaszolók 40 százaléka így nyilatkozott. Szintén sokan szeretnének hasonlítani valamilyen más családtagjukhoz, rokonukhoz (nagybácsi, nagynéni, nagyszülő, idősebb testvér), a válaszoló tanulók 24 százaléka őket jelölte meg. A rangsorban a harmadik helyre szorultak a sikeres helyi vagy nemzetközi szintű vállalkozók, üzletemberek jó szakemberek, akik között van cukrász, sikeres magánorvos, villanyszerelő, gazdasági igazgató, menedzser, divattervező és informatikai mogul egyaránt.

Minden tizedik tanuló választotta őket példaképül. A sportolók (elsősorban focisták, kosarasok és Forma 1-es pilóták) említési aránya is csak 8 százalékos. Voltak, akik kedvenc zenészüket, imádott - mai - filmsztárokat vagy sikeres modelleket említettek. Néhány tanuló politikusokhoz, történelmi személyekhez szeretne hasonlítani. A nagyformátumú tanárokat, a tanuló által tisztelt, és elfogadott pedagógust a válaszoló diákok 5 százaléka említette.

Kihez szeretnél felnőtt korodban hasonlítani?

Azt is megkérdeztük a tanulóktól, hogy melyik tulajdonsága miatt választotta azt, akihez hasonlítani szeretne. A legtöbbeket - közel minden második válaszadót - a példakép valamely pozitív belső tulajdonsága (pl. jószívú, igazságos, becsületes, nagylelkű, kitartó, határozott) motiválta, a tanulók 54 százaléka ezért tekint példaképül a választott személyre. Második helyen a példakép észbeli képessége áll. A fizikum és a tehetség csupán a harmadik helyre szorultak, holtversenyben a külső megjelenéssel, s a többi tulajdonság, tényező (rokonsági viszony, híresség, ismertség, gazdagság) említési aránya 6 százalék alatti.

Érdeemes megnézni, hogyan oszlik meg e kérdésben a fiúk és a lányok véleménye. A táblázatból látható, hogy a lányok több mint kétharmada (70 százalék) belső tulajdonságot jelölt meg, míg a fiúknak csupán egyharmada adott ilyen választ. Ezzel szemben a fiúk többre értékelték a példaképük tehetségét, gazdagságát, észbeli képességét, fizikumát valamint külső megjelenését is.

A példakép kiválasztását motiváló tulajdonságok

Tulajdonság	fiúk	lányok	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
Belső tulajdonság	36	70	69	41	57
Észbeli képességek	19	12	13	19	12
Tehetség	14	4	6	11	9
Gazdagság, siker	4	1	1	4	3
Fizikum, erő	9	4	1	8	13
Külső megjelenés	9	3	4	9	3
Híresség, ismertség	5	5	5	6	3

százalékos említési arány az egyes alcsoportokban

Ha az egyes iskolatípusok mentén vizsgáljuk a példaképek választását motiváló tulajdonságokat szintén mérhető véleménykülönbség. A szakközépiskolásoknak az átlagnál fontosabbak az észbeli képességek, a tehetség és a külső megjelenés, a gimnazistáknak a belső tulajdonságok, a szakiskolásoknak pedig a fizikum.

11. AZ Y-GENERÁCIÓ JÖVŐKÉPE

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében.

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált".

Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok "eltorzult" értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

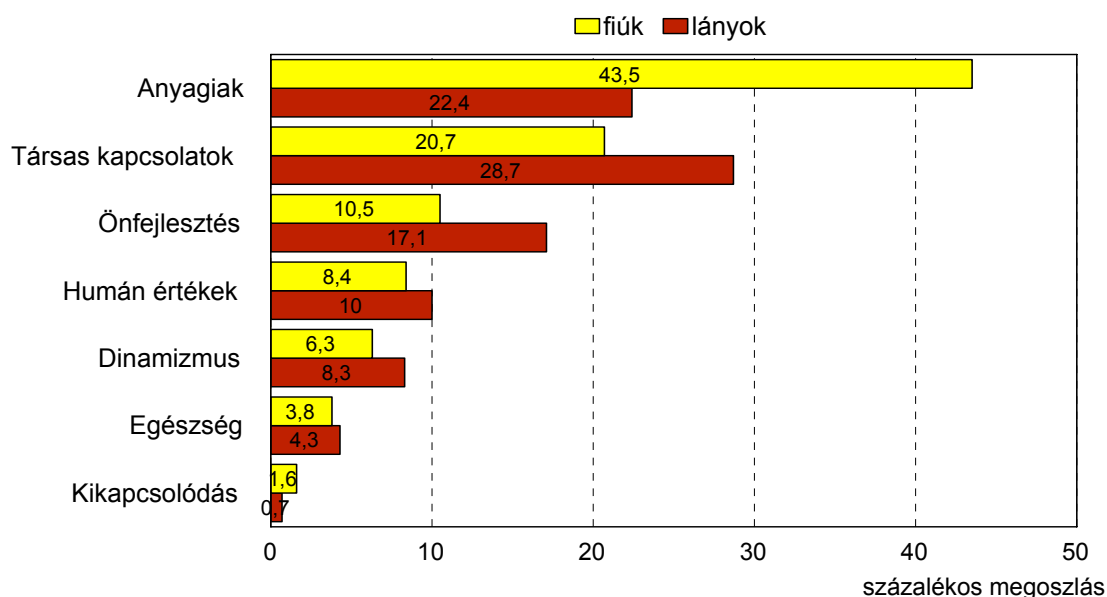
Tény, hogy a teljesítményelvű értékeket egyelőre csak viszonylag kevés fiatal tudja sikeresen követni, s a többiek közül sokan - kivonulva kudarcuk színhelyéről, - vagy könnyebben élhető értékrendeket követnek, vagy pedig szembesülve saját maguk és mikroközösségük kudarcával anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, mely legtöbb esetben alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményeznek. (Ezek mindig fokozottan jelentkeznek az értékrendi átalakulással küzdő társadalmakban.)

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit gondolnak a fiatalok a sikeres élet jellemző értékeiről. Az empirikus adatokat e témában nyitott kérdés segítségével gyűjtöttük. A kapott válaszok csoportjait fokozatosan, egyre szélesebb fogalom alá rendelve kategorizáltuk.

A sikeres élet jellemző értékei (a fő kategóriák és összetevőik)

1. Társas értékek	barátok, partner, család jó viszony az emberekkel
2. Anyagi, egzisztenciális értékek	munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér
3. Dinamizmus, aktivitás értékei	karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse
4. Belső, humán értékek	lelki kiegyensúlyozottság, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység
5. Önfelnevelés értékei	önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás
6. Kikapcsolódás értékei	örömök, szórakozás, bulis
7. Egészség	egészséges életmód, egészségmegőrzés, sport

A sikeres élet jellemző értékei

A diagramból jól látszik, hogy a sikeres élet két legjellemzőbb értéke a társas kapcsolatok és az anyagiak, az egzisztenciális biztonság (a fiatalok 25-33 százaléka ilyen válaszokat adott kérdésünkre). Ezt követi az önfelnevelés és humán értékek. Az aktív, vállalkozó, célokkal teli élet, vagyis a dinamizmust a sikeres élet legjellemzőbb értékeként

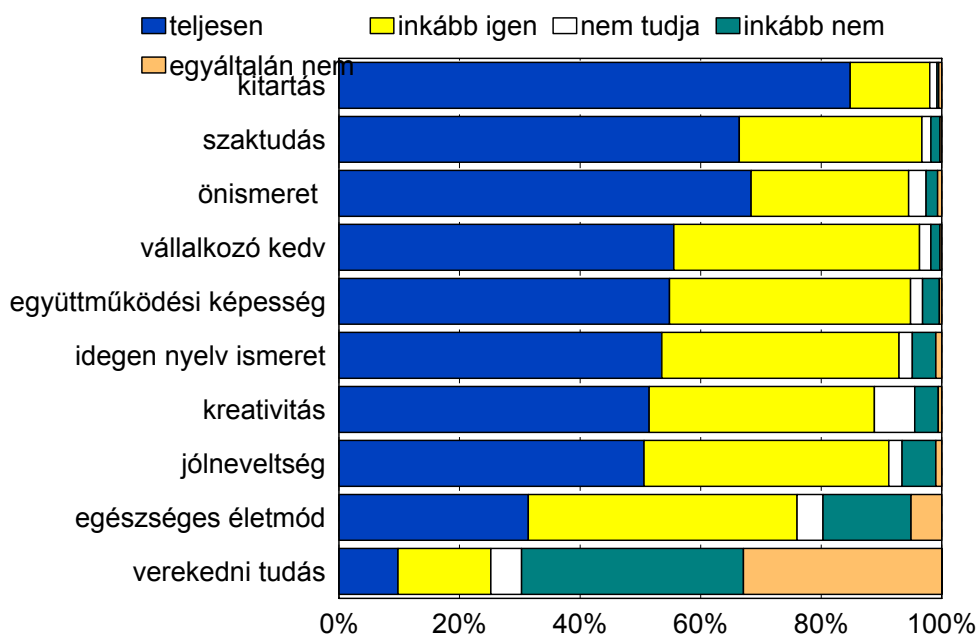
csak a válaszolók 7 százaléka említette.

Ha az egyes értékeket külön vizsgáljuk, megállapítható, hogy számos demográfiai jellemzővel kapcsolatban állnak. Az anyagi értékek szignifikánsabban fontosabbak a szakmai középiskolák tanulóinak, az alacsonyan kvalifikált családból származóknak, a felfelé mobil diákoknak és a fiúknak. Míg a lányok 22 százaléka említette az anyagiakat, addig a fiúk közel fele, 44 százaléka vélte a sikeres élet legfontosabb jellemzőjének.

A társas értékek a magasabb tanulmányi eredményt elért lányoknak és szakiskolásoknak fontosabb, mint az átlag. Az önfejlesztő értékek szignifikánsan fontosabbak a gimnazistáknak, a diplomás családban élőknek, a jeles tanulóknak és a fiatalabbaknak. A dinamizmus a felfelé mobil tanulók és a diplomás szülővel rendelkező tanulók preferenciájában van az átlagnál hangsúlyosabban jelen, mint a sikeres élet jellemzője.

De mi is kell az életben való sikeres érvényesüléshez? A kérdőívben megkértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt tíz jellemzőről mondják meg, melyek azok a képességek, amelyek szerintük a sikeres érvényesüléshez fontosak. Az életben való sikeres érvényesüléshez többféle képesség megléte szükséges.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak az alábbi képességek?

A vizsgálat során kiderült, hogy az általunk felsorolt képességek a válaszoló diákok

szerint - a verekedni tudás kivételével - mind fontosak. A legfontosabb képesség a kitartás és a megfelelő önismeret, a tanulók 85 százaléka nagyon fontosnak tartja meglétét, de szaktudás és az önismeret fontossága sem sokkal marad tőle, kétharmaduk nagyon, további egynegyedük inkább fontosnak tartja.

Százfokú skálára átszámolva a százalékos értékeket, a tíz képességből, készségből 8 kapott 80 pont feletti - igen magas - pontszámot (önismeret, szaktudás, együttműködési képesség, idegen nyelv ismeret, kreativitás, vállalkozó kedv, kitartás, jólneveltség). Az egészséges életmód csak közepesen fontos, míg a verekedni tudás 34 pontos fontossági indexe elutasítást jelent.

Nemek tekintetében csak árnyalatnyi különbségek mérhetők, a lányok szerint egy kicsit fontosabb az önismeret, az együttműködési képesség, a nyelvismeret és a jólneveltség, míg a fiúk a verekedni tudásra adtak átlag feletti pontszámot. Az is megfigyelhető, hogy a szülő képzettségi szintjének növekedésével nő az idegen nyelvi ismeret, az együttműködési képesség és a kreativitás fontossága, ugyanakkor csökken a verekedni tudás, a jólneveltség és - ami meglepő - az egészséges életmód jelentősége. Mindez azt mutatja, hogy a sikeres érvényesüléshez szükséges képességekről való gondolkodás átöröklődik, újratermelődik a szocializáció során a különböző társadalmi rétegekben, s leképeződik az iskolatípusok mentén is.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak a következő képességek?

	felfelé mobil	immobil	lefelé mobil
önismeret	91	91	86
szaktudás	89	88	90
együttműködési képesség	84	84	86
idegen nyelv ismeret	86	82	80
verekedni tudás	31	34	39
jólneveltség	81	82	82
kreativitás	84	84	82
egészséges életmód	70	68	69
vállalkozó kedv	85	85	84
kitartás	96	90	89

pontszám százfokú skálán

A mobilitási irányok tekintetében érezhető tendencia, hogy a felfelé mobil tanulók - a verekedni tudás és szaktudás kivételével - valamennyi képesség fontosságára magasabb

pontszámot adtak, míg a lefelé mobil tanulók a szaktudást, a kreativitást és a verekedni tudás képességét minősítették átlag felett fontosnak. A felfelé mobil tanulók szerint a sikeres érvényesülés legfontosabb kulcsa a kitartás, az immobil tanulók szerint az önismeret, a lefelé mobil tanulók szerint pedig a szaktudás.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történik, ami megváltoztatja vagy jelentősen befolyásolja további életét. A fiataloknak felsoroltunk 10 eseményt, ami jelentősnek, egyesek fordulópontnak mondhatók az életükben. Arra kértük őket, mondják meg, vajon hány éves korukban fognak ezek az események bekövetkezni. Mint az alábbi táblázatban látható, ez kemény dió volt, hiszen még a leggyakrabban megválaszolt eseményeknél is 15-20 százalék körül volt a bizonytalanok aránya. A legnagyobb bizonytalanság a házasságnál és a munkába állásnál volt, itt a diákok 40-41 százaléka nem tudott időpontot mondani.

Azt is elmondhatták a fiatalok, ha úgy vélik, soha nem következik be az adott eseményt. A legtöbben (4 százalék) a házasságot tartották be nem következő eseménynek, ami a társadalmi normák más kutatásokban is hangsúlyozott átalakulását erősíti. Ezzel szemben a szexuális tapasztalatszerzés és a munkába állás az, amelyről egyik fiatal sem mondana le.

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történhet, ami megváltoztathatja az életét. Ezek közül most felsoroltunk néhányat. Te mit gondolsz, hány éves korodban fognak az alábbiak bekövetkezni? Ha már bekövetkezett, hány éves voltál akkor?

Események	legalacsonyabb életkor	legmagasabb életkor	átlag-életkor	soha	nem tudom
	év			százalék	
először együtt járni valakivel	10	19	14,7	1	17
először önállóan szórakozni menni	12	18	15,2	2	16
eldönteni, hogy milyen szakmád lesz	12	20	15,5	1	26
első szexuális tapasztalatokat szerezni	11	20	16,4	-	29
az első szakmai végzettséget megszerezni	17	25	19,5	1	20
befejezni tanulmányaidat	17	26	21,7	2	37
először rendes állásban dolgozni	17	27	21,9	-	40
elköltözni, függetlenül élni a szülőktől	17	31	22,1	3	37
megházasodni	18	36	24,3	4	41
gyermeket vállalni	17	36	25,4	3	38

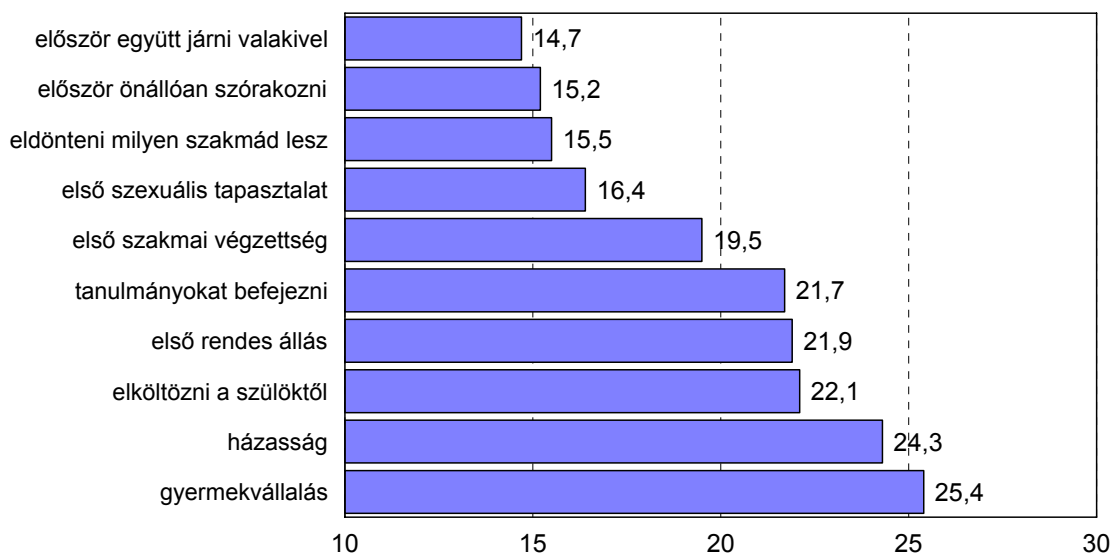
Mint a táblázat adataiból kiolvasható, a szélső életkori értékeknél a házasság volt, amelynek legelső dátuma a legkésőbbre húzódott, míg az önálló szórakozáson, az első

együttjáráson, a szakmaválasztáson és a szexuális tapasztalatok szerzésén a fiatalok mindegyike szeretne túl lenni 20 évesen.

A fenti események amúgy három, jól elhatárolható életszakaszhoz kötődnek. Az első 17 éves korig tart, és domináns elemei a szórakozás, valamint az élet első tapasztalatai (együttjárás, szexuális tapasztalatok) A második 22 éves korig tart, itt már komolyabb témák kerülnek elő (első szakmai végzettség, tanulmányok befejezése, első munkahely). 22 éves kor felett pedig már a „felnőtt” témák következnek: különköltözés, állás, házasság. Mint a lenti ábrán is látszik, ezek az események viszonylag logikus sorrendben követik egymást, az első párkapcsolattól a gyermekvállalásig, nagyjából egy évtizedet fogva át.

Mikor következnek be az alábbiak az életedben?

(átlagéletkorok)

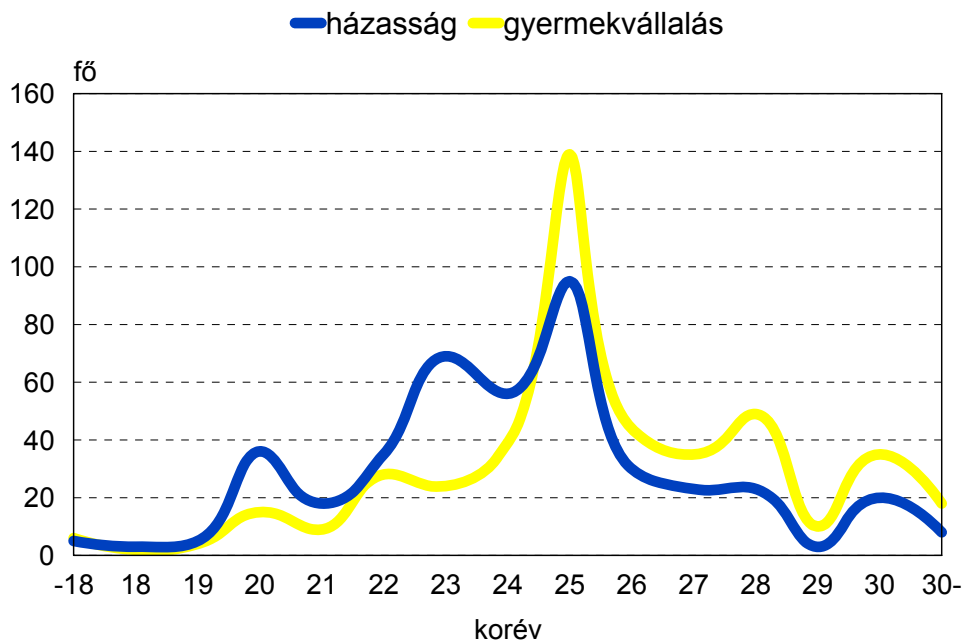

A lányok a fiúknál később szeretnék a szakmáról dönteni, a végzettséget megszerezni, munkába állni illetve az első szexuális és párkapcsolati tapasztalaton túlesni. Ezzel szemben a fiúk későbbre datálják a különköltözést, a gyermekvállalást és a házasságot. Az apa iskolai végzettsége négy esemény bekövetkeztét befolyásolja, a magasabb végzettségű apák gyermekei később fejezik be a tanulmányaikat, minek következtében később szerzik meg első szakmai végzettségüket, aminek okán később vállalnak állást, és később is kívánnak megházasodni és gyermeket vállalni. Mindez leképeződik az iskola típusának dimenziójában.

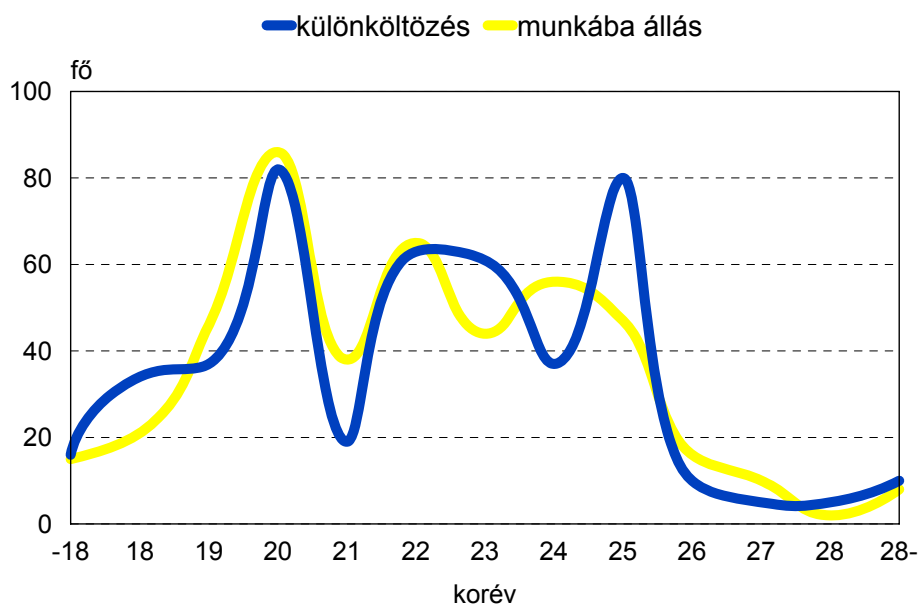
A jövővel kapcsolatos elképzelések egyik legfontosabb mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak különköltözni a szüleiktől, elkezdni dolgozni, megházasodni és gyermeket

vállalni, ezért a válaszolók időgörbéit is bemutatjuk.

A házasság és a gyermekvállalásidőpontja

A különköltözés és munkába állás időpontja

A négy görbe közül kétségtelenül a házasság a legkönnyebben magyarázható. Itt három lokális csúcsot (20, 23 és 25 év) láthatunk. A legtöbben 25 éves korban kívánnak

megházasodni, ami más városi ifjúságkutatásban megfigyelt átlagértékhez képest 1-2 évvel későbbinek tekinthető. Ezzel együtt, ha eltekintünk a 20 évtől, mint a kerek számokhoz való vonzódástól és a 23-25 évet átfogó intervallumot figyeljük meg, mint legtöbbit említett életkort, akkor ez alátámasztja azt az országos tendenciát, mely szerint a házasság időpontja egyre későbbre tolódik, alapvetően két okból: a felsőoktatásban történő egyre nagyobb arányú részvétel és az életkezdés nehézségei miatt.

A gyermekvállalás ennél bonyolultabb ügy. 25 éves kor felett már csak kevesen szeretnék az első gyermeküket, és szerencsére 22 éves kor alatt is kevesen vannak. Ez a fiatalok realitásérzékét bizonyítja. 24 éves kornál fordul a házasság és a gyermekvállalás gyakorisági görbéje, vagyis a "legtermékenyebb" időszakban a fiatalok túlnyomó többsége a házassággal egyidőben vagy az után tervezi a gyermekét, ami ismét a realitásérzékét dicséri. Emellett a gyermekvállalásnál nagyobb a "biológiai kényszer", 25 évnél tovább már csak kevesen várnának. A kiemelkedő csúcs, a 25 év részben szintén lehet az egyszerű számok kedvelt használata is, de nagyjából minden bizonnyal az áll mögötte, hogy a gyermekvállalást meg kell előzze egy bizonyos stabilitású egzisztencia kiépítése.

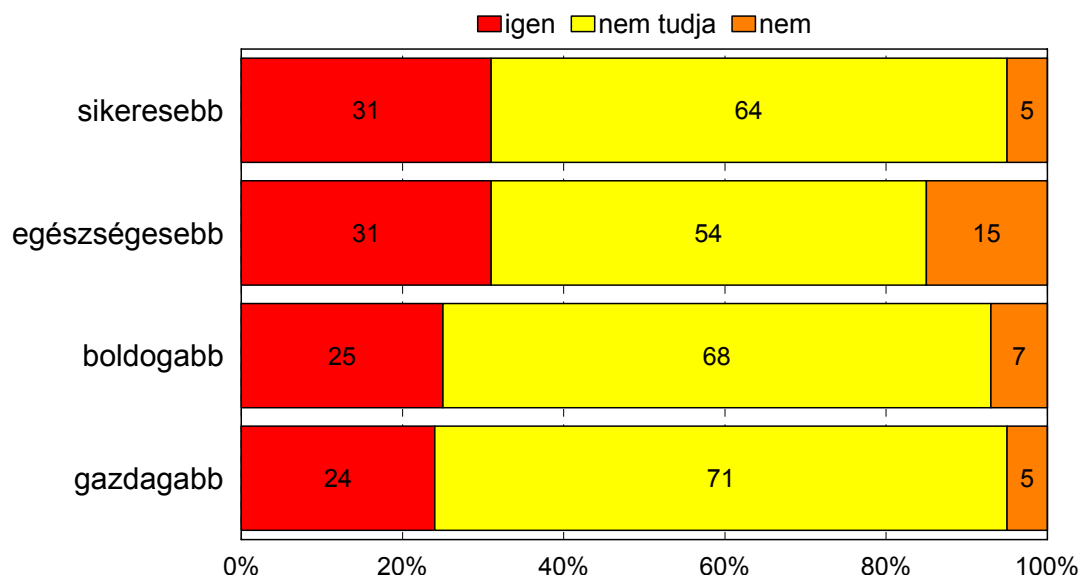
Ennek egyes lépései, a különköltözés és a munkába állás már lényegesen rövidebb időintervallumra vannak tervezve. Nem elhanyagolható a 20 éves kornál jelentkező lokális csúcs, vagyis sokan közvetlenül a középiskola befejezése után önálló egzisztenciát kívánnak alapítani. A munkába állás ennél jobban kihúzódik, bár a 20 éves csúcs itt is megfigyelhető. Ennél tisztán látszik, hogy kik akarnak továbbtanulni, ők jelölték a 22/24 éves kort. Látható az is, hogy a munkába állást a legtöbben 20. évre teszik, s ez azt is mutatja, hogy a középiskola befejezése után egy-két évig még "élni" szeretnének.

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a székesfehérvári tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, sőt 22 százalékuk egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek. E kérdésben bár meglehetősen egységesek a válaszok, az kimutatható, hogy a lányok, a képzetlenebb szülők gyermeki és a lefelé mobilizálódó tanulók - vélhetően eltérő okok miatt - magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy kevesebb gyermeket vállalnak majd, mint a szüleik.

Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük hogyan alakul az életük a szüleikéhez képest. E tekintetben nagy volt a bizonytalanság a tanulók többsége egyelőre nem látja még, hogy milyen pályát futhat be. Ha a bizonytalan válaszoktól eltekintünk, az látszik, többen gondolják, hogy egészségesebb, sikeresebb és boldogabb életük lesz, mint amit szüleik élnek, az ellenkező oldalon számottevő ellenvélemény nincs. Azok aránya, akik már

most biztosra veszik azt is, hogy gazdagabbak lesznek, mint a szüleik, 24 százalék.

Szerinted ..... leszel mint a szüleid?

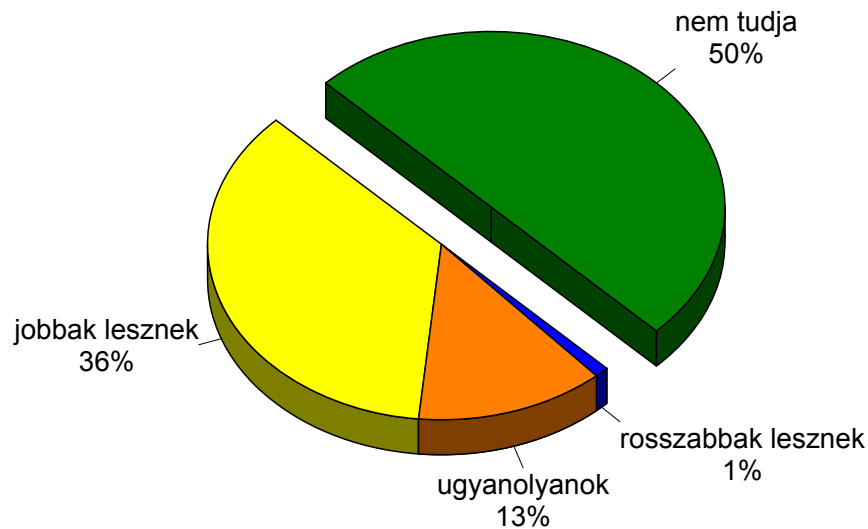

Olyan tanuló, aki jelenleg egyik dimenzióban sem látja biztosítottnak, hogy magasabb szintet ér el mint a szülei 46 százalék volt a mintában, s aki mind a négy itemnél magasabb szintet lát elérhetőnek mindössze 6 százalék. A jövőre vonatkozó optimizmus a négy dimenzióban nem független egymástól, megítélésük szorosan korrelál.

Az iskolatípus mentén szignifikáns eltérés mérhető, a gimnazisták egy kicsit pontosabban látják jövőjüket, bátrabban és optimistábban nyilatkoznak, mint a szakmai képzést adó középiskolák tanulói. A tanuló tanulmányi eredménye szerint jellemző, hogy a jobb tanulók között átlagon felül vannak, akik úgy vélik sikeresebbek, gazdagabbak és egészségesebbek lesznek szüleiknél, míg a gyengébb tanulók között azok vannak magasabb arányban, akik úgy vélik boldogabb életet élnek majd, mint szüleik.

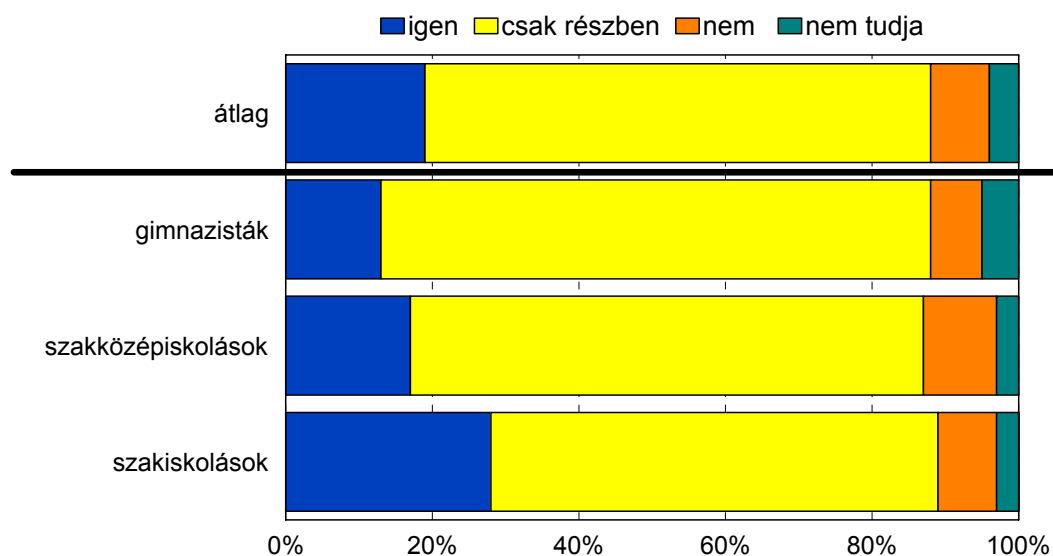
A diákok egyharmada abban is biztos, hogy munkakörülményeik a szülökéhez képest jobbak lesznek, 50 százalékuk bizonytalan a kérdés megítélésében, s csupán 1 százalékuk gondolja úgy, hogy e téren negatív változás következhet be. Jellemző, hogy a Fehérváron lakók, a jobb tanulmányi eredményt produkáló gimnazisták és a felfelé mobil tanulók optimistábbak. A felfelé mobil tanulók 44 százaléka pozitív változást vár, míg a lefelé mobil diákoknak csupán 25 százaléka vélekedik így.

Szerinted a munkakörülményeid a szüleidéhez képest milyenek lesznek?

A munkába állásnál döntő fontosságú, hogy az iskola át tudja-e adni azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek. Megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük a munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetőek-e az iskolában. A diákok 19 százaléka szerint egyértelmű pozitív, 9 százaléuk határozott negatív választ fogalmazott meg. Minél magasabb az apa végzettsége, illetve minél magasabb végzettséget ad az iskola, annál egyöntetűbb az a vélemény, hogy a munkavállaláshoz szükséges ismeretek nem szereshetőek meg az iskolában. A válaszok iskolatípusonkénti megoszlását a következő ábra mutatja.

A munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerzhetők az iskolában?

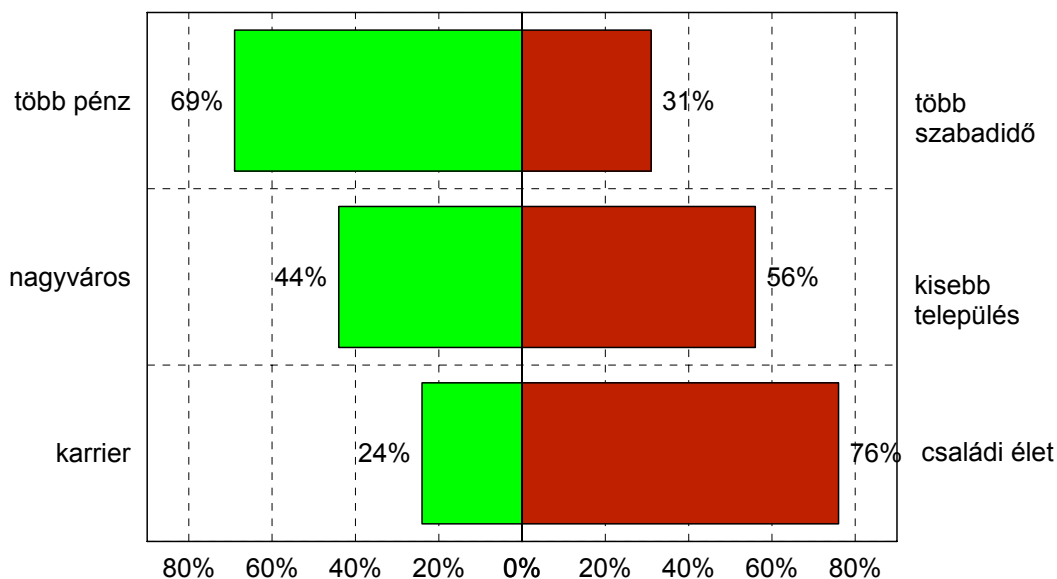

Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben három - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család és a nagyváros lét vagy kis település relációkat jelentették.

A tanulók többsége - ahogy az a sikeres élet jellemző értekeinél is látható volt - fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi háttérrel és az gazdagságot mint a szabadidőt. Most az is kiderült, hogy a diákok több mint kétharmada ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. Ebben bár meglehetősen nagy az egyetértés, a tanulmányi átlag, az iskolatípus tekintetében is mérhető némi eltérés, a jobb tanuló gimnazisták és a lányok, a körében egy kicsit magasabb (36 százalék) a szabadidőt választók aránya.

A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett székesfehérvári diákok 76 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A lányok között egy kicsit magasabb azok aránya akik, nem áldoznák fel a családi életet a karrierért (81 százalék), míg a fiúk 27 százaléka egyértelműen a karrier mellett voksol. Ugyanakkor az is jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével egy ideig nő a karriert választók aránya, míg a maximum 8 osztályt végzett szülők gyermekeinek 14 százaléka, a szakmát tanult szülők gyermekeinek pedig 23 százaléka választotta a karriert a családdal szemben, addig az érettségizett családban élő diákok 27 százaléka. A diplomás családokban élő tanulóknak 21 százaléka döntene a karrier mellett.

Dichotóm választások

Végezetül egy harmadik elképzelt választási helyzet elé is állítottuk a válaszolókat, arra kértük őket nyilatkozzanak, ha választaniuk kellene hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, hogyan döntenének. A diagramból kiolvasható, hogy a tanulók megosztottak, 56 százalék inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb települést választaná, míg a tanulók 44 százaléka a modern nagyváros mellett döntene annak minden előnyével és hátrányával együtt.

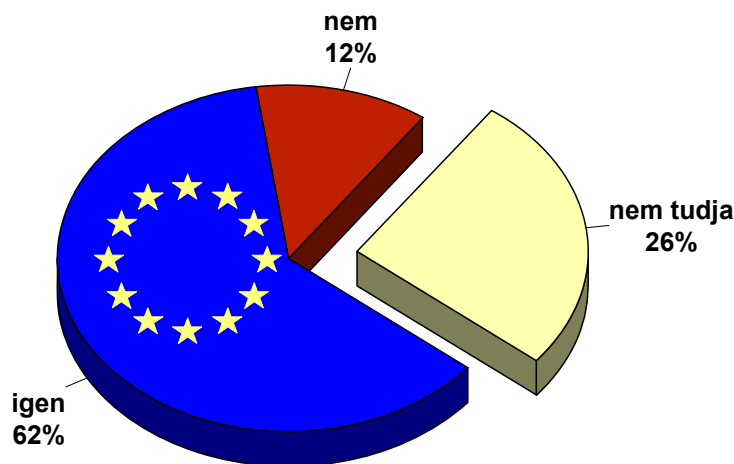
A nagyváros-pártiak több alcsoportban meghaladják az 50 százalékot. A Székesfehérváron helyben lakó tanulók körében 64 százalék a nagyvárost preferálók aránya, míg a környező községekről bejáró tanulóknak csak 25 százalékát vonzza a nagyvárosi lét. Az is igaz, hogy a gimnazisták között magasabb arányban vannak mint a szakközépiskolások, szakiskolások között, s a diplomás szülők gyermeki is többségében a nagyvárost választják.

A korrelációs elemzés kimutatta, hogy a három dichotóm választás nem független egymástól, aki a pénzt választja az nagyobb valószínűséggel választja a karriert a családdal szemben, s életét inkább egy modern nagyvárosban képzei el. A klaszteranalízis során pontosítani lehetett azon tanulók körét, akik a jövőre vonatkozó tervüket tekintve inkább karrier orientáltak (41 százalék), illetve azokat, akik inkább családközpontúnak minősíthetők (59 százalék). A legtöbb karrier orientált gyerek a gimnáziumokban (48 százalék) és fehérvári lakosú tanulók között (52 százalék) van.

Családközpontú	Karrier orientált
inkább több szabadidő	inkább több pénz
inkább család	inkább karrier
inkább kis település	inkább nagyváros
59 százalék	41 százalék

Amikor a mostani középiskolás korosztály nagy része belép a munkaerőpiacra várhatóan Magyarország már tagja lesz az Európai Uniónak, s ezáltal a fiatalok előtt szélesebbre nyílik a külföldi karrierlehetőség. Ezzel tisztában vannak a tanulók is. A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 12 százalékos ellenzót, és a válaszadók további egynegyedét, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

Egyetértesz azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz?

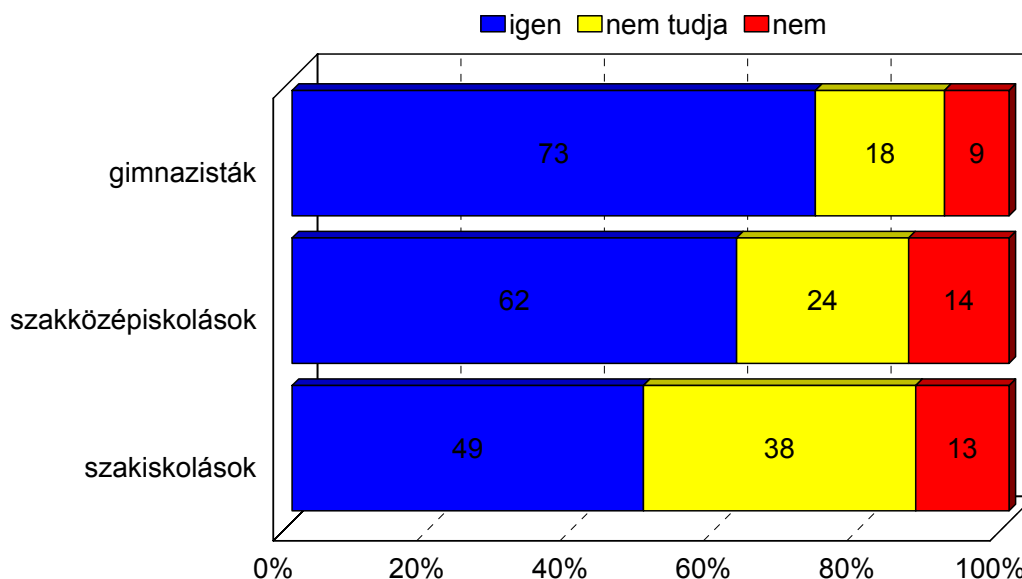

A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők magasabb arányban támogatják a csatlakozást, a jeles tanulók 74, míg a gyenge tanulóknak 52 százaléka vélekedett erről pozitívan. Jól kirajzolódó tendencia az is, hogy a fiúk között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (+7 százalék), míg a lányok körében a bizonytalanok aránya átlag feletti (+6 százalék).

Az apa iskolai végzettsége is hatással van a válaszok alakulására. Míg a maximum nyolc általánost végzett szülők gyermekeinek 52 százaléka támogatja egyértelműen a

csatlakozást, addig a szakmunkások gyermekeinél 57, az érettségivel rendelkezők gyermekeinél ez az arány 65 százalék. A leghatározottabb támogató réteg a diplomás szülők gyerekei, közel háromnegyedük (72 százalék) nyilatkozott pozitívan.

Egyetértesz azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

Jellemző, hogy az ellenzők aránya mindegyik szubpopulációban 10-13 százalék körüli, s ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók eltérő támogatási aránya nem az ellenzés vagy támogatás, hanem a tanácsstalanság vagy támogatás közötti választás különbözőségéből fakad, s minél képzetesebb, magasabb státuszú családról van szó, minél nagyobb karrier lehetőség van a tanuló előtt, annál biztosabban támogatja a csatlakozást (véltetően a saját életre való - feltételezett - pozitív hatása miatt).

Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is kerülhetünk.

Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a többség (64 százalék) pozitív hatásról számolt be, 10 százalék negatívról, míg minden negyedik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az ő életére. Ez mérleg-indexen kifejezve +55 pont. A gimnazista tanulók ennél is bizakodóbbak,

+67 pont a mérleg-index értéke, míg a szakmunkás és szakiskolás tanulóknál csak +40 pont. A nemek tekintetében elmondható, hogy a fiúk az átlagnál pozitívabb, a lányok véleménye egy kicsit negatívabb.

Kimutatható, hogy a család vagyoni helyzetének emelkedésével egyre nő a csatlakozástól pozitív hatást várók aránya, s az is jellemző, hogy azok a tanulók akik az intergenerációs mobilitás tekintetében felfelé mozdultak el szüleikhez képest és/vagy karrier orientáltabb stratégiát követnek, az átlagnál bizakodóbbak.

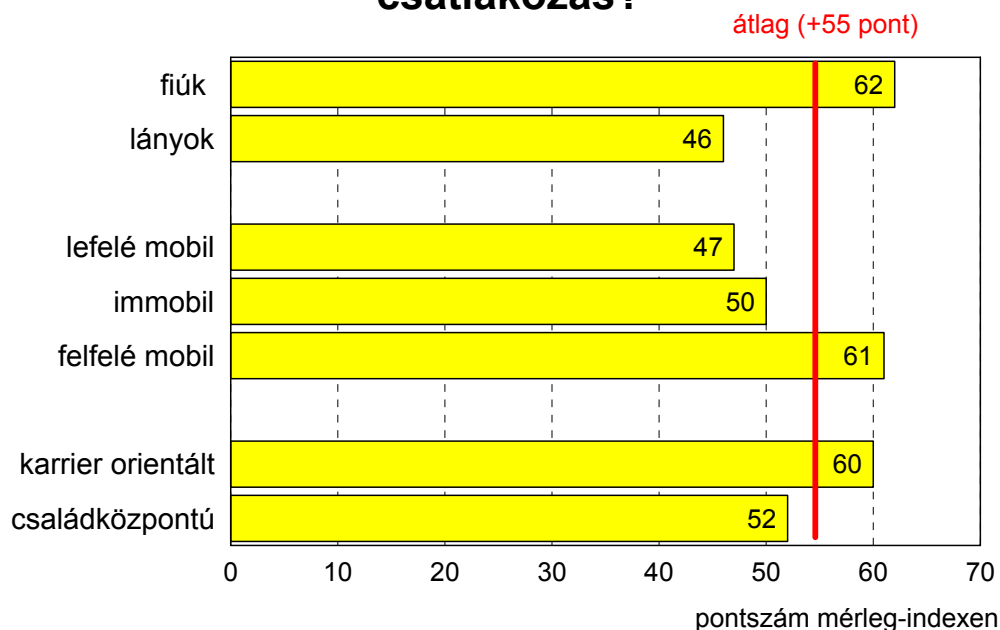
A Te életedre az Európai Unióhoz való csatlakozás milyen hatással lesz?

	pozitív %	nem lesz hatással %	negatív %	pontszám mérleg-indexen
fiúk	70	22	8	+62
lányok	58	30	12	+46
gimnazisták	75	17	8	+67
szakközépiskolások	62	30	8	+55
gimnazisták	56	29	15	+40
felfelé mobil	70	22	8	+61
immobil	62	26	12	+50
lefelé mobil	54	39	7	+47
karrier orientált	67	25	8	+60
családközpontú	62	29	11	+52
Összesen	64	26	10	+55

százalékos megoszlás és mérleg-index

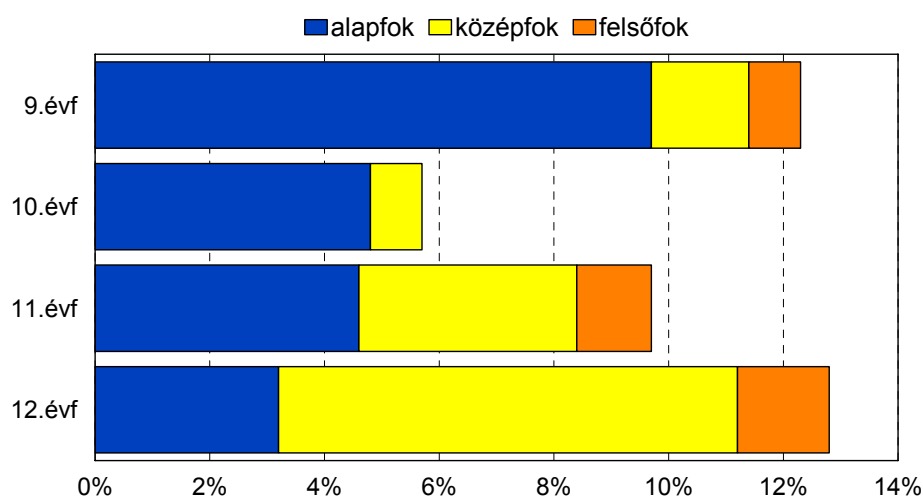

A válszó saját életére milyen hatással lesz a csatlakozás?

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul, nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya.

Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

A megkérdezettek közül mindössze 9 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgálóval (több mint felük angol nyelvből, egyharmaduk németből tett sikeres vizsgát). A legelterjedtebb az alapfokú nyelvvizsga, a tanulók 5 százaléka birtokolja, 3 százalékuk középfokú, s 1 százalékuk felsőfokú nyelvvizsgát is tett.

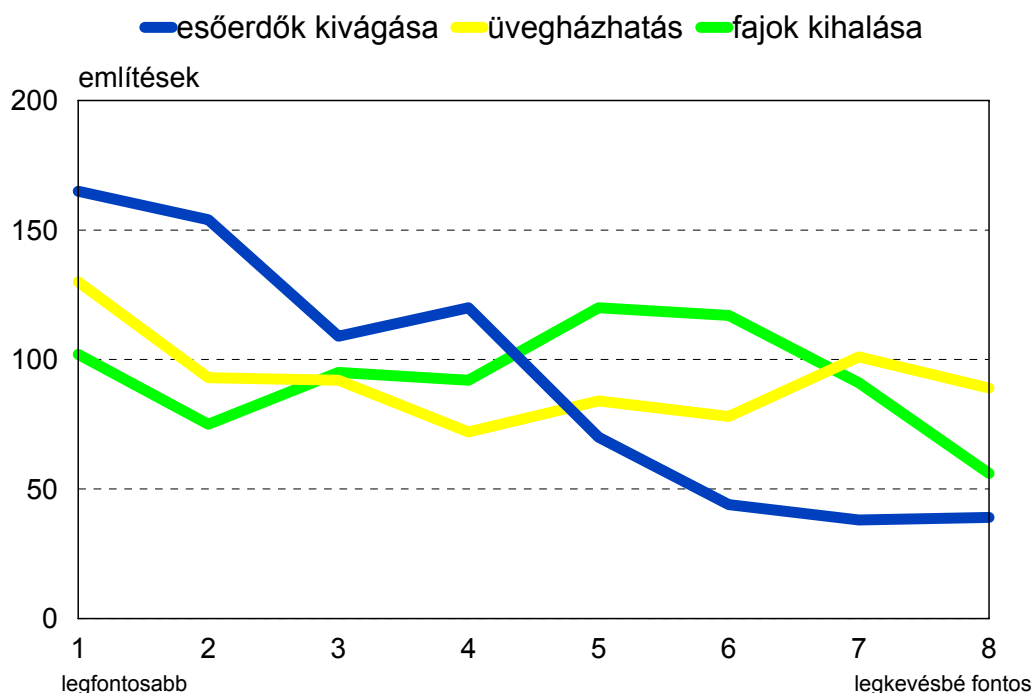
Az iskolai tanulmányokban való előrehaladással nő a középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya, az érettségizőknél már 8 százalékuknak van, s további 2 százalék felsőfokú bizonyítványt is szerzett.

A családi háttér képzettségi szintjének emelkedése jótékony hatással van az idegen nyelvi kompetenciára is, a szakmunkás szülők gyermekeinek 7 az érettségizett szülők gyermekeinek 10, a diplomásokénak pedig 14 százaléka tett már valamilyen sikeres nyelvvizsgát.

12. KÖRNYEZETTUDAT

Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a székesfehérvári diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a diákok környezettudatával is. Először arra kértük őket, hogy rangsoroljanak nyolc környezeti problémát egymáshoz képest, fontosság szerint. A problémák között három globális volt (esőerdők kivágása, üvegházhatás erősödése, bizonyos állat és növényfajok kihalása) és öt helyinek tekinthető (levegő, vizek szennyezettsége, szemetelés, vegyszerhasználat, műanyag hulladékok). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a globális és helyi problémák milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legfontosabb és a nyolcas a legkevésbé fontos problémát.

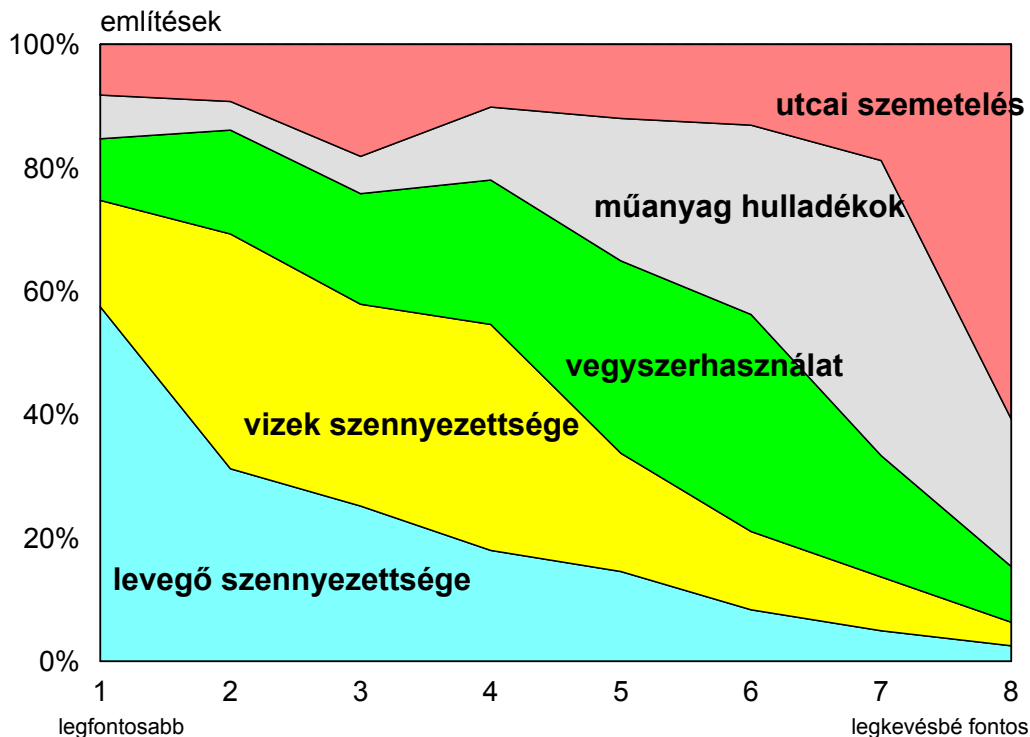
A globális környezeti problémák megítélése

A globális problémák közül legfontosabbnak az esőerdők kivágását tekintették a fiatalok, több mint százötvenen helyezték az első helyre. A fajok kihalása általában a sorrend közepén helyezkedett el, legtöbbször az ötödik-hatodik helyre sorolták, s az üvegházhatás

megítélésében volt a legnagyobb a válaszok szóródása is, ami jelzi a bizonytalanságot (közel annyian rakták az első két helyre, mint az utolsó két helyre).

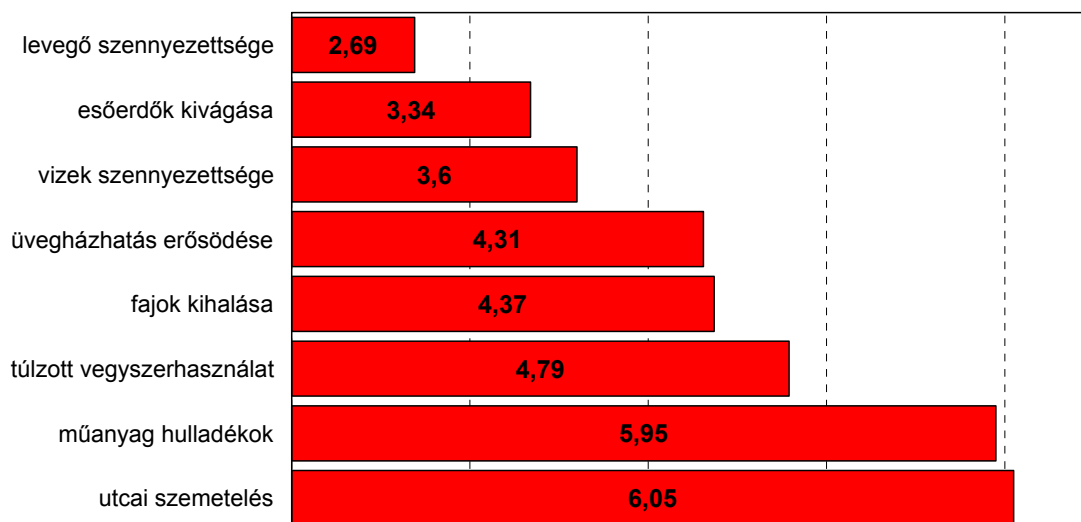
A helyi környezeti problémák megítélése

A helyi környezeti problémák közül legtöbben a levegő szennyezettségét tették az első helyre. Emellett szintén igen fontosnak ítélték a vizek szennyezettségét, s a tiszai cián szennyezés után az sem véletlen, hogy ebben a kérdésben volt a legeggyöntetűbb a fiatalok véleménye. A vegyszerhasználat a lista második felében van, míg a műanyag hulladékok és az utcai szemeteletés csak kisebb probléma a diákok szerint.

Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb fontosságot).

A környezeti problémák fontossági sorrendje

Összesítve jól látszik, hogy a levegő szennyezettségének problémája vezet a fiatalok környezeti problématudatában, hiszen a második helyen álló esőerdők kivágásával kapcsolatos problémák közvetlenül szintén a levegőre utalnak vissza. Ebben a környezetben a két utolsó, vagyis legkevésbé fontos elem, a műanyag hulladékok és az utcai szeméttelés helyezése nem meglepő, hiszen valóban jelentéktelennek tűnhetnek például a fajok kihalása mellett, de a probléma jelen van a fiatalok tudatában, hiszen arra a korábbi kérésre, hogy mit szégyell a városban, igen sokan éppen a szeméttelést említették.

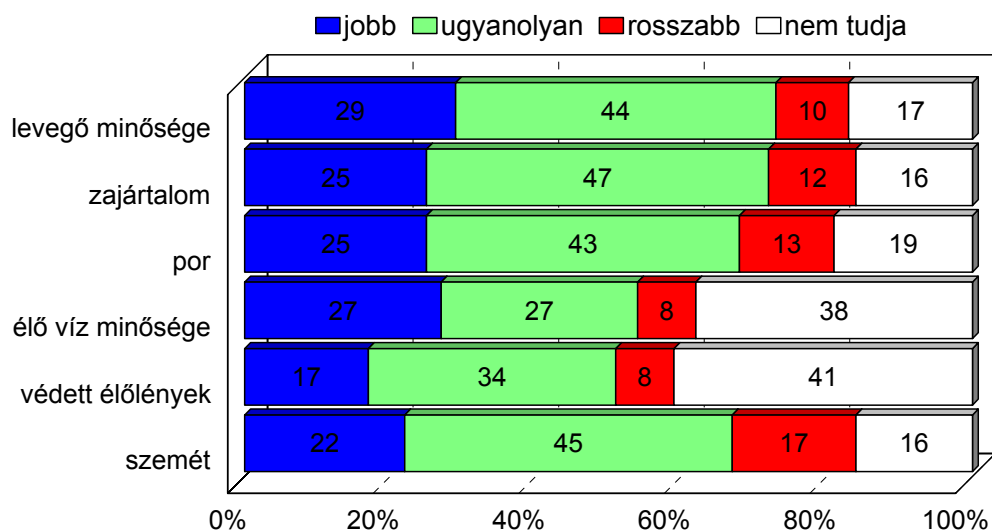
rangsor hely	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
1.	levegő szennyezettsége	levegő szennyezettsége	levegő szennyezettsége
2.	esőerdők kivágása	esőerdők kivágása	vizek szennyezettsége
3.	üvegházhatás erősödése	vizek szennyezettsége	esőerdők kivágása
4.	vizek szennyezettsége	üvegházhatás erősödése	fajok kihalása
5.	fajok kihalása	fajok kihalása	üvegházhatás erősödése
6.	vegyszerhasználat	vegyszerhasználat	vegyszerhasználat
7.	műanyag hulladékok	műanyag hulladékok	utcai szeméttelés
8.	utcai szeméttelés	utcai szeméttelés	műanyag hulladékok

Ha a fontossági sorrendet az iskola típusa alapján nézzük meg, akkor az derül ki, hogy a levegő szennyezettsége mindenhol a legfontosabb problémának bizonyult. Három item van melynek mozgását érdemes részletesebben is megnézni. Az esőerdők problémaköre a

gimnazisták és a szakközépiskolásoknál a második helyre rakták, a szakiskolásoknál pedig a harmadik helyre került. Hasonló tendenciát követ az üvegházhatás megítélése, a gimnazisták értékelték fontosabbnak (3.hely), s a szakiskolások tették hátrább (5.hely). A vizek szennyezettsége éppen ellentétesen mozog. A szakmunkásképzőbe járók a vizek szennyezettségét fontosabbnak ítélték az esőerdőknél, s az iskola típusának növekedésével szorul egyre hátrább. A gimnazistáknál az első három probléma közt két globális kérdéskör (esőerdők, üvegházhatás), míg a szakmunkás tanulóknál az első három hely két lokális problémát (levegő minősége, víz) céloz, s ez jól mutatja a különböző iskolatípusokban tanulók eltérő megközelítési módját, problémaérzékenységét.

A környezeti problémák egymáshoz viszonyított fontossága után arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, vizek, védett élőlények) tekintve Székesfehérvár vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag. Itt már magasabb volt a válaszolni nem tudók aránya, és az értékelhető választ adó diákok közül is a relatív többség úgy nyilatkozott, hogy szerinte a székesfehérvári helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést.

Székesfehérvár helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

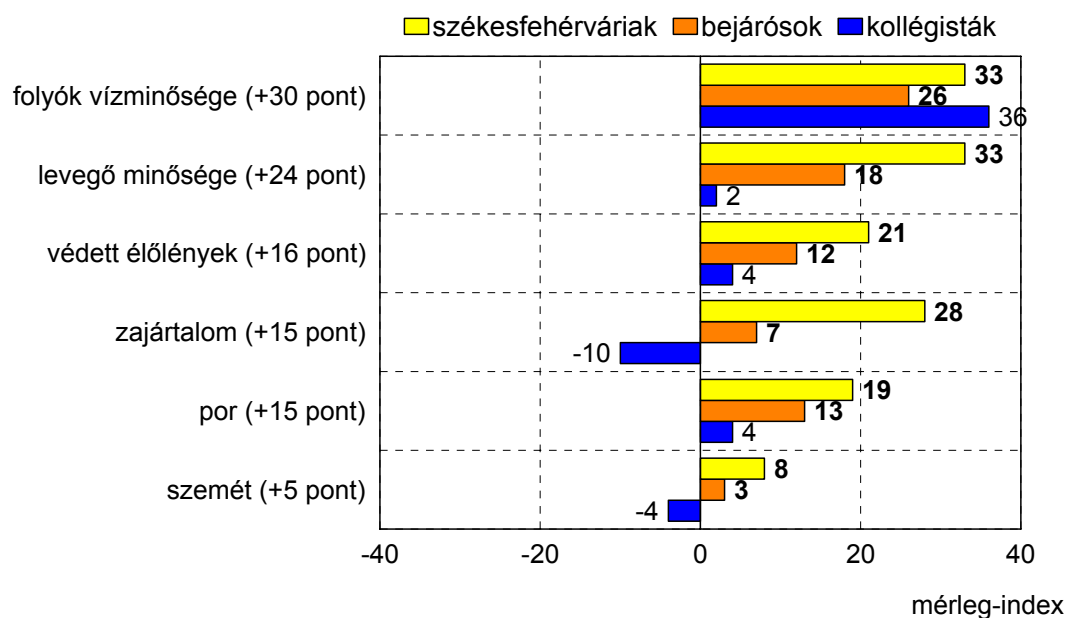
Ha csak azokat nézzük, akik érzékelnek, látnak eltérést, a zajártalom és a vízminőség a por, a vizek tisztasága és a védett élőlények esetében többen vannak, akik jobbnak tartják a

város helyzetét az országos állapotnál, míg a szemét tekintetében megegyezik a negatív és a pozitív eltérést érzékelők aránya.

Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy a levegő és az élővizek szennyezettsége tekintetében Székesfehérvár jobb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint), míg a többi területen az országos átlaggal megegyező a helyzet a városban.

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el a városban lakó székesfehérvári diákok és a környező településekről bejáró tanulók ítélete, ugyanis okunk lehet feltételezni, hogy a bejárós tanulóknak más viszonyítási alapjuk van (környezeti ártalmakkal kevésbé terhelt lakótelepülésük), s hajlamosabbak az átlagnál sötétebben látni a nagyvárost. A következő ábra e felosztás szerint mutatja az egyes ártalmak képzelt jelenlétét a városban. A problémák mögött zárójelben a teljes minta értékelése szerinti mérleg-indexen mért pontszám látható, míg a két csoport a "székesfehérváriak" és a "bejárósok" megnevezéssel van különválasztva.

Az egyes környezeti ártalmak tekintetében a város helyzetének értékelése az országos átlaghoz képest

Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van, a székesfehérváriak kivétel nélkül pozitívabban látják a helyzetet, mint a környező

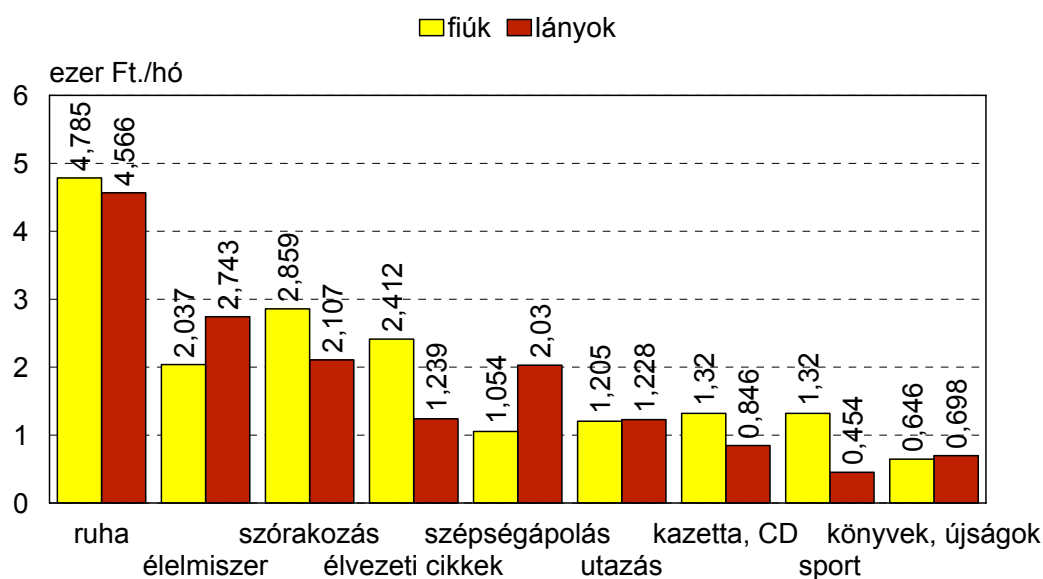
településekről naponta bejáró tanulók. A kollégisták - az elővizeket leszámítva - mindenhol a legkritikusabbak. A legnagyobb eltérés a zajártalom megítélésében van, míg a székesfehérvári lakosú diákok a város zajterhelését az országos átlagnál sokkal jobbnak minősítették (+28 pont), addig a környező, csendesebb településekről naponta bejáró tanulók már sokkal mérsékeltebben (+7 pont), a kollégisták pedig kifejezetten negatívan látják a helyzetet (-10 pont), de ugyanők problémásabbnak ítélik a szemét helyzetét (-4 pont) is. Jellemző, hogy a lányok és a diplomás szülők gyermekei kritikusabban tekintenek Székesfehérvár környezeti állapotára.

13. FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek. A tanulók átlagos havi kiadása 16.200 Ft.

A középiskolás diákok átlagos havi kiadásai nemenként

Székesfehérváron az adatfelvétel idején 2485 gimnazista tanult, akik közvetlenül 35,4 millió forint fölött rendelkeznek havonta, 4769 fő szakközépiskolás, akik 82,7 milliót költhetnek havonta, s 2656 fő szakiskolás, szakmunkástanuló, akik 43,9 millió forintból gazdálkodnak. Ez azt jelenti hogy a Székesfehérváron tanuló középiskolás tanulók havonta több mint 130 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent a városban.

Ebben természetesen számos olyan költség is benne van (pl. utazás-bérlet, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terhelheti, hiszen a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem a szüleik pénzét is. Ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák e korosztályt.

A székesfehérvári tanulók - saját becslésük alapján - havonta kb. 16.200 forintot

költenek, s ennek 28 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 4685 forint/hó), 14 százaléka megy el élelmiszerre, s további 15 százalék jut a szórakozásra (kb. 2509 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 80 százaléka költ, élelmiszerre, ruhára, könyvekre, újságokra, szépségápolásra a kérdezettek 60-69 százaléka. A tanulók közel fele áldoz rendszeresen kazettára, CD-re, költ élvezeti cikkekre, s kevesebb mint 35 százalék azok aránya akik sportra költenek.

Ha összesítjük a tanulók kiadásait, megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves összköltése. A Székesfehérváron tanuló középiskolás diákok - durva becsléssel - éves szinten több mint 1.5 milliárd forintot költenek el egy évben. A legtöbb pénz (kb. 550 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. 200 millió forintnál többet költenek a tanulók egy évben szórakozásra, élelmiszeripari termékek és élvezeti cikkek vásárlására is.

A középiskolás diákok havi átlagkiadásai, és az ez alapján becsült éves szintű korosztályi kiadás

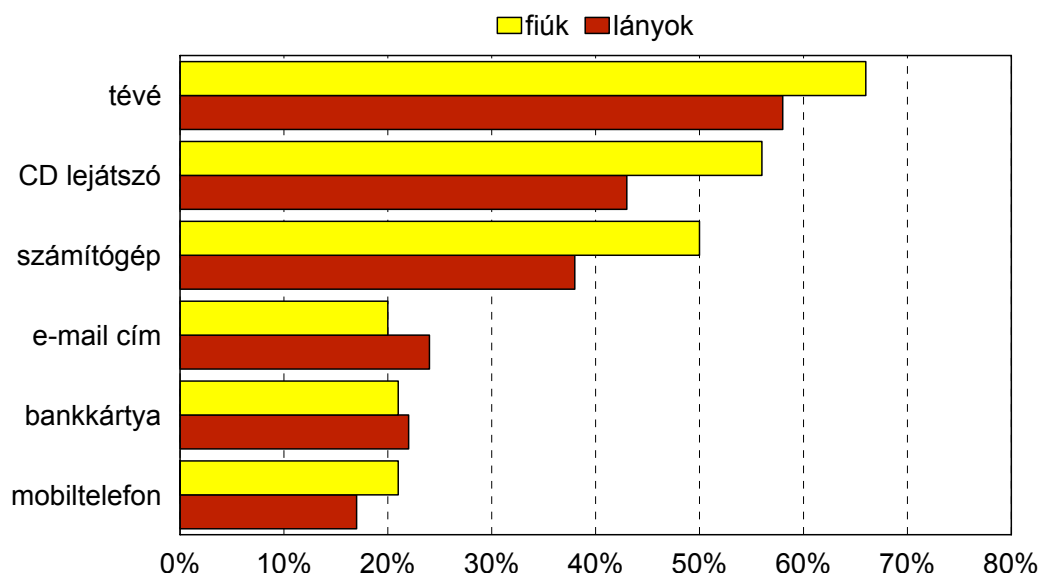
	költ rá %	átlag forint/hó/fő	korosztályi összkiadás millió forint/év
szórakozás	80	2509	298
szépségápolás	69	1503	178
ruha	66	4685	557
élelmiszer	62	2351	280
könyvek, újságok	60	667	79
utazás	48	1220	145
élvezeti cikkek	47	1859	221
kazetta, CD	41	1105	131
sport	32	921	109

Az utóbbi évtizedben zajló folyamat a felnőtt lakosság és a tanulók értékrendjének átalakulása. Emögött, illetve ezzel párhuzamosan a kilencvenes évek végére megindult a generációs korszakváltás folyamata is, azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak. A piacutató szakemberek szóhasználatával Y-generációnak jelölt korosztály nemcsak fogyasztói szokásaiban más, hanem az új technikai eszközökhöz való viszonyulásaiban és életmódjában is eltér szüleitől. Ez a megváltozott szemlélet szükséges előfeltétele az információs társadalom kiépülésének.

A megkérdezett diákok 71 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 24 százaléka a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található.

A megkérdezett diákok 44 százalékának van saját tévéje, további 19 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

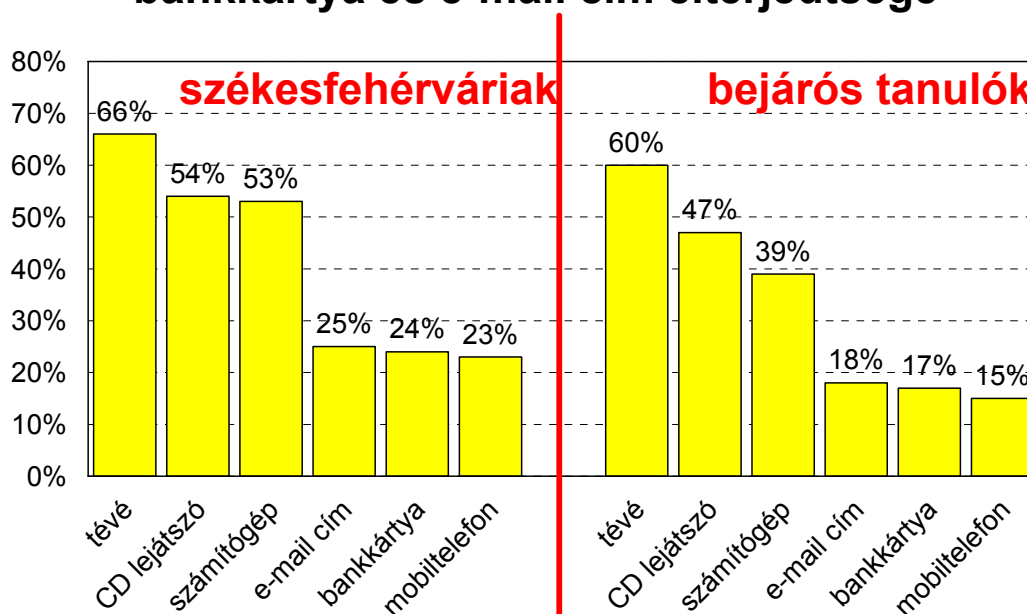
Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 44 százaléka rendelkezik Székesfehérváron, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a fiúk 21, a lányoknak pedig 17 százaléka birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett középiskolások 22 százalékának van saját e-mail címe, s az összes tanuló 18 százaléka legalább heti rendszerességgel használja is (a saját e-mail címmel rendelkezők 11 százaléka minden nap, további 52 százalékuk minden héten küld vagy fogad e-mailt). A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók negyedének, 22 százalékának önálló bankkártyája is van.

Összegezve a modern technikai eszközöket, elmondható, hogy azok a tanulók, aki a fent felsoroltak közül otthon egyikhez sem tudnak hozzájutni a minta 13 százalékát alkotják, míg teljesen modern fiatalnak (a hat eszközből legalább négy rendelkezésükre áll) 17 százalékuk minősíthető (a fiúknál 19, a lányoknál 14 százalék ez az arány). A többiek azok, akik többé-kevésbé rendelkeznek már saját TV-vel, sokak számítógéppel is, de

mobiltelefonjuk, e-mail címük illetve bankkártyájuk még nincs.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk, a jobb tanulmányi eredményt elért tanulók, a Fehérváron lakó diákok és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetesebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök. Mivel ezek a technikai eszközök jelentősebb anyagi áldozatvállalást is jelentenek, érthető, hogy azoknál, ahol családjukban gyakran vagy alkalmanként anyagi problémákkal küszködnek kevésbé elterjedtek.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

	kARRIER orientált fiatalok	családközpontú fiatalok
tévé	71	57
CD lejátszó	54	46
számítógép	48	42
e-mail cím	25	18
bankkártya	23	20
mobiltelefon	24	15

százalékos arány

A tanulók jövőre vonatkozó tervei és a már most rendelkezésükre álló modern eszközök relációját vizsgálva kiderült, hogy a kARRIER orientált és a családközpontú fiatalok között e tekintetben is eltérés tapasztalható, a kARRIER orientáltak körében minden eszköz

előfordulási aránya magasabb. Különösen nagy eltérés mérhető a karrier és a családközpontú tanulók között a saját (vagy testvérével közös) tévé és a mobiltelefon birtoklása esetében.

14. SZAKÉRTŐI ÉS KÉPVISELŐI VÉLEMÉNYEK

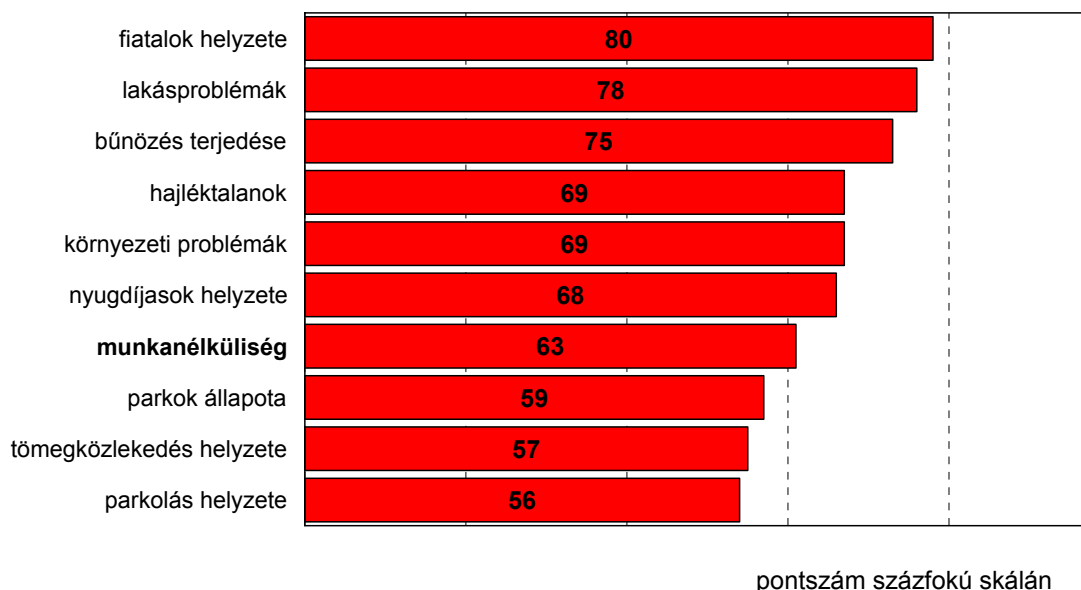
A kutatási program során az ifjúsági ügyekben leginkább érintett önkormányzati képviselők, bizottsági szakértők és diákönkormányzati vezetők véleményét egy külön önkitöltős kérdőív segítségével gyűjtöttük be. A rövid kérdőívre 26 érintett válaszolt. Ennek megfelelően a bemutatott képviselői és szakértői vélemények csupán jelzésértékűek, de a hangsúlyokat mindenképpen jelzik.

14.1 Az ifjúsági ügyek helye a városi problémák sorában

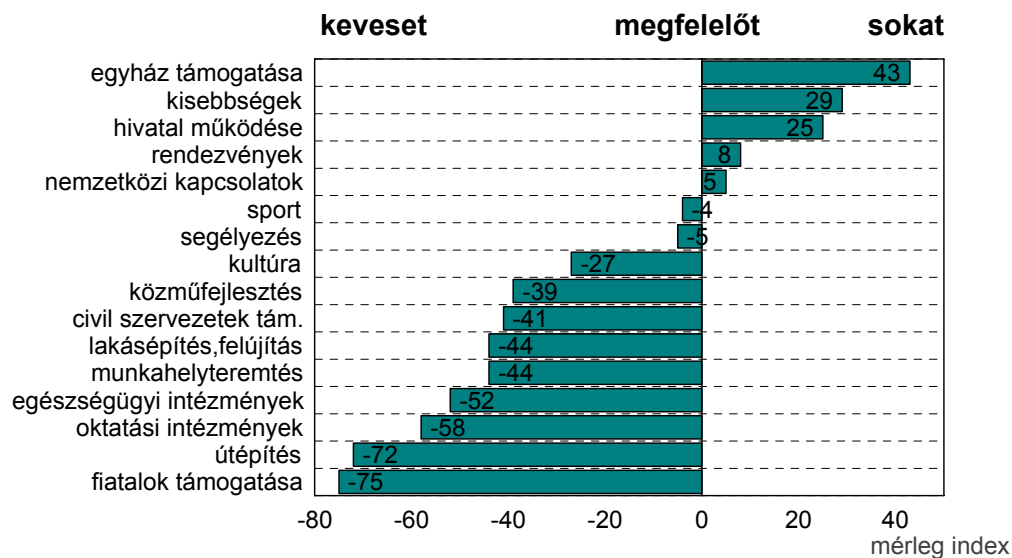
Elsőként a város általános problémáiról tudakoltuk a szakértőket. Nyitott kérdésben kérdeztünk rá a város legfontosabb gazdasági és társadalmi problémáira. Ez alapján - nem meglepő módon a legtöbben - a forráshiányt jelölték meg, mint legfontosabb gazdasági problémát, míg a társadalmi dimenzióban a szegénység és a lakáshelyzet kapta a legtöbb említést, de felmerült a kábítószer, a lokálpatriotizmus hiánya és a kultúrált szórakozási lehetőségek kérdése is.

Összességében a válaszolóknak felsorolt 10 különböző problématerület közül a fiatalok helyzetét tekintik a legsúlyosabb problémának, százfokú skálán 80 pont az index értéke, de 70 feletti magas pontszámot kapott a lakásproblémák és a bűnözés terjedésének kérdése is. Közepesen súlyos problématerület a környezeti kérdéseket, a hajléktalanok ügye, a nyugdíjasok helyzete, a munkanélküliség, s legalacsonyabb problémaindexeket a parkok, zöld területek, a tömegközlekedés és a parkolási helyzet kapta.

Mennyire súlyos probléma a városban?

Az elmúlt évben az önkormányzat mennyit költött az alábbi területekre?

A megkérdezett szakértők, képviselők véleménye szerint az önkormányzat ez elmúlt évben az egyházak támogatására (+42 pont) a kisebbségekre (+29) és a hivatal működésére (+26 pont) költött többet az elfogadhatónál. Kultúrára, közműfejlesztésre, a civil szervezetek támogatására, lakásépítésre, felújításra és a fiatalok támogatására, lakásprogramra, munkahely

teremtésre inkább kevesebbet (-27-44 pont), az oktatási és egészségügyi intézményekre, útépitésre valamint a fiatalokra pedig egyértelműen kevesebbet költött az önkormányzat az elmúlt évben, mint amennyire szükséges lenne. A felsorolásból ki kell emelni a fiatalok -73 pontos mérleg-index értékét, ami egyértelmű (ön)kritikát takar.

Mindezek után nem véletlen, hogy megkérdezettek egyöntetűen úgy vélekednek, hogy az önkormányzatnak a jövőben kiemelten kell foglalkoznia az ifjúsági problémákkal.

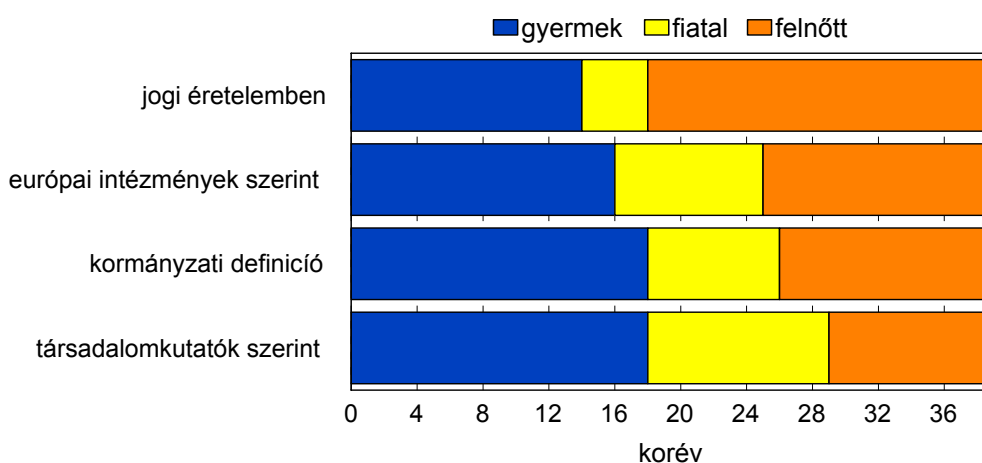
14.2 Az ifjúsági problémák

Az ifjúsági problémák megközelítésekor a legelső tisztázandó kérdés, hogy ki tartozik az ifjúság kategóriájába. A szakirodalomban többféle dimenzió mentén szerveződhetnek a besorolások: azonos jogi státusz; homogenitás: azonos társadalmi helyzet; közös társadalmi élmény; életkori azonosság.

Mivel az azonos jogi státusz alapján csupán a korlátozottan cselekvőképesek (14-18 év) tartoznak az ifjúság kategóriába, homogenitásról (azonos társadalmi helyzetről és közös élményvilágról) pedig nemigen lehet beszélni, az egyetlen működőképességű tünő szegmentáló dimenzió az életkor. A szükséges jogi szabályozókat is pontosabban lehet célozni, ha életkori különbségeket teszünk. Ugyanakkor nem jellemző, hogy következetesen húznák meg az életkori határvonalakat a szakemberek és a döntéshozók. A jogi szabályozás a 0-14 éves korú fiatalokat gyermeknek nevezi, a 14-18 éveseket fiatalokként definiálja, s 18 év felett beszél nagykorú felnőttekről. Ehhez képest az európai intézmények, nyilatkozatok kitolják a gyermekkort 2 évvel, s amikor fiatalokról szól, többé-kevésbé a 16-25 év közötti korosztályt érti alatta. Leghosszabb ifjúkort (fiatal felnőtt kort) a társadalomkutatók határoznak meg, rendszerint a 18-29 év közötti lakosokat sorolják a fiatalok közé, de az ifjúságkutatók gyakran ennél is tovább szélesítik a kategóriát, s a 14-29 évesek problémáit tanulmányozzák.

Életkori kategorizálás

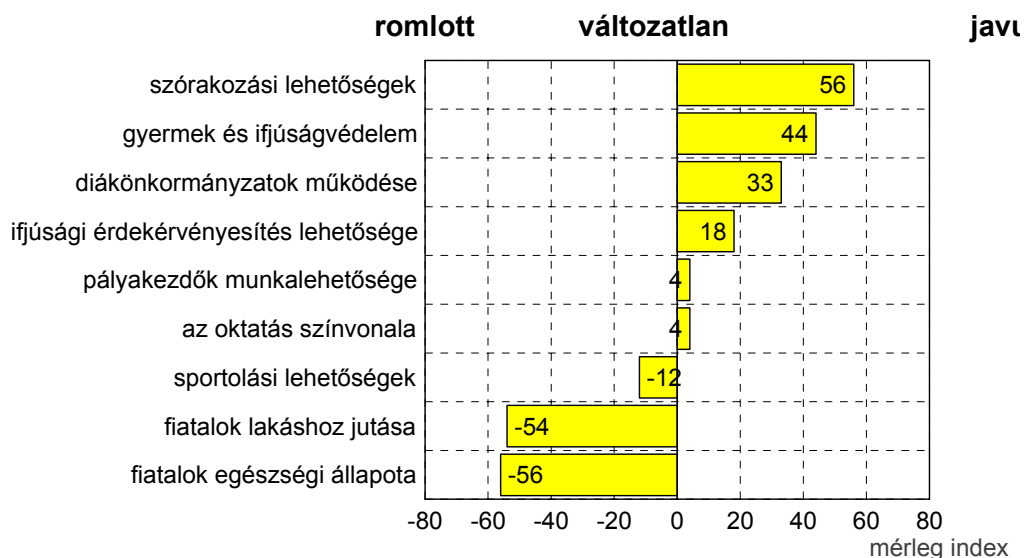

Az ifjúság életkori alapon való meghatározása tehát nem egyértelmű, s ez a megosztottság jellemzi a válaszolóinkat is. A kérdezettek közül a legtöbben (13 fő) az ifjúságkutatók által alkalmazott 14-29 éves korosztályra tekintenek úgy, mint fiatalokra, az ifjúsági koncepcióban őket kell megcélozni, de többen (4-4 fő) kiterjesztenék a koncepcióban deklarált ifjúság fogalmát a 14 éven aluli gyermekekre is, illetve azokra, akikre a környezetük úgy tekint, mint fiatalra.

A megkérdezett képviselők és szakértők megosztottak abban is, hogy mennyire ismerik az önkormányzatnál az itt élő fiatalok problémáit. A megkérdezett 26 szakértőből 13 úgy véli, hogy csak egy kicsit, ellenben 11-en úgy gondolják, nagyrészt ismerik az önkormányzati szakemberek, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok. Érdeemes visszaemlékezni a fiatalok negatív ítéletére e tekintetben. Arra a kérdésre, mely szerint mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben a képviselők, negatív ítélet született. Százfokú skálán az egyetértés mértéke csupán 37 pontos átlagot mutat, a többség szerint csupán egy kicsit vagy egyáltalán nem veszik figyelembe a fiatalok érdekeit. Ez egybecseng a korosztályi véleményekkel is.

Az elmúlt évekhez viszonyítva pozitív változás történt, a véleményt nyilvánító szakértők kétharmada úgy gondolja, hogy egy kicsivel nagyobb mértéken igyekszik az önkormányzat megismerni a fiatalok igényeit, s csupán egyharmaduk véli úgy, hogy ebben a kérdésben nem történt változás.

Hogyan változott a helyzet az alábbi ifjúsági területeken 1990 óta a városban?

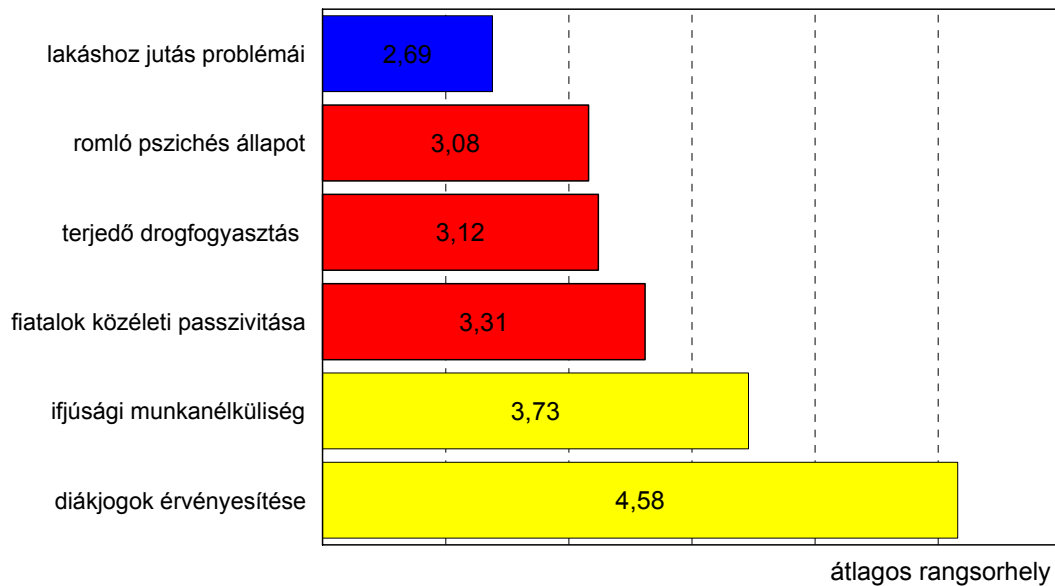

Az egyes ifjúsági területeken bekövetkezett változások megítélését részleteiben is vizsgáltuk. Ezek alapján megerősítést nyert, hogy a legnagyobb kihívást a fiatalok egészségi helyzetének javítása, valamint a lakáshoz juttatásuk jelenti, ezeken a területeken 1990 óta határozottan romlott a helyzet, de a véleményt formálók szerint csökkentek az ifjúsági sportolási lehetőségek is. Az oktatás színvonalában és a pályakezdők munkához való jutásának kérdésében nem látnak változást az elmúlt 10 év tekintetében, míg az ifjúsági érdekvégyesítés lehetősége és a diákönkormányzatok működése kis mértékben javult, a szórakozási lehetőségek és a gyermek és ifjúságvédelem helyzete pedig határozottan javult az utóbbi években - a képviselők és a bizottsági szakértők szerint.

Mivel az egyes ifjúsági problémák nem egyformán súlyosak, s az ifjúsági stratégiának, feladattervnek is prioritásokat kell majd megfogalmaznia, arra kértük a válaszolókat, hogy rangsoroljanak hat tipikus ifjúsági problémát egymáshoz képest, fontosság szerint.

A legtöbben a fiatalok lakáshoz jutásának problémáit tekintik a legfontosabbnak, ezt követi a romló pszichés helyzet (szorongás, idegesség) és terjedő drogfogyasztás. A közéleti passzivitás általában a sorrend közepén, az ifjúsági munkanélküliség és a diákjogok problémaköre pedig egyértelműen a sorrend legvégére került. Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb fontosságot). Jól látszik, hogyan különül el a legfontosabb (lakáshoz jutás) és a legkevésbé fontos (diákjogok érvényesítése) probléma az átlagtól.

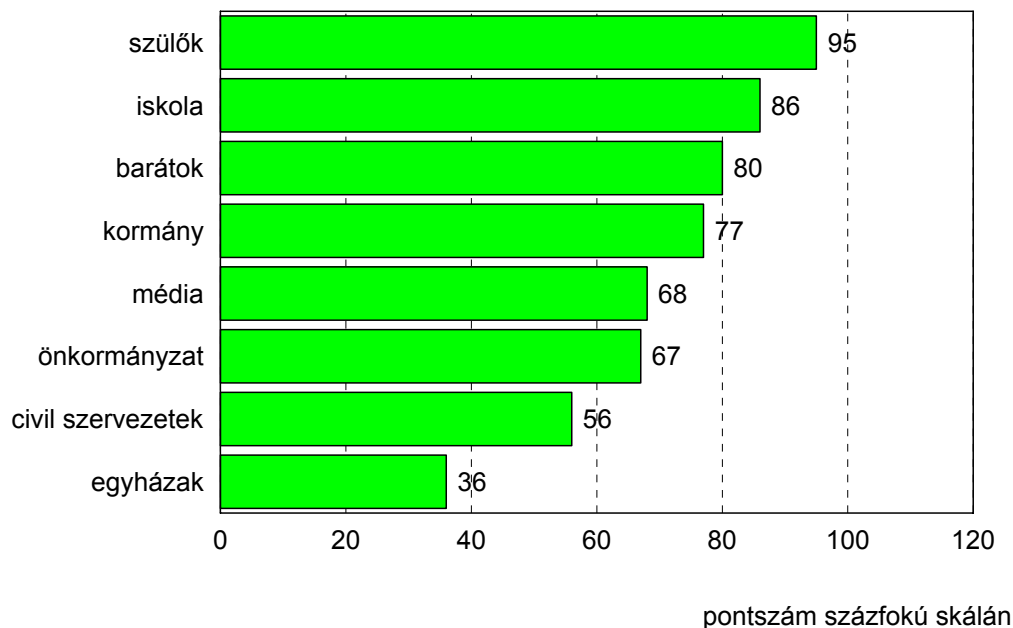
Az ifjúsági problémák fontossági sorrendje

Mindent összevetve határozottan állítják a képviselők és a szakértők, hogy székesfehérvári fiatalok helyzete a régió belül más településekhez képest jobb. Ebben természetesen szerepük van az ifjúsági ügyekben érintett szakembereknek is. A szakemberek (pedagógusok, orvosok, tanácsadók, képviselők) munkáját általában közepesre minősítették a kérdőívet kitöltők. Az ifjúsági ügyekben érintett szakemberek közül a pedagógusokkal a legelégedettebbek, iskolai osztályzatokkal kifejezve 3.4-re értékelték munkájukat, őket követik az ifjúsági tanácsadók és a családsegítők (3.1). Az ifjúságorvosok már hármas alatti osztályzatot kaptak (2.9), csakúgy mint a szociális munkások és a művelődésszervezők (2.8). A legrosszabb osztályzatot - önkritikusan - az önkormányzati képviselők kapták (2.5).

Az ifjúsági koncepcióból fakadó feladatok végrehajtásában széles társadalmi összefogásnak kell érvényesülnie. Ugyanakkor az egyes intézményeknek, szervezeteknek, csoportoknak nem biztos, hogy egyforma szerepet kell szánni.

Kinek mekkora szerepe van az ifjúsági problémák kezelésében?

Az ifjúsági problémák kezelésében, megoldásában a legfontosabb szerepe a fő szocializációs színtereknek (család, iskola, kortárs csoport) van, ezek közül is kiemelkednek a szülők. Az ifjúsági problémák megoldásában az önkormányzati képviselők és szakértők a kormány szerepét is igen fontosnak tartanák (77 pont). A médiának, az önkormányzatnak és a civil szervezeteknek közepes, az egyházaknak pedig csak egészen kis szerepe van az ifjúsági problémák megoldásában, kezelésében a bizottsági tagok, szakértők szerint.

14.3 Önkormányzati szerepvállalás

Konszenzus van abban, hogy az önkormányzatnak részt kell vállalnia az ifjúsági problémák megoldásában. Ehhez természetesen meg kell találni az önkormányzatban belül a legmegfelelőbb szervezeti formát. A többség a leghatékonyabb megoldásnak a bizottságok közötti ifjúsági koordinációs tanács felállítását tartja, de az önálló ifjúsági bizottságot is javasolják néhányan. Az ifjúsági tanácsnok kinevezése vagy a bizottságon belüli ifjúsági albizottság elutasított megoldási mód.

Az önkormányzat több, igen fontos, ifjúságot érintő döntés meghozatalára készül. A kérdőívben kíváncsiak voltunk arra, hogy a válaszoló képviselők és külső szakértők melyik döntés meghozatalát mennyire tartják időszerűnek, szükségesnek. A legfontosabb feladat a

hosszú távú ifjúsági stratégiai terv megalkotása és elfogadása, százfokú skálán kifejezve 83 pont a szükségessége. Legalább ilyen fontos az ifjúságsegítő intézmények közötti koordináció megteremtése és egy ifjúsági drogrevenziós program elindítása is. A stratégiai terv megalkotása és a fejlesztési programok elindítása nem nélkülözheti a reális helyzetkép megalkotását, érthető, hogy a városi ifjúságkutatás lebonyolításának szükségességét 77 pontra értékelték a válaszolók.

	százfokú skálán
hosszú távú ifjúsági stratégiai terv elfogadása	83
ifjúságsegítő intézmények közötti koordináció	83
drogrevenziós program indítása	80
városi szintű ifjúságkutatás lebonyolítása	77
ifjúsági érdekegyeztető fórum, kerekasztal összehívása	72
ifjúsági alap elkülönítése a költségvetésben	67
ifjúsági szervezetek támogatása	64
Ifjúsági Közalapítvány létrehozása	61
ifjúsági bizottság kialakítása	59
ifjúsági tanácsnok kinevezése	54
főállású ifjúsági referens alkalmazása a Városházán	51

Az ifjúsági érdekegyeztető fórum, kerekasztal összehívása is 70 pont feletti indexet kapott. Az ifjúsági fejlesztési programok, ifjúsági célok megvalósításához szükséges önkormányzati forrás biztosítása, a költségvetésben belüli ifjúsági alap, az ifjúsági szervezetek támogatása és az önálló ifjúsági közalapítvány szükségessége 61-67 pont. A feladatok rangsorát az önkormányzaton belüli intézmények kialakítása zárja, az önálló ifjúsági bizottság kialakításában, az ifjúsági tanácsnok és a főállású ifjúsági referens alkalmazásának szükségességében már bizonytalanabbak a szakértők, megoszlanak a vélemények.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett válaszadók mit várnak az ifjúsági koncepciótól. A legtöbben úgy foglaltak állást, hogy a koncepciót végrehajtható cselekvési tervnek is ki kell egészítenie, megoldási javaslatokat is kell tartalmaznia, mert csak így érheti el célját. Fontos elvárás az ifjúsági koncepcióval szemben hogy tegye lehetővé az érintettek együttműködését, illetve tartalmazzon olyan garanciákat, amelyek lehetővé teszik a fejlesztési programok folyamatos ellenőrzését, a fiatalok életének, problémáinak nyomon követését.

A megkérdezett szakértők és képviselők között teljes az egyetértés abban, hogy a város fiataljainak problémáit csak széles társadalmi összefogással lehet megoldani, s a fiatalokat a róluk szóló döntésekbe és a koncepció végrehajtásába egyaránt be kell vonni.

15. FÓKUSZCSOPORTOS PROBLÉMAFELTÁRÁS

A kutatási program harmadik fázisában 2000 májusában fókuszcsoporthoz tartozó interjú keretében az ifjúsággal foglalkozó szakemberek véleménye alapján kerültek feltárára az ifjúsági problémák. Az alábbiakban először ismertetjük a fókuszcsoporthoz használt kutatási módszert és a módszer főbb jellemzőit, majd a fókuszcsoporthoz előkerült ifjúsági problémákat és azok összetevőit mutatjuk be, végezetül a problémák szakértői értékelésének eredményét ismertetjük.

15.1 A csoportos problémafeltárás módszere

Az empirikus kutatási módszerek közül a nagytömegű kérdőíves vizsgálat mellett az egyik legelterjedtebb adatfelvételi mód a különböző interjútechnikákhoz kötődik. Az empirikus kutatás céljából készített egyéni vagy csoportos interjúk sajátossága a személy(ek)hez való nagyfokú alkalmazkodás lehetősége. Esetünkben az alkalmazkodás megnyilvánult az interjú lebonyolítására kijelölt helyszín megválasztásában, a véleményt nyilvánító gondolat- és élményvilágához való kötődésben valamint a kommunikációs mód megválasztásában egyaránt. A módszer kötetlenebb volta miatt lehetővé vált mind a vizsgált, mind a vizsgálatunk szempontjából marginális jelentőségű, de mégsem elhanyagolható témákban való elmélyülés.

A fókuszcsoporthoz tartozó interjú sajátossága, hogy az empirikus adatok gyűjtése során egyidőben több "interjúalanyunk" is van. A módszerünk a csoportos problémafeltáró és -megoldó technikákon alapult, melynek lényege, hogy egy adott kérdésben, problémakörben a vélemények, tények gyűjtését egy 15-20 fős csoportban végeztük. A módszer előnyeinek kiemelt helyen kell megemlíteni a hatékonyságát. Egy-két órás "csoportozás" során a célzottan vizsgált problémáról számos ember véleményét, tapasztalatait lehetett rendezett formában összegyűjteni. Előnyei közé sorolható, hogy a csoportmunkában résztvevők aktív közreműködőkké váltak, a munka végén volt a résztvevők számára is látható eredmény, s ez pozitívan befolyásolta az őszinte válaszok adását, valamint remélhetőleg kihatással lesz jövőbeni együttműködési hajlandóságukra is.

A csoportos interjúk alkalmazása során különös veszélyforrás lehet, hogy a csoportban hatékony, feladatorientált, célelérő csoportmunkához nem szokott személyek is teammunkában dolgoznak együtt. Tapasztalatok alapján állítható, hogy ha a csoportmunkában

járatlan embereknek közösen kell dolgozniuk, hajlamosak arra, hogy parttalan vitává, vagy éppen ellenkezőleg, barátságos beszélgetéssé alakítsák a csoportozást, szem elől tévezzék a közös munka célját. A kritikus "leülés" ellen és az eredményes vélemény- és tényfeltárás érdekében korszerű problémafeltáró módszerrel dolgoztunk. Mivel a csoportos problémafeltárás a kutatás egyik legfontosabb szakasza, hiszen itt került sor a vizsgálathoz szükséges kvalitatív információk begyűjtésére, éppen ezért fokozottan kellett ügyelni arra, hogy a kapott információk mennyiségileg és minőségileg is megfeleljenek a kutatás céljainak. Ezt egy négy komponensű módszertannal értük el, melynek részei: orientáló adatlap; kötött formátumú brainstorming (FXFB), nominális csoportmódszer (NCM), többszempontú rangsoroló szavazás.

A fókuszcsoportos problémafeltárás alapvető célja volt a teljes kutatási program empirikus adatgyűjtési folyamatába illeszkedő adatok gyűjtése a legfontosabb ifjúsági problémákról. A csoportinterjú előtt a meghívóval együtt kiküldtünk egy adatlapot, melyen arra kértük a résztvevőket, hogy fogalmazzák meg az általunk tapasztalt legfontosabb ifjúsági problémákat. A csoportos interjú egy célorientált kérdés megfogalmazásával kezdődött: *Milyen ifjúsági problémával találkozott Ön eddigi munkája során Székesfehérváron?*

A kérdés feltevését követően a csoport résztvevői egyenként és egyesével, körbejáró módon felolvasták a válaszaikat. Ezeket mi felírtuk egy mindenki által jól látható táblára. Egészen addig folyt a körbejárás, amíg el nem fogytak a válaszok. Ily módon kiküszöbölhettük, hogy a csoport strukturálódjon, vagyis hogy a csoport véleményirányítói elkezdjenek egymáshoz kapcsolódni válaszaikkal, ugyanazok az ötletek, gondolatok jelenjenek meg egymás folytatásaiként.

A következő lépésben a felírt problémák megbeszélése következett. Mivel a megbeszélés közvetlen interakciót jelentett, ezért ennek a tisztázás, az információnyújtás szempontjából volt jelentősége. Miután végigjutottunk a problémalistán, következett többszempontú rangsoroló szavazás fázisa. A résztvevőket arra kértük, hogy a teljes listáról egymástól függetlenül válasszák ki az öt legfontosabb problémát, majd rangsorolják azokat az önkormányzat, a fiatalok, valamint saját maguk szempontjából egyaránt.

A probléma és véleményfeltárás során arra alapvetően voltunk kíváncsiak, hogy valójában mi is a legfőbb probléma a vizsgált kérdésben, hogyan jelenik meg, kinek mit jelent. Olyan helyzetet teremtettünk, amelyben magunk és mások számára is világos és érthető módon jelentek meg a személyekben lévő gondolatok. A rangsoroló szavazás eredményeként megkaptunk a csoportok szempontjából legfontosabbnak ítélt problémákat,

elgondolásokat.

A fókuszcsoporthoz kialakítása során alapvető szempont volt, hogy témánk szempontjából releváns ismeretekkel rendelkező személyek kerüljenek meghívásra. Ennek megfelelően a fókuszcsoporthoz olyan intézmények, szervezetek képviselői vettek részt, amelyek napi kapcsolatban vannak a fiatalokkal, a település ifjúsági problémáinak kezelésében potenciálisan együttműködő partnerek lehetnek.

A csoportos problémafeltárás résztvevő szakértőit az önkormányzat válogatta össze. A csoportmunkában közel 20 fő vett részt, képviselve volt az oktatási rendszer, a nevelési munkát segítő szakemberek, a civil szektor, az ifjúság korosztályi segítői, a kulturális, egészségügyi, mentálhigiénés, szociális ellátó és szolgáltató rendszerek valamint az önkormányzat.

15.2 Problémakategóriák

A nominális csoportmódszer során arra az indítókérdésre, hogy milyen ifjúsági problémákkal találkoztak a meghívott szakemberek eddigi munkájuk során, 31 problémafelvetés érkezett. A csoportok véleménye hasonló, részben átfedő problémákat fogalmazott meg. A problémákról alkotott véleményekből az azonosakat összevontuk, majd több, egyre általánosabb közös fogalom alá rendeztük azzal a céllal, hogy érthető, gondolatilag kezelhető egységeket kapjunk. Így a fókuszcsoporthozos problémafeltárás során települési ifjúsági problémák alábbi szerkezetét kaptuk:

Problémakategóriák	Az egyes problémakategóriák összetevői
<i>Deviancia</i>	bűnelkövetés, veszélyeztetettség, deviancia; magatartási és tan. problémákkal küzdő gyerekek száma nőtt; nem családban élő fiatalok beilleszkedése a társadalomba
<i>Egészségkárosítás</i>	szendélybetegek egészségügyi rehabilitációja és foglalkoztatása; fiatalok egészségügyi állapota; drogfüggők terápiaja, túlzott alkoholfogyasztás;
<i>Szabadidő eltöltés</i>	ifjúsági turizmus; családi közös szabadidő hiánya; szabadidő eltöltés problémái; kulcsos gyerekek; ifjúsági kultúra; passzív szabadidő töltés
<i>Érdekérvényesítés</i>	diákjogok; tanulói érdekérvényesítés; kötelezettségek teljesítése; ifjúsági közösségek szervezetsége
<i>Értékrend</i>	értékrendi változás; nemzedékek viszonya; plázaeffektus
<i>Attitűd</i>	diákok passzivitása; passzivitás a felnőttek részéről (problémakezelésnél); tolerancia hiánya

<i>Egyszintencia</i>	ifjúsági szociális juttatások, ösztöndíjak hiánya; fiatalok lakáshoz jutása; továbbtanulás; munkavállalás; ifjúsági munkanélküliség; sérült fiatalok munkalehetősége
<i>Humánszolgáltató rendszer hiányosságai</i>	vannak olyan fiatalok a lakótelepeken akiket senki sem ér el; közösségi helyek hiánya; adatok, mérések hiányoznak, nem jutnak el a szakmai nyilvánossághoz; pénzhiány; humán erőforrás hiánya; információáramlás problémája

A) Deviancia

Ebbe a problémahalmazban alapvetően kétféle ifjúsági problémák találhatók. Egyik részük a fennálló jogrendszerbe ütköző (bűn)cselekmények, szabálysértések, a másik részük a deviancia tágabb értelmezéséből fakadóan a kezelhetetlenség, iskolai magatartászavar témakörébe tartoznak. A fókuszcsoporton elhangzott, hogy a fiatalok körében - részben makrotársadalmi okokból, részben divatirányzatként - terjednek az erőszakos magatartásformák. A humánszolgáltató szakemberek tapasztalata szerint az utóbbi időben jelentősen megnőtt a magatartási és tanulmányi problémákkal küzdő gyerekek száma is. Speciális ifjúsági probléma, hogy több családban a devianciát közvetlenül szocializálják a gyermekek. Ezeken kívül ebben a témakörben esett szó arról is, hogy a nagy gondot okoz nem családban élő fiataloknak a normális társadalmi közegbe való beilleszkedés, s ha ez nem sikerül, gyakran devianciához illetve öndesztuktív magatartásforma kialakulásához is vezethet. A jogszerűtlen cselekedeteken túl növeli a deviáns viselkedések fiatalok közötti arányát a téves jogalkalmazást, a törvényi kiskapuk használatát mutató felnőtt minta is.

B) Egészségkárosítás

Egészségkárosító tevékenységekről a kérdezett szakértőknek szintén van tudomásuk, a legsúlyosabb problémának e téren a fiatalok alkoholfogyasztását és a növekvő drogfogyasztást tartják. Az egészségkárosításnak alapvetően szülői és kortárs csoportbeli mintája van, de tagadhatatlan hogy a reklámoknak és a rejtett szocializációs csatornáknak (pl. dohányzó rajzfilmfigura) is jelentős a befolyásuk.

Az alkoholfogyasztással kapcsolatosan probléma, hogy a fiatalok között nő a tömény szeszes italok fogyasztása, ugyanakkor senki sem tanítja meg őket a kulturált, szociális ivás szabályaira. A felnőttek felelőtlenségét tükrözi, hogy a gyerekeket is kiszolgálják alkohollal a kocsmákban, boltokban s előfordul, hogy a szülők maguk is kínálják a kicsiket

Külön kiemelték a fókuszcsoporton résztvevő szakemberek, hogy problémás a szenvedélybetegek egészségügyi rehabilitációja és foglalkoztatása illetve a drogfüggő fiatalok

terápiája. Szükség lenne a városban a fiatalok rehabilitációját ellátó elkülönült intézményre, s a prevenció munkája hatékonyságának növelésére, melyben kulcsszerepet kell szánni az alternatívák bemutatásának.

C) Szabadidő eltöltés

A fiatalok szabadidő eltöltési szokásaira a passzív tevékenységek a jellemzőek, elsősorban a TV, a videó és mostanában a számítógépes játékok, az internet. A résztvevők egybehangzó véleménye szerint a fiatalok túl sok időt töltenek a képernyő előtt. Ugyanakkor a kulturális intézményrendszer anyagi és erkölcsi válsága jelentősen nehezíti a kulturális szakemberek munkáját. Mivel a fiatalok elkerülik az intézményes programok többségét, nem szabad csak a művelődési házaktól elvárni, hogy segítse a fiatalok szabadidő eltöltését. Az ifjúsági programok helyi szervezésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a családi közös szabadidő jelentősen csökkent, számos családnál teljesen el is tűnt, s továbbra is minden nyáron foglalkozni kell a "kulcsos gyerekek" ügyével.

Az ifjúsági programok szervezését az is bonyolítja, hogy az érintett fiatalok bevonása nélkül nehéz pontosan eltalálni az igényeket, ugyanakkor a bevonási kísérleteket a fiatalok elhárítják, közömbösek. E problémára érdemi megoldást hozhatnak az önszerveződő ifjúsági körök, közösségek, klubok kortárs csoportbeli vezetőinek megnyerése.

A szabadidő eltöltés szempontjából vannak a városban sikeres kezdeményezések - elsősorban a civil szektorban. Ebben a tárgykörben került elő az ifjúsági turizmussal kapcsolatos problémakör, mely hatékony információáramlással és a meglévő táborhelyek jobb kihasználásával aktívan hozzájárulhat a fiatalok szabadidő-kultúrájának fejlesztéséhez.

D) Érdekvérvényesítés

Az iskola világában a három hatalmi ág nem különül el egymástól. Elméletileg - korlátozottan ugyan, de - megosztott a nevelőtestület és a diákönkormányzat között a "törvényhozói" hatalom, a gyakorlatban ez azonban nem érvényesül. Annak, hogy a jogszabályok által biztosított demokratikus elvek maradéktalanul érvényesülhessenek az iskolákban a legfőbb letéteményese a jól működő diákönkormányzat, ilyet azonban nagyon nehéz találni. Sok iskolában kitöltetlen keret a diákönkormányzat intézménye. Ez köszönhető annak, hogy a diákok gyakran "nem úgy működnek" mint a diákönkormányzatok. Alapvetően csak a szükséges minimális köztötségeket fogadják el - életkorukból adódóan -, s mivel a

diákönkormányzat legitimitását intézményesítettsége adja (SZMSZ, napirend, választási rendszer stb.) diákok közül sokan inkább elkerülik ezt a fajta formalizáltságot. Gyakran visszatérő jelenség, hogy az iskolában a "jófej", aktív tanulók elkerülik a diákönkormányzatot, megvalósítják ugyan a maguk akcióit, programjait, de nem a diákönkormányzat keretein belül. Akarnak szervezkedni, akarják intézni a maguk ügyeit, de nem a diákönkormányzaton keresztül. Ebből fakad a diákönkormányzatok első paradoxona: formális keretek közt nehezen tudnak alkotni, tevékenykedni, de a legitimitásukat a formalizáltságuk adja.

A társadalomban a civil/állampolgári technikák ismerete terjedőben van, de az iskola világa (a pedagógus társadalommal együtt) ebben jelentősen lemaradt. Ugyanakkor azt várják a diákönkormányzatoktól, hogy szerezzon érvényt a diákok jogainak. A megfelelő technikák, fogadókészség és a jogok ismerete nélkül azonban szinte lehetetlen. Külön gondot jelent a már megismert technikák "élővé tétele", s ehhez mindenképpen szükséges a diákok kudarcűrő, konfliktuskezelő, problémamegoldó és akaratérvényesítő képességének fejlesztése. Mindeközben ne felejtjük el, hogy a diákjogok speciális szerkezetűek, érvényre jutásuk gyakran a "felnöttek" világától függ.

A diákönkormányzatok munkáját és egyben a diákjogok érvényesítését igen megnehezíti az a helyzet, hogy az érdekvédelmet azzal a hatalommal szemben kell kifejteni, amelyik elköveti az érdek- vagy jogsérelmet, s egyben ez az a hatalom, amelyik a jogorvoslatot gyakorolja az iskola falain belül. Ezt csak fokozza az a tény, hogy az iskolai házirendek többsége tartalmaz olyan passzusokat, melyek jogszabályba ütköznek, s az önkormányzat jelenleg nem ellenőrzi a házirendek törvényességét.

E) Értékrend, attitűd

Az utóbbi években bekövetkezett értékrendi változás gyakran eredményez konfliktusokat a segítő szakemberek és a fiatalok között, a megváltozott szemletű tanulók nem fogadják el se a sikertelen szülői mintát, sem a pedagógusok által közvetített értékeket. A humánszolgáltató szakemberek szerint a fiatalok által vallott értékek általában nem közvetlen családi modellből erednek, hanem inkább a médián keresztül szocializálódnak.

A célok hiánya is ebbe a kategóriába tartozik. A fiatalokat nap mint nap érő ingeráradatban nehéz kiválasztaniuk a célokat, és sok esetben a cél főleg anyagivá válik és tárgyiasul. A példaképekkel is baj van, a fiataloknak nehéz hiteles embereket találni, s az elektronikus és a virtuális média is csak nehezíti ezt. Ugyanakkor fontos leszögezni, hogy a gyermek

viselkedése a társadalom tükörképe, s az ifjúsági értékrendi változás elsődleges forrása maga a társadalom. Az értékrendi változás egyik következménye a városban igen gyorsan elterjedt "plázázás" is.

A megváltozott vagy válságban lévő értékrendi struktúra velejárója az attitűdök megváltozása. Jellemző folyamatok a tolerancia csökkenése és az empátiás készség háttérbe szorulása. Növekszik az önzés, a befeléfordulás, csökken az egymáshoz való kötöttség, s a legutóbbi választásokon való részvételi arány is jelzi, hogy mindez jelentős mértékű politikai/közéleti közönnyel is párosul.

F) Egzisztenciális problémák

Egy település életét nem lehet függetleníteni az általános gazdasági-környezettől, melyek jelentősen meghatározzák a fiatalok egzisztenciális helyzetét. A makrotársadalmi problémák háromféleképpen jelentkezhetnek a vizsgált ifjúsági területen: munkaügyi kérdésként, lakásproblémaként és generációs konfliktusként. Ezek olyan - az egész helyi társadalmat sújtó - problémák, amelyek megoldását elsősorban az önkormányzatoktól várják a lakosok, ugyanakkor legfeljebb ezen problémák enyhítésére vállalkozhatnak, felszámolására nem.

A társadalmi-gazdasági erőtér problémacsoportjában a legnagyobb témakör a munka világa és a megélhetéshez szükséges anyagiak előteremtésének kérdése. Köztudomású, hogy a fiatalok a munkaerőpiacra jutás kérdésében hátrányos helyzetből indulnak. A városban telepedett multinacionális vállalatok a képzetlen fiatalok tömegére tart igényt, s nemcsak a kevésbé piacosítható szakmunkás végzettséggel rendelkezők vannak nehéz helyzetben, hanem a "túlképzett" fiatalok is, akik nem tudnak a képzettségüknek megfelelő szintű munkát találni a városban, így a fővárosba települnek át. Speciális munkaügyi és szociális probléma a sérült fiatalok foglalkoztatása.

A munkanélküliség természetes, de nagyon veszélyes dolog felnőtt korban is, fiatal korban meg különösen. Felnőtt korban azért, mert aki hosszabb ideje nem tud elhelyezkedni, komoly pszichés problémái keletkezhetnek, egy lefelé mozgó spirálba is belekerülhetnek, a fiataloknál meg azért, mert ifjú korban alakulhat ki a szükségtelenség érzése. "Akkor, amikor éppen a legaktívabb időszakba lépne, amikor tele van energiával és meg kellene váltania a világot, akkor nincs lehetősége erre".

Ezeken túlmenően a fiatalok és a tanulók egzisztenciális helyzetével kapcsolatos szakértői hozzászólásokban felmerült egy jól működő városi ösztöndíj rendszer kiépítésének a szükségessége.

G) A humánszolgáltató rendszer problémái

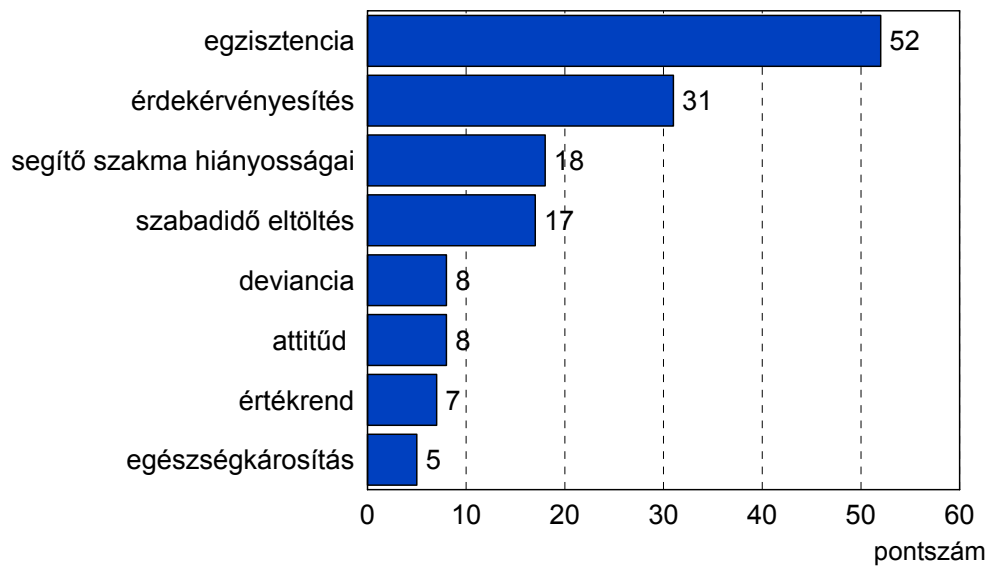
Külön problémakategóriába rendeződnek az ifjúsággal hivatásszerűen foglalkozó szakemberek, az ifjúsági szakma problémái, a humánszolgáltató rendszer hiányosságai (pedagógusok, szociális munkások, ifjúságvédelmisek, önkormányzati szakemberek, művelődésszervezők stb.).

A szakma egyik legnagyobb problémája a krónikus pénzhiány, mely számos intervenció projektet lehetetlenné tesz, de elmarad a szakma anyagi és erkölcsi megbecsülés is. Az ifjúságsegítő szakma nem csak anyagi, hanem humánerőforrás problémákkal is küszködik, de a rendszer hiányosságai között kell megemlíteni a közösségi helyek hiányát is. A szakma – és egyben az intézményrendszer - egyik legnagyobb gondja, hogy vannak olyan fiatalok pl. a lakótelepeken, akiket a segítő, támogató rendszer egyik eleme sem ér el. A városban lévő ifjúsági humánszolgáltató szakemberek között javítani kell az információ áramlást, szükséges, hogy a hiteles és naprakész információhoz - köztük a fiatalok állapotára vonatkozó mérési, megfigyelési vagy kutatási adatokhoz - rendszeresen hozzájussanak.

15.3 A problémák rangsora

A kutatás szempontjából fontos tudnunk azt, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó résztvevői által felvetett ifjúsági problémák közül melyeket érzik legfontosabbnak a fiatalokkal foglalkozó szakértők. A többszemponú rangsoroló szavazás adatlapján kiválasztott és sorba rendezett legfontosabb problémához minden egyes résztvevőnél egy számértéket rendeltünk az alábbiak szerint: az egyes dimenziókban a legfontosabbnak ítélt probléma 5 pontot, a második helyre szorult 4, a harmadik 3, a negyedik 2, az ötödik pedig 1 pontot kapott. Ezután az egyes konkrét problémátartalmakat az előzőekben bemutatott területre vontuk össze. Mivel a fő kérdés a problémacsoportok közötti sorrend, s egy terület többféle problémát tartalmaz, a részpontoszámok összeadásával jutottunk a végleges sorrendekhez.

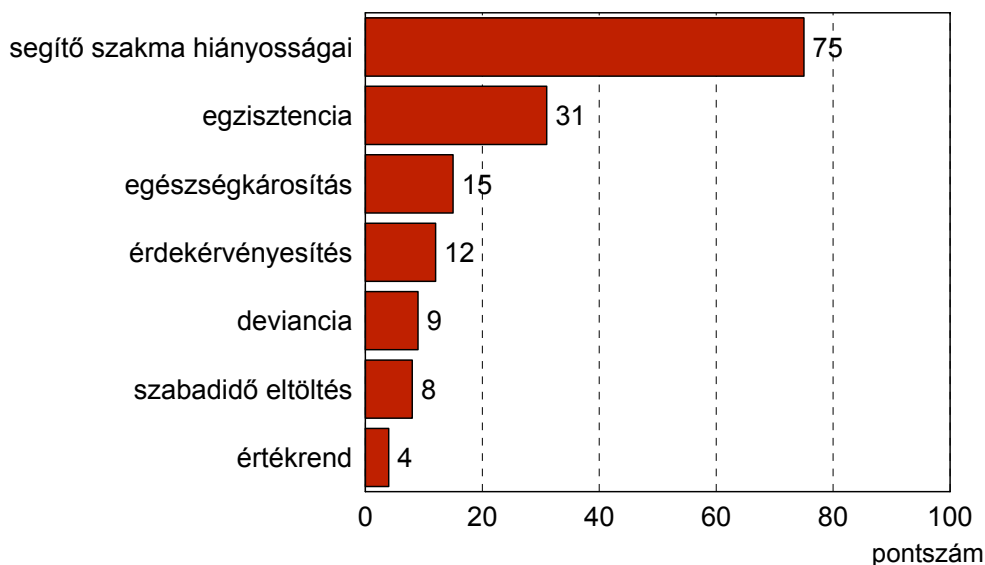
Az ifjúsági problémák rangsora a fiatalok szempontjából a szakértők szerint

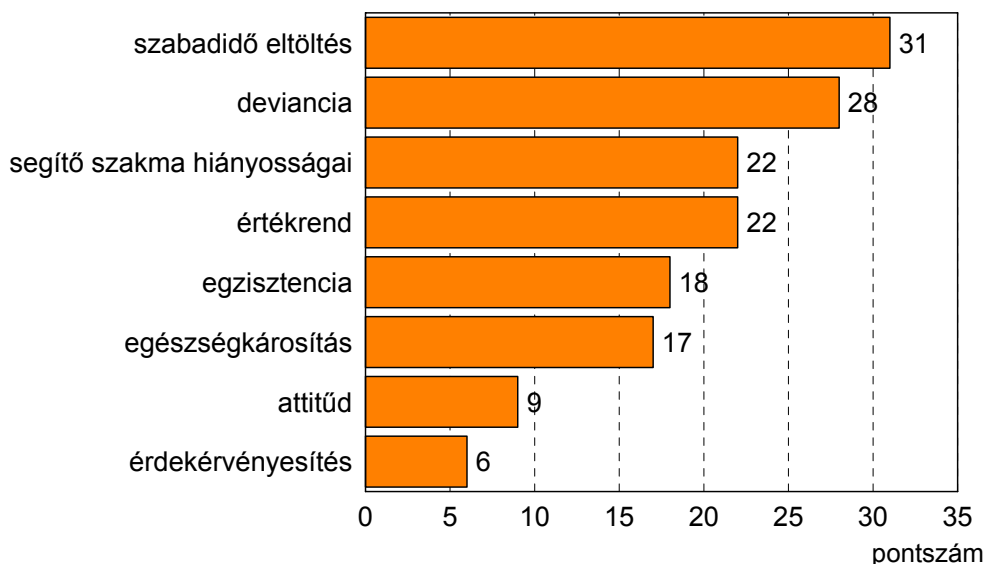
Megállapítható, hogy a legfontosabb ifjúsági problémák sorrendje - ahogy az várható volt - eltér a három dimenzió mentén. A legfontosabbnak vélt probléma a fiatalok szempontjából az egzisztenciális problémák csoportja. Második helyre az érdekérvényesítés került.

Az önkormányzat szempontjából ezzel szemben a legfontosabb ifjúsági probléma a fiatalok problémáiban segíteni hivatott intézményrendszer hiányosságai, a fiatalok egzisztenciális gondjai csak a második helyre sorolódtak. Az értékrendi és attitűdbeli kérdésekkel az önkormányzat nemigen tud mit kezdeni, ennek megfelelően ezek a problémakategóriák ebben a dimenzióban leghátul szerepelnek.

Az ifjúsági problémák rangsora az önkormányzat szempontjából

Az ifjúsági problémák rangsora a segítő szakma szempontjából

Az ifjúságsegítő szakma szempontjából a szabadidő eltöltési problémák a legfontosabbak, majd a deviancia következik.

Összességében tekintve a válaszokat megállapítható, hogy az ifjúsági problémák közül a fókuszcsoporthoz tartozó szakértők véleménye alapján a legfontosabb problémacsoport a segítő szakmai hiányosságai, melyek pótolása nélkül nehezen képzelhető el hatékony

önkormányzati ifjúságpolitika, ezt követi rangsorban a fiatalok egzisztenciális problémái.

Az indítókérdés szempontjából közepesen fontosnak minősíthető a szabadidő eltöltésének kérdésköre, az ifjúsági érdekérvényesítés problematikája és a deviancia komplex témaköre.

16. ZÁRSZÓ

Magyarországon 1990 őszén több mint 3100 települési önkormányzat kezdte meg működését. Felvetődhet a kérdés, hogy egyáltalán mekkora településen van értelme beszélni önálló ifjúságpolitikáról. Erre a válasz az, hogy az ifjúságpolitikának mint szemléletnek, mint gondolkodásmódnak bármekkora településről is legyen szó van létjogosultsága. A kisebb településen kevesebb a feladat, kevesebb és más jellegű problémák vannak, ezért nincs mindenhol szükség arra, hogy deklarált, önálló ifjúságpolitika garantálja az "ifjúságbarát" szemlélet meglétét a döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusokban. Azonban minden településen szükség van egy integráló (és a végrehajtást koordináló) ifjúsági stratégiára amely garantálja, hogy az ifjúság bevonódjon a döntésekbe, vagy ha nem is vonódik be, legalább mint szempont jelen legyen. De csak olyan mértékben, mint bármely más társadalmi csoport. Az ifjúságpolitika - ha létezik ilyen egyáltalán - nem más, mint egyfajta gondolkodásmód, melyet a döntéshozók követnek munkájuk során.

Az ifjúsági problémák kezelése során nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az általunk feltárt jellegzetességeknek, ifjúságot érintő kérdéseknek szinte mindig van egy tágabb kontextusa, gyakran a korosztálytól független problémaként hatékonyabban lehet kezelni azokat. Azt is érdemes szem előtt tartani, hogy a szakpolitikák középpontjában általában egy társadalmi probléma áll és nem egy heterogén társadalmi csoport.

Az ifjúságkutatás során feltárt jelenségekre, tendenciákra valamilyen módon reagálni fog az önkormányzat. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezeket a problémákat kizárólag az önkormányzatnak kell megoldania (hiszen sok olyan kérdés felmerült, amelynek megválaszolására nincs is kompetenciája), hanem inkább azt, hogy az önkormányzatnak intézményeivel, a helyi társadalommal és azok civil szervezeteivel együttműködve kell válaszokat keresnie. Egy ilyen válasz lehet az ifjúsági stratégia elkészítése.

A stratégia a szükségletek, a feladatok, a megoldási módozatok számbavétele, továbbá olyan döntéshozatali elvek, irányok meghatározása, amely megvalósulása során a meglévő értékek megőrizhetők, a hiányosságok pótolhatók és az adott területen a plurális fejlődési tendenciák továbbra is biztosíthatók.